

Тирик сатрлар

Рубобий шеър ёзсам...
қайтсам бир нафас...
ҳамиша мусаффо чашмани кўрсам,
қорайган чўққилар қорига қараб,
бир нафас хаёлчан ўсмирга дўнсам.
Воҳ, ўшал лаҳзалар...
ўтдим и буткул
зунафша атирли тансиқ туйғулар,
сахарги боғларни уйғотган булбул,
ойларнинг нурларин элаган сувлар.
Яшил шажар эдим...
Қандоқ соғиндим...
кўзимни яшнатса рубобий ранглар.
Қайси бир дунёга бунча оғриндим,
дилимни қаритди бесамар жанглар.
Мен жангчи эмасдим,
мен шоир эдим,
ниҳоят шоирдан кўра зобитман,
ҳар нафас мусулмон миллатим дедим,
нафсига куйганлар келди оқибат.
Ҳаромни хуш кўрган маслакфурушлар
зиғирдай ҳимматин қилганда миннат,
япроқдай сарғордим буюк урушда
мусулмон йўқ эди,
йўқ эди миллат.
Бас, қушлар сайроғи,
япроқлари мўл
яшил шажар каби турай мушаккал,
илҳомим ҳақида сўйласинлар ҳўб,
заҳарли тилимдан тўжилсин шаккар.
Рубобий саболар, руҳимдан эсинг,
қайтадан уйғонсин илоҳий тугён.
Воҳ, яланг шохларим қиличдай кескир,
бир япроқ қолмаптир шивирлайтурғон.

Шавкат Раҳмон

Абадият оралаб

Шеърлар

Тошкент
2012

MAJBURIY NUSXA

УДК: 821.512.133-1

БК: 84(5Ў)7 - 98. араб

РЗЗ

Тўплаб, нашрга тайёрловчилар
Гулрух Раҳмонова,
Ориф Толиб

Масъул муҳаррир
Иқбол Мирзо

Шавкат Раҳмон XX аср ўзбек адабиётининг забардаст намояндаларидан биридир. Унинг шеърляти – ўлмас шеърлят. Бу шеърлят инсон юрагини ҳар гал ларзага солиб юборади, ақлини шоширади, ўйлашга ундайди.

Шоир ижоди билан илк бора танишаётган китобхон ўқиш чоғида сезгилари нозиклашиб, туйғуляри ўткирлашиб, теварагига, одамларга, воқеа-ҳодисаларга қарашляри теранлашиб бораётганини ҳис этади. Мутолаа битгач эса, туйқус ўзини қўярга жой топа олмай қолади. Сабаби, шоир ўзи айтган гапга не қадар чин кўнгилдан ишонган бўлса, унинг сўзи билан амали бир эканига ўқувчи ҳам шу қадар ишонади. Чунки Шавкат Раҳмоннинг сўзи тирик, сўзида ўзи тирик!

Раҳмон, Шавкат

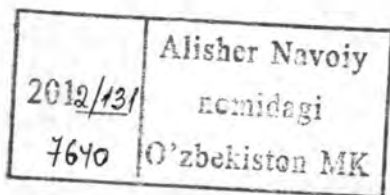
Абадият оралаб: Шеърлар/ Шавкат Раҳмон; тўплаб, нашрга тайёрловчилар: Г. Раҳмонова, О. Толиб; масъул муҳаррир И. Мирзо. – Тошкент: "Movarounnahr", 2012. – 384б.

Ю 40108
2

УДК: 821.512.133-1
БК: 84(5Ў)7

ISBN 978-9943-12-182-9

© «Movarounnahr» нашриёти
© Гулрух Раҳмонова

Шеърига кўчган шахсият

Адабиёт севгиси юрагимга сут билан сингган бўлса керак, шу туйғу бир пайтлар адашиб кириб қолганим ва бир йил ўқиганим Политехника институтидан ҳужжатларимни олдириб, ТошДУнинг филология бўлимига топширтган. Ҳа, техникадан кўра адабиётни яхши кўрардим, лекин шу адабиётнинг бир қаноти бўлган шеърни (ўқирдим-у) ёдлашга келганда хафсаласизлик қилардим. Биринчи босқичда дарсларни бошлаганимизданоқ устоз Умарали Норматов ўзининг такрори йўқ завқлари ва шавқлари билан биз талабалар ўзимизча адабиётга севги деб юрган ялқов туйғуларимизни, ёнолмай тутунқираган ҳисларимизни кўзғаб, алангалатиб юборди. Лекин шунда ҳам, тан олишим керак, шеърни севишда ва севиб шеър ўқишларда мен бошқалардан анча орқада эдим. Талаба курсдошларим ўтиришларда, пахта далаларида мушоиралар, баҳри байтлар қилишса, мен мактаб дарсликларидан ёдлаб олганим айрим мисраларни такрорлаб зўрға қутулиб кетардим. Уларга қараб ҳам ҳавас қилардим, ҳам ичимдан ўксинардим – адабиётни шуларчалик яхши кўрмайманми, деб ўзимдан хавотирланардим.

Бахтимга бу ҳолат узоққа чўзилмади. Иккинчи босқичдами ўқиб юрганимизда бир гуруҳ ёш шоирларнинг илк китоблари чоп этилди. Кечагача адабиётчи талабаларнинг баҳслари, талашиб-тортишишлари боиси бўлган Эркин Воҳидов, Рауф Парфи, Абдулла Орипов номлари қаторига энди бу жажжи китобчаларнинг муаллифлари Шавкат Раҳмон, Усмон Азим ва яна бир неча шоир акаларимизнинг исмлари ҳам қўшила бошлади.

Булардан қўлимга биринчи бўлиб Шавкат Раҳмоннинг “Рангин лаҳзалар” китоби тушди ва... шу қадар шўнғибман, битта шеъринимас, иккита шеъринимас, тўласича бутун китобни ёдлаб чиқдим! Кейин яна бир шоир акамизнинг, ундан кейин Усмон Азимнинг китобларини ҳам битта шеърини қўймай ёдлаб олдим. Шундай қилиб, юрагимнинг қат-қатида бекиниб ётган *шеърни севиш ва англаш* сандиқчаси очилиб кетди гўё¹.

Шавкат Раҳмоннинг истарали у илк китоби “Ватан” тўртлиги билан бошланарди:

*Жойлашгансан шунчалар чуқур...
Ўз тубига яширган юрак.
Сенга етиб бормаклик учун
Узун умрим етмаса керак.*

Бир ўқишимдаёқ эсимда қолди. Нимаси мени ўзига тортди, нимаси юрагимга тегиб кетди – у пайтлар унча тушунтириб беролмас эдим ҳам. Содда сўзлар, туркона оҳанг. Ҳозирги ёшлар мендаги бу ҳиссий қабул сабабларини унча англаб етмаслиги мумкин. Чунки у пайтлар ватан ҳақида қанақа шеърлар ёзилгани ва ўқилгани кўпларига қоронғи. Ватан кўпинча юзаларда бўларди, ватанни севиш ҳам юқорилардан талаб этилгани учун ўша юқориларга ёқадиган тарзда севилар ва баён қилинар эди. Шавкат Раҳмоннинг Ватани эса жуда чуқурларда (бунинг устига, одамни ўйлантирадиган уч... нуқтаси билан) жойлашган. Ернинг эмас, денгизларнинг эмас, юракнинг чуқурларида. У кўз-кўз қилинмайди, уни “юрак ўз тубига яширган”. Ёмон кўзлардан, ёмон ниятлардан ва... сохта муҳаббатлару сохта сифатлардан асраган. Ахир, сохта муҳаббат изҳорлари уни хўрлаши мумкин, у бундай юзакиликлардан баланд туради. Чуқурликларда юксаклик хос унга! Унга ҳатто севги изҳор қилинмайди. Минбар-

¹ Тақдирнинг ҳикматини қаранг, биз талабаларга адабиётга қандай меҳр қўйишни ўргатган, устозимиз Умарали Норматов юрагимга шеърлари билан бир умрга кириб келган Шавкат Раҳмон оиласи билан кейинги замонларда қуда бўлишди. – Н.М.Р.

ларни эгаллаб, кўкракларга муштлаб у ҳақда жар солинмайди. У юракларда бўлади, унга боғлиқ туйғулар томирларда оқади. У соғиниб изланади, ахтарилади. Айниқса, мустамлака шароитида. Айниқса, халқнинг эрки ўз кўлида бўлмаганида... Уни чинакам севган киши уни топиш ва англаб етиш учун қийин сафарга ("Оҳ, вой, мунча йўл оғир...") отланади. У шунчалар чуқурларда жойлашгани, юрак уни шунчалар тубига яширганидан "унга етиб бормаклик учун узун умр етмас" лиги ҳам мумкин...

Бугун Шавкат ака орамизда йўқ. Яратганнинг ҳикмати билан у қирқ олти ёшида, умрининг айни кучгайратга тўлиқ палласида илоҳий раҳматга қовушди. Бугун энди биз орқада қолганлар бу инсоннинг тугал умрига ва тугал ижодига ялпи кўз ташласак, яхлит хулосалар чиқарсак бўлади. Шу нуқтадан боқилса, менинг назаримда, Шавкат Раҳмон бутун ижоди билан, бутун ўй-хаёлию қайғулари, дардлари билан шу Ватан сари – муштдеккина юраги туб-тубига яширган, ўзигина танийдиган, суйган ва соғинган ана шу сирли макон сари юрди, талпинди. Бир пайтлар ширин орзулар оғушида "Сенга етиб бормаклик учун Узун умрим етмаса керак", деб чамалаган йигирма беш яшарлик ёш шоир тақдирнинг буюк ёзуғи ила, қирқ олти ёшида, оғир касалга чалиниб, ўлим билан олишиб ётган паллаларида битилган (балки) охирги шеърида ортида қолаётган оламга "Абадият оралаб Ўшга ("Ватанга" деб ўқинг. – Н.М.Р.) қачон етамиз?" деб савол қўйди!

*Айт, эй хаста булбулим,
Ўшга қачон етамиз?
Яшил боғлар сарғарди,
Мағиз бўлди гужумлар.
Оҳ, вой, мунча йўл оғир,
Булбулим...
Улкан соат ўртасида
Мадорим йўқ юрмоққа,
Қашқирлар даврасида
Судраламан турмоққа.*

Шунда қолиб кетсам гар
нетамиз?
Абадият оралаб
Ўшга қачон етамиз?
Қорли тоғлар бағрида
Бегим – Ўшим кўринди,
Султон – Ўшим кўринди...

“Эй хаста булбулим...” деркан, Шавкат Раҳмон юракни – ўзи ардоқлаб, умр бўйи суйиб-соғиниб яшаган Ватанни “ўз тубига яширган юрак”ни назарда тутди. Ва: “Эй юрагим – эй хаста булбулим, бу аҳволда Ватанга қачон етамиз?!” дейди. Ватанни ахтариб йўлга чиқаётганида шоир “Сенга етиб бормаклик учун Узун умрим етмаса керак” деб тусмоллаган эди, аммо бу тусмоли тагида қачондир бир кун Ватанга етишиш илинжи ҳам бор эди, умидворлик бор эди, лекин шoirнинг юрагига яширинган Ватан чинданам жудажуда чуқурликларда экан, афсус, унга етиб боришга Шавкат Раҳмоннинг тақдирда белгиланган умри етмади. Ва хаста шоир касалхона тўшагида, ўзидан тобора устун келаётган ўлим билан олишиб ётаркан (“Менинг ҳар қадамим муқаддас, менинг ҳар қадамим ўлимга қарши”), қисқа умри ичида у сирли, у маҳрам Ватан сари қилган бу оғир йўлчилигининг сўнгини энди армон ила “абадият оралари”га ҳавола қилди. “Шунда қолиб кетсам гар нетамиз? Абадият оралаб Ўшга қачон етамиз?” дея... сўник нигоҳини сўнг бор (хаёлан) узоқдаги “қорли тоғлар бағри”га йўллади...

Шоир бир умр талпинган у Ватан қандай ватан эди? Унинг ўхшаши, чеки-чегараси борми ўзи? Қаерда бошланиб қаерда тугарди у Ватан? Тугармиди? Излаган топадиган нарсамми У? Ватанни топдим деган борми бу дунёда? Қанча йил яшаш керак Уни топиш учун? Ватаннинг нималигини билган борми?

Шавкат Раҳмон йўлчи шоир эди. Отамиз Одам (алайҳиссалом) бошлаб берган ва ҳар бир Одам бола-си туғилганида кесиладиган киндигидан узаниб то абадиятлар қаърига улашиб кетадиган у олис йўлга – Ватанга элтадиган йўлга тушган шоир эди. Илк (“Ран-

гин лаҳзалар”) китобининг биринчи шеърини охирги (“Сайланма”) китобининг охирги шеърига боғлаб турган нарса мана шу йўлчиликдир. Қолган барча шеърлари ҳам, айримлари тўғридан-тўғри, айримлари айланма сўқмоқлар билан мана шу йўлчиликка қандайдир миқдорда ва шаклда боғлангандир. Уларни Ватан сари чиқилган йўлда шоирнинг кўрган-кечирганлари, кузатувлари, такрорланмас манзаралар, йўлдош туйғулари, кутилмаган кечинмалари... деса бўлади.

Масалан, мундай қараганда оддий бир манзара чизгиси бўлиб туюладиган мана бу шеърини ўқиб кўринг. Шунчаки эмас, тингислаб, манзаранинг пайтига ва ҳолатига диққат қилиб, шоирнинг йўлчилиги қиррасидан боқиб ўқинг-а:

*Кимдир от етаклаб ўтар азонда,
узилар кўчанинг саҳарги туши.
Тўсатдан от кишнаб юборган онда
шошилиб эшикни очди бир киши.*

*Тонгда от етаклаб ўтиб борар ким,
қоп-қора оловдай ловиллар ёллар.
Кампирлар аланглаб қулоқ солди жим,
бир сесканиб кетди нуроний чоллар.*

Бомдодга азон айтилар маҳали (“азонда!”), яъни, тонг қоронғулигида (“қоп-қора оловдай ловиллар ёллар”!)... ҳали кўплар саҳарги тушини кўриб ётган палла... кимдир от етаклаб ўтиб қолади... Албатта, ким от етаклаб ўтаётгани маълум эмас, кимлигининг аҳамияти ҳам йўқ, муҳими етаклаб ўтилган ва жасорат тимсоли бўлмиш отнинг ўзи ва от туёқларининг ҳайбатли дупури... Кўчанинг саҳарги туши узилишига ҳам жасоратли отнинг ҳайбатли шу дупур-дупури сабаб...

Аммо чиндан ҳам шу дупур-дупурми сабаб? Дупур-дупур нима ўзи? Оддий бир шовқин, холос. Шовқиндан кўчанинг уйғониб кетиши жуда жўн бир воқелик, ҳатто шеърга кўчиришга арзимайдиган воқеликдир. Демак, бу ерда бошқа нарса бор. От туёқларининг дупур-дупури бир пайтлар йўқотилган (шоир ич-ичидан

кўмсайдиган, жуда кўп шеърларида кўнгли тусаган) жасоратдан дарак берувчи сирли товушлар ўлароқ, сахарги тушини кўриб ётган кўчанинг ўзинигина эмас, бу кўча аҳли юракларида қачонлардан бери ухлаб ётган эски хотираларни ҳам кўшиб уйғотиб юборди! Худди шунинг учун ҳам, айниқса “тўсатдан от кишнаб юборган онда”, бир киши шошилиб эшикни очди...

Бу киши ким ва у нега эшикни шошилиб (!) очди? От дупури ва кишноғи унга нималарни эслатди? Нималар уйғонди унинг юрагида? Ўтган аср етмишинчи йилларининг (шеър ўша пайтлари ёзилган. – Н.М.Р.) кампирларини бу манзарага “аланглатиб жим қулоқ солдирган” нарса нима? Ўтган аср етмишинчи йилларининг чолларини “бир сескантириб юборган” нарса нима? Бу чол-кампирлар ҳар бири етмишлардан ошган, балки саксонларга етгандир, улар қайси замоннинг одамлари эди ва от дупури билан кишноғи уларга нималарни эслатди?! Айтганча, шеърнинг илк сарлавҳаси “Олис хотира” бўлганини ҳисобга олсак, масала ойдинлашади...

Албатта, кичкинагина юракка сиққан улкандан-улкан Ватаннинг замонлар ичидаги бир парча қора тарихидан хабари бор кишилар мундай қарашда оддий ва жўн бир манзара чизгиси бўлган бу ҳолатни юрак-юракдан бошқача ва теран ҳис этишади. Балки “қоп-қора деворга суюниб, ёп-ёруғ хаёллар суриб” юрган айрим орзуманд кишилар, ёруғ кунлар келиб қолдимикан, деган ўйда шоша-пиша эшикларини очиб кўчага қарагандир¹.

Ёки, масалан:

*“Кўзингизни очинг, қўрқманг,
зиёдан қамашсин, оғрисин, майли,
майлига яшамак бўлсин қийинроқ,
очиқлиги туфайли”,*

сатрларининг Шавкат Раҳмон ижоди ўзак масала-

¹ Бир шеърдаги “Қоп-қора деворга суюниб, ёп-ёруғ хаёллар сурасан” сатрларига шайх Алоуддин Мансур тимсолан, мустамлака (“қоп-қора девор”) шароитида яшаётган кишининг Ватанни озод кўришни орзу (“ёп-ёруғ хаёл”) қилиши, деб маъно берганида раҳматли Шавкат Раҳмоннинг кўзлари ёшланганини эшитганман. – Н.М.Р.

сига – Ватан мавзуига боғлиқ жойи йўқми? Бор! Бор бўлганидаям тўғридан-тўғри боғланади. Ахир, Ватан сари фақат очиқ кўз билан борилади! Ватанни фақат кўзи очиқларгина танийди! Чинакам ватанпарвар кўзини йирикроқ очади, майлига очиқлиги туфайли яшаши қийинроқ бўлсин, майлига кўзлари қамашсин ва ё оғрисин...

Шавкат Раҳмон ижодида бу фикрларимизга далиллар яна кўплаб топилади, лекин... мен нима қилмоқчи эдим ўзи? Шавкат ака ҳақидаги хотираларимни титкилаб, у кишини шахс сифатида, бир инсон сифатида қандай танишимни ёзмоқчи эмасмидим?

Шавкат аканинг илк китоби мени шеърга қандай шавқлантирганини айтдим. “Яшамоғим зарур ҳар дақиқани, ғазаб билан, севги билан тўлдириб, дунёдаги барча қора нарсани ёруғ лаҳзаларда ўлдириб. Токим бош кўтариб қарай қуёшга, токим кўзларимда ёнсин ҳақиқат, токим тош мисоли тегмасин бошга мен яшай олмаган ҳар бир дақиқа”; “...қийнанг, ўз ҳолига қўйманг юракни, яшамаслик учун юраксиз”; “Йиқилмак, тўхтамак мумкинмас, қаерга бўлса ҳам юрганам яхши”; “Йиқилма, ўзингни ушлагин, отсинлар жаҳолат тошини, лабингни қаттиқроқ тишлагин, кўрсатма кўзларинг ёшини”; “Бу сўзни бир умр айтмай яшадим, ҳар шодлик келганда юрдим секинроқ. Ғам сўзин элимдан аввалроқ айтдим, бахт сўзин айтаман элдан кейинроқ” каби яна кўп-кўп сатрлари кўнглимнинг қай бир бурчакларига ўрнашиб олиб, сира тинчлик бермаганларини соатлаб гапириб беришим, бунақа мисолларни кетма-кет ўртага қўйишим мумкин. Лекин, қарасам, бунинг учун шоирнинг ҳамма шеърини қарийб бирбошдан кўчириб ёзишимга тўғри келаркан. Яхшиси, у шеърларни ҳар ким ўзи ўқисин, ўзи завқлансин, ҳар ким ўзи учун Шавкат Раҳмонни ўзи кашф этсин.

Мен вақтида ўзимнинг шавкатраҳмонимни кашф этганман ва бу яхши одамни, яхши шоирни бир умрга севиб қолганман. Менинг шавкатраҳмоним қандай одам эди?

Бир пайтлар илк китобчасини тўлиғича ёдлаб ўқиб юрганларимда ҳали келажакда бу шеърларнинг эгаси билан танишишимни, танишиш не, ака-укадай бўлиб кетишимни хаёлимга ҳам келтирмаганман, албатта. Яқинлашиб кетганимиздан кейин эса, бу ажойиб инсон билан минг йилдан бери қадрдон бўлиб келгандай эдим.

Шавкат Раҳмон самимий киши эди. Камгап, босиқ, камтар... Лекин бу камгап, босиқ ва камтарлиги юрагидаги жасорат ва тўғрисиўзликни тўсмасди, аксинча, бу мақталган хислатлар ичда яшнаб ётган гўзал хислатларининг ташдаги бир ифодаси эди. Яъни, Шавкат ака ичи билан таши бир, ичи ташига, таши ичига терс иш қилмайдиган БУТУН ОДАМлардан эди. Кўзларидаги, қарашларидаги мунгни, товушидаги бир оз синиқликни эътиқодга айланган маҳрам туйғуларини ўз замонида очиқ айта олмаганидан, ичга яширишга, пардалар билан ўрашга мажбур бўлганидан деб биламан.

Ҳатто мустамлакага, ҳақсизликларга, зулмга исёни ҳам сокин эди Шавкат Раҳмоннинг. Ўзи таърифида (“Автопортрет” шеърида) шоир бундай дейди:

*Энг бахтиёр лаҳзаларда ҳам
унинг сокин исёни сўнмас.
Туғилмаган шунчаки асло,
у ҳеч қачон шунчаки ўлмас.*

“Сокин исён”... Бу икки сўз аслида бир қозонда қайнамайди – сокинлик исённи, исён сокинликни инкор этади. Ҳеч ҳам қовушмайди улар гўё. Лекин Шавкат акани шахсан таниган, яқиндан билганлар бу икки терс ҳолат унинг шахсиятида ниҳоятда муносиб равишда қовушганини, бир-бири билан роса чиқишганини кўради. Шоирнинг бу сокин исёни қайғули ёки ғазабга минилган онлардагина эмас, балки “энг бахтиёр лаҳзаларда ҳам” сўнмайди. Чунки унинг туйғулари юзада эмас.

Умуман олганда, юзакилик – ҳақни сўйлашда, Ватанни севишда, инсонга меҳрда, тарихни тушуниш-

да, ҳатто шеърий тимсолларда ҳам юзакилик Шавкат Раҳмоннинг биринчи рақамли душманидир. Минбар шоири бўлмаганининг сабабларидан бирини шунда кўраман. Ўзи фитратан ўйчан, босиқ бўлгани учун унинг туйғулари ичга қараб ўсган. Ҳатто исёнини ҳам сокинлаштирадиган даражада ич-ичга қараб юксалган! Масалан, “Фикр” шеърида шоир ўзини тинчоқар дарёга ўхшатади:

*Дарёга айландим
ўйчан дарёга,
руҳимда қадимги осойишталик.
Қаъримга беркитдим долғаларимни,
руҳимга бўйсунди дунё ишлари.*

Дарё долғасиз бўладими?! Йўқ, бўлмайди. Аммо Шавкат Раҳмон шарқироқ, енгилтак сой эмас, долғаларини қаърига – чуқурликларига беркитган босиқ-оғир, ўйчан дарёдир. Бўлмаса, феълида ўжар, фикрида, эътиқодида, ҳаракатларида қатъий киши у. “Руҳида қадимги осойишталик”ни сақлаган бундай ўйчан дарё бир долғаланмасин! Сокинлик бағридаги долға агар юзага чиқса нималар юз бериши ҳаётда кўп кўрилган.

Яна бир шеърида “Умрим кўчкилардай жимжит, шиддатли” деган сатрларни ўқиймиз. Шиддатини қаърига яширган жимжит кўчки... Унинг шиддати жимжитлигида. Тўғрироғи, жимжитлигининг туб-тубида шиддат яширин. Жимжитлик косасига сўнгги томчи томиб, бир кўчиб бермасин бу жимжит кўчки!

Булар ҳаммаси Шавкат акадир, Шавкат Раҳмоннинг ич кимлиги ва кўнгил кўзгусидир.

Шавкат Раҳмонни умрида кўрмаган киши шеърларидан унинг ички ва ташқи суратини осонгина чиза олади. Ишонинг, икки томчи сувдай бир хил чиқади, ғирт ўхшайди, қуйиб қўйгандай ўзи бўлади! Мен Шавкат Раҳмоннинг шахсиятини ҳам, шеъриятини ҳам шунинг учун яхши кўраман.

Бугунги кўз билан қараганда ҳам, агар Шавкат ака тирик бўлганида, ижоди учун ҳеч ким олдида

қизармаган бўларди. Болаларини хижолатга қўядиган шеърлар ёзмади у. Чунки у эътиқодида содиқ турди, замона зайлига юрмади. Тўғри, замонининг айрим эпкинлари таъсирида ёки яккахукмрон мафкура тўсиқлари боис айрим ҳақиқатлардан кўплар қатори у ҳам узилгани учун шеърларида бир оз фикрий тойилишлар сезилади. Лекин, биринчидан, ундай шеърлар ёки сатрлар жудаям оз; иккинчидан, ўшалар ҳам шеър сифатида ёмон эмас, мазмунида нимадир яхшиликлар бор; учинчидан, у замонни билган, у замонда яшаган одамлар ҳолати ҳисобга олинса, сал-пал тушунарлидир. Энг муҳими – Шавкат Раҳмон бир шахс ўлароқ ҳам, бир шоир ўлароқ ҳам ўзига катта йўлни танлашда адашмади, борар манзилни ҳам тўғри белгилади. Йўлдаги таассуротларда майда-чуйда камчиликлар бўлиши табиийдир.

Шавкат ака касалхонада экан, бир гал кўргани борганимизда, унинг тўзимига, руҳий тетиклигига қойил қолдим. Ичимдан ўтганини ўзим биламан: қаршимдаги севимли кишим, севимли шоирим тузалмас дардга чалинган, кунлари, ойлари саноқли қолган эди, аммо у ҳеч нарса бўлмаётгандай, ўлим шарпаси сездирмасдан бошига яқинлашиб келаётганини ҳис этмаётгандай эди. Жуда чиройли суҳбат бўлди. Ҳаётдан, адабиётдан, тўғрилиқ ва эгриликлардан гаплашдик. Ҳолбуки, у кунлар Шавкат ака оғир дарддан азоб чекиб, “Осмон тўла ҳаволар битта менга етмайди”, деб турган кунлар эди. Мен Шавкат аканинг матонатидан таъсирланиб, уни руҳан янада тетикликка ундайдиган бир-икки филм келтириб бердим кейинги сафар. Ундан кейинги келганимда эса, ўша филмлар ҳақида суҳбатлашдик. Фикр-мулоҳазалашдик.

Орада бирор ҳафтача тузалгандай бўлди. Оёққа турди. У пайтлар мен “Шарқ юлдузи” журналида ишлардим. Бир куни туйқус таҳририятга келиб қолди. Тўғри бизнинг хонамизга кирди. Оғир касалликдан кейин анча-мунча озган, бир оз паришон кўринар эди. Ле-

кин мен Шавкат аканинг касалхонадан чиққанини, ўз оёқлари билан юриб келганини кўриб, хурсанд бўлиб кетдим. Бир шоир ўртоғи билан бирга келибди. “Катталарнинг олдига кириб кетди, мен сиз билан гаплашгим келди”, деди. Ва биз то у шоир акамиз катталарнинг олдидан чиққунича узоқ гаплашиб ўтирдик...

Ёшлигида ёзган бир шеърида “Менинг ҳар қадамим ўлимга қарши” деб эълон қилган Шавкат Раҳмон (“ўлимга қарши” ифодасини асл маъносида “ўлим сари” деб ҳам тушуниш мумкин. – Н.М.Р.), бир мўмин ўлароқ, ўлимнинг ҳақ эканини биларди. Тақдирга тан бермасдан иложи йўқлигини ҳам биларди. Суҳбатимиз руҳида шу нарса сезилди. Биз шу гал бошқача хайрлашдик. Шавкат акани охириги кўрганим ҳам ўша бўлиб қолди.

Ўлим мусибати одамларни бирлаштиради, унда бошқа ҳодисаларда учрамайдиган шундай ноёб хусусият бор. Худди шунинг учун ҳам Шавкат ака “Ўлим бирлаштирар бегоналарни” деб бошланувчи бир шеърида:

*...Мана, бегоналар,
бепарволар йўқ,
ниҳоят одамлар биродар – тенгдир.
Ўлимга бош эгдим
кўрққанимданмас,
хурмат қилганимдан бошимни эгдим,*

деб ёзган эди. У ўлимини эркакчасига қарши олди. Чунки бу дунёга у шунчаки келмаганидек, шунчаки ҳам яшаб ўтмаган эди. Ҳар ким қатори у ҳам бир вазифа билан келди ва шу вазифасини маромига етказиб бажарди. Сўнгра вақтинчага бизларни ташлаб, эрта бир кун ҳаммамиз ҳам борадиган маконга – бу дунёдаги хизматларининг мукофотини олишга кетди. Жисман ўлими эса биз мухлисларини маънавий шахси – шеърлари атрофида бирлаштирди.

Аммо мен сўзимни бу ҳазин оҳанглар билан тугатмоқчи эмасман. Сўзнинг сўнгини Шавкат Раҳмоннинг ўзига бермоқчиман. Ер билан сирлашиб ёзган бир шеъридаги умидбахш сатрлари шоир чиндан ҳам бу дунёда бекорга яшаб ўтмаганини билдиради бизларга:

*Тобора яқиндир
жасорат они –
мингта қуёши бор гўзал дақиқа –
менга ҳам бир қуни бўлур намоён
қўпга насиб бўлган буюк ҳақиқат.
Мен севган дарёлар шундоқ қолурми,
мени ўйлатган йўл қолурми шундоқ?
Мен суянган тоғлар шундоқ қолурми,
шундоқ қолармикан юракларда доғ?
Ногаҳон
хаёлим ёришиб кетар,
эслаб келажакнинг улуғларини.
Мен сочиб кетаман кўҳна бағрингга
ўлмас ғояларнинг уруғларини.*

Нуруллоҳ Муҳаммад Рауфхон,

2011 йил

феврал – март.

РАНГИН ЛАҲЗАЛАР

	Alisher Navoiy
2012/13	nomidagi
7640	O'zbekiston MK

1978

БАТАН

Жойлашгансан шунчалар чуқур...
Ўз тубига яширган юрак.
Сенга етиб бормаклик учун
Узун умрим етмаса керак.

1975

* * *

Саҳар турдим, қуёшни кутдим,
Шудрингларда чайдим юзимни.
Булоқларга лабимни тутдим
Ва борлиқда кўрдим ўзимни.

Кўзларимдан тошди шуурим.
Тўлиб кетди бағримга наво.
Мангуликдай туюлди умрим,
Мангуликдай туюлди дунё...

1973

* * *

Собитга

Биз Офтобнинг икки боласи,
Шаҳарларда юрибмиз кезиб.
Қалбга тушган офтоб толаси –
Бу толани бўлмас ҳеч узиб.

Биз Заминни меҳрга ўраб,
Олов чизиқ тортганча Тунга,
Бурчимизни оқлаб тобора
Яқинлашиб боряпмиз Кунга...

1974

МАРАФОН

Тезоқар сел каби
Юрак сирқирар,
Худди ер шаридай айланар бошим.
Уфққа санчилган йўллар чақирар,
Фақат етармикан бардошим?!
Қулоғим шанғиллар,
Кўпчиган ўпкам
Бўғзимда турибди шундоқ тиқилиб.
Бахтиёр бўлардим бир куни ўлсам
Юракни чангаллаб,
йиқилиб.

Экранга қарайсиз
Чўчиб, қунишиб,
Михда ўтиргандай нотинчсиз шу тоб.
Мен билан чопяпсиз ҳарсиллаб,
пишиб,

Мен билан тер тўкиб,
Азоб чекапсиз!
Сизнинг далдангизни бағримга босиб
Чопяпман,
Бақувват руҳим пайлари,
Бир куни қуларман мадорсиз ўқчиб,
Қоларман йўлларга айланиб...
Кейин босиб ўтар бошқалар мени,
Йўлларга оқизиб тер,
қонларини.
Мен эса ўпаман узоқ севиниб
Уларнинг
қақшаган
товонларини!

1976

* * *

Кўзингизни очинг, қўрқманг,
Зиёдан қамашсин, оғрисин майли,
Майлига яшамак бўлсин қийинроқ
Очиқлиги туфайли.

Лаззат бор ҳар қандай оғриқда,
Кечалар оғриқдан инграб ётаман
Ва ўша оғриқни беғам, бўғриққан
Оғриқсиз юзларга отаман...

Изғиринга юринг, очинг кўкракни,
Йиқилинг, қон қусинг – барибир кераксиз.
Қийнанг, ўз ҳолига қўйманг юракни
Яшамаслик учун юраксиз...

1975

* * *

Елкамда
Қақшаган асрлар юки:
Кишанлар,
Фарёдлар,
Сўнгсиз урушлар...
Мен қадам ташлайман чайқалиб, секин,
Оғриқдан юзларим буришар...
Йиқилмак,
                    тўхтамак – мумкинмас!
Қаерга бўлса ҳам юрганим яхши...
Менинг ҳар қадамим муқаддас,
Менинг ҳар қадамим
Ўлимга қарши.

1976

* * *

Ер ҳали оқ-қора чизиққа тўла,
Ер ҳали Ер эмас, оддий Харита...
Қаердадир дўзах, қайда Сцилла,
Қайси бир нуқтада Харибда.

Қайси бир бурчакда шодмон ҳайқирав
Бахтиёр брутлар, бахтли неронлар.
Қайдадир деворлар тагида турар
Қўллари боғланган инсонлар.

Фақат кузатасан беғам, бехатар,
Фақат сен яшашинг керак ўзгача...
Қайдадир инсонлар осилиб ётар,
Фақат сен яшашинг зарур юзгача...

Бахтиёр бўлишга ҳаққинг бор, ҳатто
Юракка отилар чиройли гуллар.
Қанчалик самимий бўлмасин, аммо
Кўксингга ўқ каби қадалар улар.

1974

* * *

Бўлмагандай ҳеч қачон уруш
Борлиқ кирган ширин пинакка.
Жувонлар тинч кўраётир туш
Билакларин чирмаб билакка.

Ҳарбга кетган аскар изидан
Қайтиб келмас сира қорахат.
Гўдакларнинг лўппи юзидан
Чўлпиллатиб ўпар энди Бахт.

Кенгликка чиқ, боладай югур,
Ҳеч ким сени тутмайди ўққа.
Ошкор йиғла, тўйиб хаёл сур,
Тўйиб тикил энди борлиққа...

Шундоққина ёнингда букун
Қонли юзин буриб толега,
Қақшаган Ер олаётир тин,
Бошин қўйиб ойнинг ёлига...

1976

* * *

Евг. Евтушенкога

Ухлолмайсиз сокин, бемалол,
Қаролмайсиз оламга ғамсиз.
Ором бермас барибир хаёл:
Катта Ерда катта Одамсиз.

Кунлар Сизга ўзини урар,
Қалбингизда қолар излари...
Тушингизга бостириб кирар
Кеннедининг мовий кўзлари...

Газеталар чинқирар – даҳшат,
Қайда вабо, қайда босқинлар,
Адо бўлмас жанжал, хиёнат,
Тамом бўлмас отқин, осқинлар.

Ором бермас ҳар лаҳза, ҳар дам,
Ўзингизни севмассиз букун –
Ҳаққингиз йўқ, энди ҳар одам
Жавобгардир мажруҳ Ер учун.

1974

МАНГУЛИК

Йиллар ўтаверар, сезмай қоласан,
Ортда қолаверар қорлар, жалалар.
Болага қўшилиб сен ҳам куласан,
Бўйнингга осилиб кулар болалар.

Улар пайдо бўлар тушларингда ҳам,
Бир лаҳза юракдан кетар нолалар.
Сойлардай гуркираб, дунёга беғам
Кириб келаверар қувноқ болалар.

Бир кун оҳ урарсан юлдузга боқиб –
Бошингда ярқирар оппоқ толалар.
Ортингга қарайсан, юракни ёқиб
Оқиб келаверар шўх-шўх болалар.

Ачинмай чиқасан уйдан бир куни...
Ортда қолаверар қорлар, жалалар.
Ортда қолаверар гаврон от миниб
Ажойиб болалар, бахтли болалар.

1974

* * *

Яшамоғим зарур
Ҳар дақиқани
Ғазаб билан, севги билан тўлдириб.
Дунёдаги барча қора нарсани
Ёруғ лаҳзаларда ўлдириб.
Токим
Бош кўтариб қарай қуёшга,
Токим кўзларимда ёнсин ҳақиқат,
Токим тош мисоли тегмасин бошга
Мен яшай олмаган
Ҳар бир дақиқа...

1974

* * *

Пабло Нерудага

Шоирни ўлдирмак –
Жиноят,
Гуноҳ.
Шоирнинг йўли бу – дунёнинг йўли.
У башар қалбида ловиллаган оҳ,
Башарнинг зиёга чўзилган қўли.
Ҳали бу заминда зулмат зиёда,
Шоирман –
Бораман зулматга тикка.
Сира ҳам ҳаққим йўқ букун дунёда
Шоир бўлмасликка,
Яшамасликка!

1974

* * *

Биродар, яшайбер, йиғлаб ва кулиб,
Чайир билагингда оқар қувватинг.
Қайта туrolмасанг бир кун йиқилиб,
Ачинма,
бошқага қолар ниятинг.

Боравер ғовларга аччиқма-аччиқ,
Тилка-пора бўлсин, ўртансин юрак.
Биродар, дунёда, гапирсам очиқ –
Фақат яхши ният яшаши керак.
Чидамак мумкинмас, мумкинмас сира,
Ҳамоқат ҳайқирса, боқилса ўғри,
Фаҳш юрса, менман, деб тоза, бокира,
Тўғрилиги учун қийналса тўғри.

Ҳали жуда кўпдир каламушният –
Дунёни кемириб, сотиб юрганлар.
Умрида ўтқазмай бирорта дарахт,
Занчалиш кўксига муштин урганлар.

Курашсанг арзийди ҳақиқат учун,
Курашиб юрганлар ҳақдир, одилдир.
Қотиллик қилганлар қотил-ку, лекин
Кузатиб турганлар асл қотилдир.

Яшайбер, қалбингга ишониб, мағрур,
Яшайбер, бўлсанг ҳам оромдан йироқ.
Ғолиб чиқмоқлигинг жуда ҳам зарур,
Бошқача бўлиши мумкинмас бироқ.

1975

ТАНИШ-БИЛИШЛАР

Михаил Юрьевич,
Эй оташин қалб!
Биз учун ғурурсиз, исён, шарафсиз,
“Таниш-билишларнинг юкин орқалаб
Дунёмиз кексаяр шонсиз,
шарафсиз!”

Пайғамбар сўзи бу,
Балки зиёда...
Фикринг ёришади, руҳинг тўлишар.
Таниш-билишларсиз яша, дунёда
Масхара қилишар, кулишар.
Ғазабингни сочгин,
муштингни қисгин,
Бақиргин –
барибир бўлмайди нафи.

Хужумга ўтасан,
Қайтарар кескин
Таниш-билишларнинг чўяндай сафи.
Тепангдан қарашар “тўнка”лар...
Гоҳ куласан, гоҳо уҳ-ҳ дейсан ёниб.
Мастона жилмайиб ўтар тентаклар
Таниш-билишларнинг бўйнига миниб.
Асаб ҳам сирқирар,
Кетар-да сабот,
Сени телба қилиб қўяр ёнишлар.
Мақсадга етасан,
  мана,
  ниҳоят,
Шеърингни ўқийди фақат
  танишлар!..

1975

* * *

Сайёра турналар арқон солишар,
Осмон тўлар “қур-қур”ларига.
Уларга керакмас қўналға –
Улар учаберар уйқуларида...

Бизларда бўлсайди қушлар имкони...

1974

УЙҶУ

Америка шоираси Дэниза Ливерттовга

Одам ухлаяпти,
Уйғотманг уни!
Сукунат шивирлар қулоқларига...
Одам лабларини тутар севиниб
Болаликнинг барча
булоқларига.

Одам ухлаяпти,
Бахтиёр ва жим,
Бош устига қўйиб оғир қўлларни.
Авайлаб бағрига босяпти балким
Ўнгида парвосиз босган гулларни.
Балким тушларига киргандир денгиз,
Тўлқинлар бош қўяр оёқларига.
Балким дунёдаги барча яхши сўз
Қўйилар қақшаган қулоқларига.
Тайёра,

поездлар,

автолар орасида

Одам ухлаяпти, пок, норасида...

Унутган темурлар,

наполеонларни,

У билмас, нимадир жангу жадал, ҳарб.

Батамом унутган фарёд, қонларни,

Унинг хаёлида йўқдир Шарқу Ғарб.

Барча разолатлар устида,

Барча қабоҳатлар устида,

Барча жароҳатлар устида

Одам ухлаяпти,

Одам!

1974

ВЕНЕЦИЯ

Йигирманчи аср!
Ташлаб кет мени,
Боқий гўзалликни билмас бу олам.
Минг йилни елкамда кўтардим, энди
Малол келаётир сониялар ҳам...
Отам –

    Метамауко хоки остимда...
Қайдандир чорлайди гўзал Спина.
Равенна ингроғи янграр устимда,
Минг йилким пойимда йиғлар пўртана...
“Бевафо дунё бу – вафосиз дунё”,
Ўтганлар ҳақ гапни айтган эдилар.
Замин қаъридадир саноқсиз маъво –
Троя,

    тартеслар,
                                атлантидалар!

Йигирманчи аср!
Мени ўйлама,
Тумшуғимга тикма лираларингни,
Муҳтожларга бергин, камингни яма,
Шифола қонталаш яраларингни.
Биламан,
Гўзаллик, нафосат учун,
Саховат қиласан ўзингча гўё.
Бироқ, нега керак Микена букун,
Нима қилиб берар сенга Троя?

Ўтинаман, аср!
Ачинма менга,
Ўйлагин қисматлар ниҳоясини.
Халос эт йилларнинг ғубори кўмган
Одамзод қалбининг троясини!
Чўкиб бораётир муқаддас ҳислар...

Муқаддас орзулар, гўзал туйғулар,
Халоскор бўлолмас бобил, тартеслар,
Сендай буюк дастга муҳтождир улар...
Нотинч бағринг узра чайқалиб турар
Шу боқий оламнинг эзгу ҳислари.
Мен чўкиб боряпман, чўкмасин сира
Инсон юрагининг венециялари!

1976

СОЯ

У гоҳо чўзилар, гоҳо йиқилар,
Ғужанак бўлади оёқ остида.
Йиқилсанг, сен билан бирга йиқилар,
Сен каби суяниб турар дастида.

Гоҳида юракни ёрар кечаси
Ёнингда лип этиб ботасан терга.
Сен доим юксакка, кўкка учасан,
У-чи тортаберар балчиққа, ерга.

1974

* * *

Зарбалар ёғилар
Бошингга,
Қалбингга михланар
                    зарбалар.
Тиш қайраб юради дошингга
Шарпалар,
                    шарпалар,
                    шарпалар...
Муштингни қисасан,
Нигоҳни
Санчасан ҳар битта шарпага.
Ўзинг ҳам сезмасдан бир куни
Айланиб қоласан
Зарбага...

1976

* * *

Сен бахтлисан, мовий ҳавога
Сачратиб юр кулгининг рангин.
Сен кулмасанг, энди дунёда
Кимдир... кимдир яшайди ғамгин...

1974

* * *

Сен мени билмайсан,
Билмайсан, йўқ, йўқ!
Оловдан ёмонман, сувдан баттарман.
Турарман, эшикни ёпарман қаттиқ,
Бош оққан томонга кетарман.

Мен қайтиб келмасман,
Хайр, бахтли бўл!
Вақтни сўрайди йўлда қоровул.
Мен чекиб бораман, ортга қарамай,
Жилпанглаб ўтади сўнги трамвай.

Уйга ҳам етаман қоқ ярим тунда,
Жойимга ётаман чиқармай нафас.
Сен ухлай олмайсан, жуда яқинда
Энтикиб, энтикиб
Оласан нафас!

1974

* * *

Оғир ботар кўзларимга кун,
Бу кунларнинг баҳридан ўтай.
Бақир менга, ғазабингни сун,
Селга кетай, довулга кетай.

Мен тоғларга айтай дардимни,
Мен чўлларга очайин бағир.
Фақат, сени суймоғим қийин,
Фақат, сен-ла бўлмоғим оғир...

1974

* * *

Бизлардан кулдилар панада, очиқ,
Кулдилар силкиниб, гоҳо юлқиниб.
Биз-чи, кетавердик ачиқма-ачиқ,
Абадий исёнга бўйсуниб.

Тўш очдик изғирин, қайноқ елларга,
Жимгина ташландик азоблар сари.
Кириб келавердик гўзал йилларга
Яланғоч, бахтиёр, жангари.

Кимлардир келади бизларнинг издан,
Абадий фароғат, оромдан холи.
Биздан кулганлар-чи, турар олисда,
Тўхтаган соатлар мисоли...

1974

ТАВБА

Очдилар –
Кўзлари илтижо тўла,
Очдилар ифорли қучоқларини.
Юракларга санчиб йиқилди улар
Севгининг шафқатсиз пичоқларини.
О, аёл севгиси,
Аёл севгиси,
Биз ажин туширдик ёноқларинга.
Бироқ сен...
Маҳкамроқ ёпишдинг, эссиз,
Камтар ошиқларнинг оёқларига.
Сени босиб ўтдик,

Мажақлаб ўтдик,
Беҳуда ташвишлар юкин орқалаб,
Мовий оғушингдан йироқлаб кетдик,
Урушлар,
хатарлар,
жарлар ёқалаб...
Энди яшармизми мангу ғафлатда,
Соғиниб
Қачондир ёнган гулларни;
Бу узун йўл бўйлаб ҳар бир бекатда
Мушт бўлиб тугилган
Жажжи қўлларни?!
О, жажжи қўлчалар,
йўқдир саноғи,
Озгина муҳаббат, меҳр сўраган,
Севгининг шафқатсиз,
ёвуз пичоғин
Юрак деворига мангу тираган,
Кечалар ухлатмас –
Юракка секин
Ўрмалар кимнингдир пок тилаклари.
Бир кун бўғиб ташлар бизларни севги –
Хўрланган севгининг
Оқ билаклари...

1976

* * *

Боғлар шовиллайди
Асад ойида,
Дув-дув тўкилади пишган олмалар.
Қовжираб ётишар офтоб пойида,
Олмаларга тўлиб
Оқар солмалар...

Олмалар тўкилар
Кечаю кундуз,
Сиғмас йўлкаларга, сиғмас сўрига.
Патирлаб-патирлаб тўкилар бесўз,
Тегар юрагингинг
Оғриқ ерига.
Мана жоноқиси,
Қизили, оқи,
Илтижо уйғотар улар кишида,
Балки Шимолдаги укам ютоқиб
Оппоқ олмаларни
Кўрар тушида.
Олмалар тўкилар боғларда ҳануз,
Олмалар тўкилар саҳар чоғлари.
Олмалар тилида кечаю кундуз
Нола қилаётир
Асад боғлари...

1975

ПОЕЗД

Қизара бошлади йироқлар...
Булутлар эриниб сузилди.
Қишлоқлар, адирлар, ўтлоқлар
Орқага югурди – узилди.

Анҳорлар қолади тўлғаниб
Ярадор оққушнинг бўйнидай.
Янги ой нурига чулғаниб
Кираман кечанинг қўйнига...

1974

* * *

Тоғларга чоп, далаларга чоп,
Бағрингни оч мовий навога.
Тупроқни ўп, майсаларни ўп,
Дардингни айт субҳи сабога.

Гулга айлан, ёмғирга айлан,
Сайҳонларга қуйил зиёдай.
Қайта туғил, ёруғ юз билан
Водийларни кезгин пиёда...

Тоғларга бор, далаларга бор,
Нурга тўлдир умрнинг дамин.
Тупроқни ўп, ялиниб ёлвор,
Гуноҳингни кечирар замин.

1974

ШАҲАР

У дуч келиб қандайдир ғамга,
Тинмай чекди, кезди тун бўйи.
Ҳасрат қилди узоқ, елкамга
Темир-бетон қўлларин қўйиб.

Саҳар пайти кўзлари толиб,
У бир лаҳза мудраган кезде,
Унинг жиндак дардини олиб
Жўнаб кетдим тонгги поездда.

1974

* * *

Кўришамиз букун соғиниб...
Сўзлашамиз яна сансираб.
Сен ўйнайсан қайин баргини,
Сен чопасан узоқ ҳансираб...

Сўнг йўқотиб қўяди бизни
Бегоналар, шаҳар, автолар.
Ой булут-ла тўсар юзини,
Оппоқ қайин ўйланиб қолар...

1973

* * *

Қушлар кутмас баҳорни биздай:
Тушганида ўртага фиरोқ,
Кетишади баҳорни излаб,
Топишади биздан олдинроқ...

1973

БАХТИЁРЛИК

Сен уни севасан,
Севасан қаттиқ,
Сен менсиз яшайсан, усиз йўқ, қийин.
Кунларни санайсан тоқатсиз, интиқ,
Очилиб боряпсан кун ўтган сайин.
Серғалва шаҳарнинг

барча кўчаси

Сенга йўл беради, қарар тортиниб.

У ҳақда ўйлайсан доим, кечаси
Шивирлаб айтасан унинг отини.
Мен ҳамон гўдакман,
Ташлаб кет мени,
Энди на ёнаман ва на ўсаман...
Ҳақсизлик олдида тураман тўниб,
Тишни тишга қўйиб
муштим қисаман.

У мендан кучлироқ,
У мендан дадил,
Мен оддий йигитман,
у-чи – баҳодир.

Жуда ҳам қўрқмас у, жуда ҳам одил,
Аблаҳлар юзига туфлашга қодир.
Сен уни севавер,
ардоқла уни,

У билан бу дунё кучга тўлажак.
Дунёни етаклаб юрар бир кун
Сенинг бағрингдаги
Митти келажак...

1975

ЭСЛАШ

Ўй суриб оҳиста кетаберасан,
Қош ҳам қораяди, ой ҳам тўлишар.
Кўчадан кўчага ўтаберасан,
Ялангтўш ўсмирлар,
Қизлар кулишар.

Кулгидан танинга киради титроқ,
Кулгилар ўхшайди ёзга, ёмғирга.
Жимгина тинглайсан, кетасан, бироқ
Кимнингдир кулгисин
Босиб бағринга...

1974

СЎНГИ ҚИШЛАР

Исфандиёрга

Суқ билан тикилдинг,
Талашдинг кейин,
Қиз талашган каби дағал,
жангари.

Балки соғинчдандир,
Балким шунчаки
Анордан завқландинг бола сингари.
Анорни емадинг,
Совуқ февралда
Сен уни асрадинг,
кўз-кўзлаб,
суйиб.

Бизлардан қизғаниб,
кулгили ҳолда

20 ЙИЛ АВВАЛ

Олой қирларидан
Кетар саратон,
Совуқ шабадалар уйғонди тағин.
Қушлар қий-чувига тўладир осмон –
Сентябрь яқин.
Эртадан кечгача
Синглим иккимиз,
Сойда чўмиламиз, чўзма отамиз¹.
Ярим кечагача келмай уйқумиз,
Сирли юлдузларни санаб ётамиз.
Чўпонлар турарди биздан сал нари,
Ҳаммаси хушчақчақ, ҳазилкаш, ҳотам.
Кўздан ёш чиққунча кулишар бари,
Кулгили гапирса пахмоқ сингилчам.
Ҳар шом доирасин чалар қари чол,
Тинмай қийқиришар тўрт-беш ёш-яланг
Тоғларга термилиб суради хаёл
Улар орасида бир ўсмир – бўшанг,
“Қиз бола” дейишар унга сўз ора,
Қийқириб кулишар шаддод дўстлари.
Бирор сўз демасди,
Кейин бечора
Тожикча сўкиниб кетарди нари.
Қизиқиб борардик биз орқасидан
Чўпонлар сийлаган новвотни шимиб,
У ётган бўларди сув ёқасида
Йиғидан қизарган кўзларин юмиб.
Бир оз ҳадик билан
Борардик яқин,
Бирор сўз демоққа етмас журъатим.
Биз унинг қўлида кўрардик тағин
Кўзлари каттакон

Қизнинг суратин.
Бизлар гўдак эдик,
Билмасдик ҳали
Нега кўзёш тўкар кап-катта одам.
Ёшим бешда эди ўша маҳали,
Иккига тўлганди
Пахмоқ сингилчам.
Ҳафталар ортидан сирғалар ҳафта,
У юрар қандайдир хаёлга чўмиб.
Ётар сой бўйида –
Қўлида дафтар,
Йиғидан қизарган кўзларин юмиб.
Энди ҳайиқмасдан
Борардик яқин,
Бирор сўз демоққа етар журъатим.
У кулар,
                    кўрсатар тишининг оқин,
Биз ҳам кўрар эдик
Қизнинг суратин.
У биз билан ўйнар,
Эркалар, суйиб.
От расмин чизади,
чизар қўзичоқ.
Кейин-чи, тўсатдан қовоғин уйиб,
Олис тоғлар томон
Термилар узоқ.
Бизлар гўдак эдик,
Билмасдик ҳали,
Нега йироқларга тикилар одам.
Бешдан сал ошгандим ўша маҳали,
Иккидан ўтганди пахмоқ сингилчам.
Бир кун жанжал чиқди –
Турар сўкишиб,
Муштлашишга эса етмай журъати.
Яшириб қўйганди кимдир тегишиб

Кўзлари каттакон
Қизнинг суратин.
...У кетди адирлар қорайган чоғи,
Кетди Қизилсувни аста ёқалаб.
Қопни орқалаб...
Йигитлар кулишди
Қайтиб келар, деб.
Чол-чи, йўлга қараб қовоқ солди жим:
“Катта трассага боролмас етиб,
Ҳазлакам гап эмас
Эллик чақирим”.
...Улар кеч ётишди
Ҳар кундагидан,
Уни кутишарди, сабаби.
Чол эса шимининг кенг чўнтагидан
“Беломор”ни улаб
Чекди асабий.
Ўтди ёмон тушга
Тўла кеча ҳам.
Машина тўхтади совуқ азонда.
Кабинадан шошиб тушди бир одам
Ва ишора қилди
Кузов томонга.
Билмадим...
Чўпонлар йиғлашди узоқ...
Бир-бирин қучоқлаб, ўзларин уриб.
Биз шошиб чопдигу қочдик орқага
Бўйнидан ғажилган
Бўрини кўриб.
Қон қотиб қолганди унинг бўйнида,
Қўрқув-ла кузатдик қонли тишини.
Биз таний олмадик бўри ёнида
Қимирламай ётган кишини...

1975

* * *

Гоҳ чекасан,
Гоҳ дарғазаб
Қаёққадир чопасан,
Қурғур уйнинг шамол кирган
Туйнугини ёпасан.
Атрофингда айтар қушлар
Баҳорига шукрона.
Соғинтириб келган баҳор
Фақат сенга бегона.
Дўстинг келар:
Баҳор учун
Сатта-сатта қилсак дер.
Бироқ сенинг хаёлингда
Ўтган йилги чала шеър.
Топилмайди бирор фурсат
Баҳор завқин туймакка.
Навбаҳорни даст кўтариб
Бола каби суймакка...
Вақт ўтар, ўтар шитоб,
Табиат ҳам турланар
Ва бир куни бошинг узра
Йиғлаб учар турналар.
Аланглайсан юрагингда
Аллақандай мунг сезиб
Ва баҳорни яна кузда
Соғинасан
Шеър ёзиб.

1974

* * *

Мен йўғимда...
Гуллар очилар
Ташна бўлиб салқин елларга.
Майин, тиниқ бўйлар сочилар
Ёлғизоёқ,
сокин йўлларга.

Мен йўғимда...
Тикилиб йўлга
Хўрсинмоқда яланг қоратол,
Хотирлардан фаромуш бўлган
Булоқларнинг кўзида малол.
Мен йўғимда...
Ёвқур шамоллар
Оғушида райҳон кулади.
Гузарларда мудраган чоллар
Бир кечада ғойиб бўлади.
Мен йўғимда...
Фиғон этармиш
Кўкка қараб карнай-сурнайлар.
Мен йўғимда ташлаб кетармиш
Фарғонани оппоқ турналар.

1972

* * *

Эртага қийналиб сени топаман,
Сен ҳамон ўйноқи, дилбар, расида.
Бахтлиман, кучлиман, дея чопаман,
Мовий кўзларингнинг доирасида...

Шаҳарга сачрайди севгининг бўйи,
Сўнг қучоқ очади бахтиёр хонанг.

Даданг чиқиб кетар қовоғин уйиб,
Жилмайиб қўяди меҳрибон онанг.

1975

ТРАМВАЙДА

Резинага ўхшар эски трамвай,
Ёпирилиб киради учқур шоввозлар.
Ур-йиқит бошланар,

зўриқар дод-вой,

Тинмай эшитилар пачақ овозлар.

Кимдир шанғиллайди,

йиғлар,

ўшқирар

Бошига тоғора қўндирган хола.

Бузуқ эшикларга осилиб турар

Бошяланг,

қоракўз,

митти бир бола.

Нимжон билаклари

Балки толгандир?

Овози чиқмайди, гапирай деса.

Балки оёқларин босиб олгандир

Ёнида ёўладай ёўдайган кўса.

Ҳозир йиқилади...

Сапчиб кетар дил,

Ҳой бола, бўшашма,

чида бир нафас!

Ўзингни вагонга уравер дадил,

Фақат тирсакларинг омон бўлса, бас!

Ҳа, ҳа, тирмашабер,

Ичкарироқ кир!

Тортинма,
олдинга интил, сўрамай.
Нима бўлса ҳамки, бола, барибир
Кетмаслиги керак сенсиз трамвай!

1975

ДЎСТЛАР

Ўтга ҳам,
Сувга ҳам ўзини урди.
Сира аямади ғайрати, кучин.
Хатарга, кулфатга басма-бас юрди
Дўстлари учун.

Силкитди каттакон қўлчаларини...
Юзида табассум, кўзида учқун.
Ҳамиша тутди у елкаларини
Дўстлари учун.

Дўстлар босиб ўтди
Бахтиёр, шодмон,
Орқалаб дунёнинг вафосиз кўчин.
У зина мисоли яшарди ҳамон
Дўстлари учун.

Дўстлар гуноҳидан қийналди, ёнди,
Дўстлар қилмишига йиғлади беун.
Кечалари танҳо чўчиб уйғонди
Дўстлари учун.

Дўстлар-чи, суяниб буюк бир дастга,
Тобора юксалиб бордилар дуркун.

У эса боради пастга ва пастга
Дўстлари учун!

Халақит бермангиз, айтманг яхши сўз,
Ҳолсиз қўлларини ушламанг букун.
У сўнгги мартаба юмаётир кўз
Дўстлари учун...

1975

* * *

Бўлса ҳамки тахир ва аччиқ,
Яширмасдан бор-йўқ айбимни,
Ҳаёт, босдим лабингга қаттиқ
Ҳароратга ташна лабимни.

Очиқ кулиб, сўйлаб ёруғ сўз,
Қуёш, Ерга шукрона айта,
Мен ҳар кеча юмаяпман кўз,
Туғиляпман ҳар саҳар қайта.

1976

* * *

Учиб ўтди сайёра ғозлар,
Сариқ садо бўғилди, тинди.
Изғиб қолди қора аёзлар,
Катта қорлар ёғади энди.

Бўз туманлар ёйилиб оқар,
Ғарқ қилганча ўрмон этагин.
Энди олис баҳорга қадар
Чўзилади қишнинг эртаги...

1973

* * *

Мен келаман навбаҳор бўлиб,
Гулга тўлар танҳо сўқмоқлар.
Мен келаман сойлардай тўлиб,
Етилганда саратон, боғлар...

Мен келаман, келаман сўзсиз,
Кўзингизни яширманг зинҳор.
Пешвоз чиқинг йўлларимга сиз,
Баҳор бўлиб келаман, баҳор...

ЮРАК ҚИРРАЛАРИ

1981

* * *

Ҷишнинг қаҳри сокин,
аммо беомон –
қалбни қовжиратар,
сўрар қувватни.
Мана, сузиб чиқди унинг тубидан
тириклик –
баҳорнинг зангор суврати.
Бағрим тўлиб кетди,
қалқди,
чайқалди,
бағримни пайпаслаб куламан шодон.
хайрият,
бор экан юракда ҳали
баҳорга,
қушларга,
қувончга макон.

1976

* * *

Ҷичқирворар
қайдадир хўроз,
парчаланар саҳарги палла,
олмалардай тўкилар саслар,
уйғонади
эски маҳалла.
Қамашади уйқучан кўзлар
куннинг ўткир пичоқларидан,
яшил сурон тўлғанар, сиғмай
тонгнинг оппоқ
қучоқларига.

1977

* * *

Қайтдим ёруғ юлдузларимга,
шуълаларга тўлди ҳар оним.
Мени кўриб қўзғалиб кетди
адирларнинг сариқ карвони.

Туманларни қўпорар тоғлар,
гиёҳлар ҳам кўзин ёшлайди.
Ўшнинг кўҳна қучоқларида
кўнглим яна ўса бошлайди.

Мажнунтоллар кўтарар бошин,
яна рақсга тушар тераклар
ва хотиржам яшай бошлайди
мени узоқ кутган юраклар.

Ариқларда товланган шеърга,
япроқларнинг қатига индим.
Оёқларим... ерга ботади,
шу ўлкада ўсарман энди.

1979

* * *

Бу ерда зангори каптардай
дарахтлар эргашар изимдан.
Ҳатто тош устида юлдуздай
чечаклар уйғонар сўзимдан.

Қартайган қўтослар подаси
каби жим ўтлаган тоғларим.
Яланғоч жувонлар йиғилган
оқ тунга ўхшайдн боғларим.

Мен севиб яшарман умрбод
булбулдай сайроқи сойларни,
Бағримга босганча қаритгум
жувондай тўлишган ойларни.

Бу ерда мен мангу яшарман
нурларин сарфлаб кўзимнинг.
Бировнинг еримас бу ерлар,
ўзимнинг еримдир, ўзимнинг.

1979

* * *

Атиргулим, жоним, атиргул,
қарашларинг тоза, саришта,
тонгнинг оппоқ кўксига сени
қадаб қўйди қайси фаришта?!

Айт, узайми қўлим қонатиб,
тишларимда тишлаб юрайми?
ёки яшил барглардан сенга
бир ажойиб қаср қурайми?

Атиргулим, жоним, атиргул,
чидаб бўлмас атирларингга,
шеър ёзайин сенга бағишлаб,
мангу қолгин сатрларимда.

Аммо боғнинг бир чеккасида
гулга ташлаб юриб кўз қирин,
мен шеъримни ёзгунча, уни
узиб кетди дағал ўспирин.

1979

* * *

Бу қаровсиз гулзор ичида
газандалар гуркираб ўсар,
кундузлари қуёш шуъласин,
кечалар ой ёғдусин тўсар.

Аммо кучли кунлар келади,
бахш этади гулларга сурур,
парво қилмай газандаларга
ўпа бошлар ғунчаларни нур.

Гуллар ёниб кулади, энди
гўзаллашар янада осмон.
қушлар учиб келади, ҳатто
қари шамол айланар ём-о-н.

Оҳ, бу ҳуркак атиргулларга
қизил кулги қандай ярашар!
теварақдан гуркираб ўсган
газандалар қўрқиб қарашар.

1980

* * *

Оҳ, нақадар гўзал олмазор
далаларнинг кенг оғушида,
оқиб ётар олтин жилғалар
олмаларнинг сокин тушида.
Қирғоғида гўзал юлдузлар
ўйнаётган жилғага бордим,
инграётган, кекса юракни
олмазорга қўйиб юбордим
ва кечанинг ялпиз анқиган
қучоғида кетдим ҳушимдан:
чўмилётган юлдузлар билан
олмазорни кўрдим тушимда.
Субҳидамда уйғондим чўчиб
қуёш тиғин ўткир зарбидан:
воҳ, юрагим ўйнарди қумуш
жилғаларнинг зумрад лабида.
Тушимми ё ўнгимми – унга
қараб қолдим кўзимда вола:
тунги, кекса юракмас энди
ўйнарди шўх, жонсарак бола –
жилғаларни сайратарди хўп,
гоҳо қушдай қўнарди қўлга,
қувнаб қувар капалакларни,
дадил бошлар тиконли йўлга.
Хуллас, бола – юракка энди
қари вужуд қиларди торлик,
олиб кетдим барибир алдаб,
қилса ҳамки ғашлик, айёрлик.
Эшитилди шомгача бироқ
унинг кўҳна кулбани таниб
додлагани, кўкрак қафасим
қаттиқ-қаттиқ мушталаётгани...

1980

* * *

Тоғ этаги, тоғ олмалари
миттигина, ширали, сувли,
ҳалол, қайсар тоғ жилғалари –
Бири музли, бириси кувли.

Ғадир-будир тоғ бағирлари,
ҳар қадамда зангори арча,
тўнкарилган денгиз бошимда
пориллайди гўё кўк парча.

Нур тўкилган сайҳонда бўйдоқ
шамол билан ўйнар гиёҳлар.
Юксакликка кўтарар мени
йилдиримдай ёришган роҳлар...

Буюк тошлар, буюк қоялар
салтанати ногоҳ бошланар.
О, йиқилган булутлар юрти!
Ўпкам тўлар, кўзим ёшланар.

Сувлар юрти, сукунат юрти,
тошдай қотдим турган жойимда –
тошлар аро қиздай яланғоч
кўл ухларди шундоқ пойимда.

Тиз чўкаман, ўпаман кўлни,
кўл жилмаяр уйқусида жим.
Ҳаяжондан шошиб, энтикиб
бор либосин ечар юрагим.

Қандай ҳаво, оҳ, қандай софлик,
оҳ, қандайин гўзал бу чоғлар!
Жилмаярди яланғоч осмон,
жилмаярдн яланғоч тоғлар.

1980

* * *

Ой нурины кийган гўзалим
фариштадай кирар хонамга,
бирдан атроф ёришиб кетар,
титроқ кирар яна жонимга.

Тинмай боқар илтижо билан
яна ҳайрат тўла кўзларим.
Майин қўлин қўлимга қўяр
ой нурины кийган гўзалим.

Ёйиб ташлар шамол – сочини
нафасидан гуллар тарайди,
мўлдирларин тийиб олмаган
кўзларимга кулиб қарайди.

Ранг қайтади яна дунёга,
зулматларга ёғду сочилар,
сойлар кулар, кулади осмон,
қор устида гуллар очилар.

1979

* * *

Лабларимни куйдириб ўпдим,
охир сенга етишдим, олов!
Титраётган кучли қўлимда
ҳилпирайсан бамисли ялов.

Гулдираган юксак ёлқининг
ёритворди юракнинг қаърин.
Мен сени деб юзимни ёлғон
“худо” лардан бурдим тескари...

Ёлқинингда қайрагин, исит
қишки осмон каби кўзимни.
Сендай кўҳна исёнкор билан
қудратлироқ сездим ўзимни.

Қадимгидай биргамиз, олов!
Кўксимни ёқ, борлиғимни қуч.
Бу дунёда топилмас энди
бизни айриб қўядиган куч.

1979

ЎШ ТОҒЛАРИ

Рассом Шухрат Абдурашидов хотирасига

Қуладими, чўқдими бу тоғ,
тоғ ўрнида қолди бир қабр?!.
Тоғларини йўқотиб, сарсон –
кўзёш тўкар бир тўда абр.

Қуладими, чўқдими бу тоғ,
юрагимда ортди доғларим?
Билолмайман, ўн йилдан кейин
кўрарманми сизни, тоғларим.

Юрт кезаман: йиғлар юрагим –
бу қандайин разолат, офат –
буюк тоғлар ўрнида ҳар гал
қабрларни кўраман фақат.

Кўрмайин деб кетарман бадар,
кетган сайин юракда доғлар:
хаёлимдан кетмайди бироқ
ерга қараб ўсётган тоғлар!..

1979

* * *

Тик қояга чиқаман базўр,
оёқларим остида қоя.
Чарақлаган кенгликда кўзим
қирғий каби сузар ниҳоят.

Туялардек чўккан адирлар...
Кўк оловда ёнар ҳар ёним,
Кўрса бўлар ўйчан оққанин
гулдираган тоғлик дарёнинг.

Уфқларда мангулик сари
сузар қари тоғлар қорайиб.
Юрагингни эзмайди бунда
пастдагидай – дунё торайиб...

Кўз ўнгингда дунё шаклга
сиғмайди ҳам билмайди ҳудуд.
Кенгликларни кўрсатмоқ учун
яхшиямки чўққилар мавжуд.

1979

* * *

Қуёш, сендай яшасам ёниб,
ҳеч билмасам қайғу, ўлимни,
илонларга... одамларга ҳам
узатардим қайноқ қўлимни.

Қуёш, сендай яшасам ёниб,
писанд қилмай аёзни, қишни,
мен ўрганиб олардим бир кун
ҳаммага тенг кулиб боқишни.

Бироқ сендай яшолмам асло,
боқолмасман ҳаммага хушқол,
буюк эмас бардошим, сендай
эрта тонгда чиқмоғим маҳол...

Сен-чи, такрор чиқаверасан,
тўзим билмас сендаги бардош.
Нақадар зўр, нақадар улур
ва нақадар бахтлисан, қуёш!

1980

* * *

Ҳар саҳарда
дарахтларга тирмашган гўзал
сувлар билан чиқаман уйдан.

Ҳар саҳарда
қуёш каби пориллаб турган
сўзлар билан чиқаман уйдан.

Ҳар саҳарда
ҳар гиёҳда товланиб ёнган
ранглар билан чиқаман уйдан.

Аммо ёмон,
ўлимдан-да ёмондир ҳар шом
битта ўзинг кирмоғинг уйга...

1980

* * *

Гувиллайди қоронғи ўрмон –
унутма!
Ҳувиллайди шамолзор ёбон –
унутма!
Туманларда тоғлар сузади –
унутма!
Сукунларни сувлар бузади –
унутма!
Тун кутади сочларин ёйиб,
Бошинг узра ҳамалнинг оёи,
Юксакларда яшайди лочин,
Панжалардай сўқмоқлар –
унутма!

1980

* * *

Осмон тўлиб
турналар учар,
мунча маъюс турна унлари.
Учиб кетар, турналар эмас,
ҳароратли,
яхши кунларим.

1979

* * *

Бир ҳафтаки
қора булутлар
босиб ётар шаҳарни бўғиб,
на ёғади ва на кетади,
тураверар ҳурпайиб, қўқиб.
Узоқларда,
уфқлар тагида
кунлар ёниб-ёниб сўзлайди.
Бир ҳафтаки
кун пориллаган
уфқларда яшар кўзларим.

Москва, 1972

* * *

Майдонлар,
йўлаклар каптарга тўла,
энди бу каптарлар ердан ажрамас.
Энди шамолларнинг қўшиғин айтиб
зумрад кенгликларга бехос сачрамас.
Майдонлар, йўлкалар...
Йўрғалар улар,
нон увоғин сочиб ўтади ҳар ким.
Энди бу самовий,
фаришта қушлар
фақат ерда яшаб,
ўлишга маҳкум.

1975

* * *

Укаларимга

Дадам ўлди,
гўё чўкди тоғ,
шамол йўли очилиб кетди.
Қучоқладик бир-биримизни,
ўткир совуқ
суякка етди.
Шундагина англадик, қандай
оғир бўлган унинг аҳволи.
Тоғдай жисми билан у тўсиб
турган экан барча шамолни.
Бўшлиқ эзди юрагимизни,
оғушида сўзлатди қайғу:
“Биз ғафлатда яшар эканмиз.
қандай улуг одам экан у”.

1980 йил, январ

ШЕЪРИЯТДАГИ ҲАЙКАЛТАРОШЛАР

Ҳайкал тикляпти
ҳар ким ўзига,
ҳар ким ҳайкалига бермакда сайқал:
биров Темур шаҳдин берар кўзига,
Суқрот келбатида баъзи бир ҳайкал.
Мана бу ҳайкалча Дантега ўхшар,
буниси Пушкиндай мағрур, тўпори,
Ким ўз ҳайкалига зўрлаб кийгизар
Людовик XIVнинг чолворин.
Фаришта либосин кияди Нерон...
Тартюфлар турибди Бахдай қайғуриб.
Ҳайкаллар олдида турасан ҳайрон:
ҳаммаси қарайди сенга қичқириб.
Аммо бир ҳайкалнинг оддий юзига
ёзиб қўйилмаган эди кимлиги.
У жуда ўхшарди ўзи ўзига,
ғоят оғир эди
унинг жимлиги...

1974 – 1980

* * *

Қандай яхши
эртақдагидай
бир юмалаб дарёга дўнмоқ,
бир юмалаб оппоқ каптардай
дарахтларнинг шохига қўнмоқ.
Дўстларим бор,
Улар ҳар сафар
тоғ сойидай шарқираб оқар,
атиргулга айланиб тонгда
сулувларнинг кўксини ёқар.
Бир дўстим бор,
ғоят риёкор,
бир юмалаб тулки бўлади,
бир юмалаб дўнар одамга
ва барибир кулги бўлади.

1980

ОЧИҚ КУНЛАР

1984

71

ЎЖАР ДАРАХТ

Қушларидан айрилган дарахт
жимлик билан яшолмас бирга.
Куз тунда кезинар ғудраб,
ҳеч кўника олмай тақдирга.

Чор атрофга қарар дарғазаб:
ҳатто сўнгги қуши сарғайди.
Кўтарганча бўм-бўш қўлларин,
у тошбағир кузни қарғайди.

Яшаб бўлмас бу ғамгин боғда,
қотиб қолган қора чақмоқдай.
Қиш тонгида вазмин, хотиржам
йўлга тушар қорли сўқмоқдан.

Йўл юрса ҳам мўл юрар, охир
чор атрофга севиниб қарар –
бағри тўлар сайроқ қушларга,
ёниб сайрай бошлайди дарахт.

1979

* * *

Болаларнинг кўзлари керак,
жуда керак ҳайратли чўғлар –
бу дунёнинг бор гўзаллигин
фақат сўзлар у қора кўзлар.

Болаларнинг қўллари керак
дарахтларга, ерга, майсага,
болаларнинг тиллари керак
дунёдаги ҳар бир нарсага.

Офтоб чиқар болалар учун,
болалар-чун яшайди шамол.
Дунё турар бир банди каби,
кўксида ғам, кўзида малол.

Дунё фақат болаларники...
Ҳаёт қилган уларга тортиқ.
Фақат зўрлик билан дунёни
болалардан олмангиз тортиб!..

1981

* * *

Кўрганмисиз маъюс баҳорни?
Гоҳ-гоҳ маъюс келади баҳор –
Ўш атрофи – адир, қирларда
уни маъюс кўрдим неча бор.

Ғира-шира тонг чоғи ҳар йил
пайдо бўлар ҳарир кўйлақда –
ранги синиқ, сочлари ёзиқ –
мисли шарпа, мисли кўланка.

У қабристон жимлиги чўккан
афсонавий кенглиқда кезар:
тавоф қилар ҳар бир аскани¹,
сўқмоқларни гулларга безар.

Сўнгра терар қора тошларга
арғувон май тўла жомларни,
кимларнидир ёдлаб, шивирлар
узук-юлуқ, сирли номларни.

Мен кўрганман маъюс баҳорни,
унинг маъюс суврати ҳам бор.
ҳар йил келар Ўш қирларига
телба баҳор, жодугар баҳор!..

1981

* * *

Борганимда ҳар сафар Ўшга,
Аравонга, Новқат ёқларга,
энг аввало, назарим тушар
довруғи йўқ кичик тоғларга.

Кичик тоғлар бир замонлар ҳам
маълум бўлган кўп инсонларга,
нега ўсмай қолган бу тоғлар,
тенг келмаган Тиёншонларга?

Бу юрт ёвга бўйин сунмаган,
тиланмаган ёвлар шафқатин.
Балки тоғлар улўғвор ернинг
қотиб қолган кўҳна нафрати.

Ё чиндан ҳам ёшдир бу тоғлар,
келса ҳамки минг йиллар ошиб,
ё ҳаётни баланд кўтариб,
чўккан буюк тоғларнинг боши.

1981

БУХОРОДА

Ой нурига мангу кўмилган
обидалар, гүмбаз, бинолар,
майдонларда адашиб қолган
йўловчидек қотган минорлар.

Улар узоқ манзилдан келган,
не балога бошларин тутиб,
энди турар бу кечаларда,
турадилар кимларни кутиб?

Кўҳна шаҳар,
кўҳна майдонлар,
кўҳна жимлик юракни эзар,
бу сукутгоҳ дунё оралаб
фақатгина сайёҳлар кезар.

Унутилган йўловчилар-ла
сўйлашарми энди ҳеч биров,
қучоқлашиб кўришмоқ учун
юраклари берармикан дов?..

1982

“ЛАБИ ҲОВУЗ”ДА

Мирпўлат Мирзаевага

Тун ярмида
шарқона, кўҳна
тор кўчалар тинчини бузган
икки шоир, икки оғайни –
келиб қолдик “Лаби ҳовуз”га.
Атроф жимжит,
кезгандай фақат
маҳобатли соялар, руҳлар,
титраб-қақшаб кузги аёздан,
икки шоир бошладик суҳбат:
Мана, энди эртадан бошлаб
бу мўйсафид минорлар аро
шеърларимиз жаранглаб кетар –
қойил қолар азим Бухоро.
Мана мундай чапаклар бўлар,
мана мундай кўзли қизлари
мана мундай тунлар ухламай
шивирлайди бизнинг сўзларни.
Ногоҳ шундоқ ёнгинамиздан
баланд қўйиб шўх қаққаҳани,
эшак минган Хўжа Насриддин
зир титратди бутун даҳани.
Аввалига қўшилиб кулдик,
қайдан келди дея бу хўжа,
сўнг тўхтадик, кулолмай узоқ,
қаққаҳасин тўхтатмас ўжар.
Гапни бурдим:
Бухоро қадим,
ҳар обида жаҳонга маълум,
шундан балки Тошкентга кетмас
бухоролик Садриддин Салим.

Бари бекор,
хўжа Насриддин
ҳамон биздан куларди қотиб,
хижолатда сўридан турдик,
ўзимизни сал-пал йўқотиб.
Кетдик “Лаби ҳовуз” бўйидан
ўтириб дуч келган таксига.
Жарангларди
камбар кўчалар
Насриддиннинг қаҳқаҳасидан.
1982

* * *

Қиёқлар,
ялпизлар орасидаги
ўзанда оқарди товланиб, ўйнаб.
Қуёшдан қамашган кўк кўзларига
бир лаҳза тикилиб,
қоламан ўйлаб.
Бир лаҳза тиз чўкиб
қуёшни тўсдим,
дамини чиқармай кузатар бу қув,
сўнг ўпа бошладим,
ҳар ўпганимда
қиқирлаб-қиқирлаб куларди шўх сув.

1983

* * *

Бизни ўйлаганми
аждодларимиз
минганда зулукдай
учқур отларга?
Вайрон бўлганида бор мамлакатлар
аждодлар олганми бизни ёдларга?
Бизни ўйлаганми
аждодларимиз,
кошинкор минорлар бўлганда бунёд?
Кўркам обидалар олис авлодга
бўурсин деганми
бирор улўғ зот?..
Кўзатдим Самарқанд обидаларин,
тортинмай ёлғонни сўйлади тилим.
Аммо босиб келди кўзларимгача
ҳамиша ростликни
сўйлаган дилим.
Шунда мен сўйладим дилимдагини
Саноқсиз кўзларнинг қаҳри остида –
Заргаронда ичамиз шароб,
ботинка мойлаймиз
Моҳи Хоссада.

1983

НАФРАТ

Орият,
андиша феълимда кучли,
кардан-да баттарсиз дегим келмади,
атай олиб қочдим нигоҳларимни,
ғардан-да баттарсиз дегим келмади.
Аблаҳсиз демадим,
ростини айтсам,
бу сўзни шунчаки дегим келмади.
Ассалом дедим-у,
сиздай кимсанинг
қўлига қўлимни бергим келмади.

1983

* * *

Бир куни
аслига қайтади одам,
оламга тикилар болалардай соф.
Бир куни қутулар ортиқча юкдан,
бир куни қайтади диёнат, инсоф.

Унга неки берган бўлса табиат,
барини қайтарар, қайтарар одил,
ўзига олмайди керак бўлар деб
на томчи ҳарорат,
на томчи ёғду.

Аксинча, ҳаммадан кечирим сўрар,
нопок ишларидан бўлиб хижолат
ва совуқ жасадин яширмоқликка
сабру қаноат-ла сўрар ижозат.

Бир куни
инсофга келади ҳамма,
қайғуга ботади унга ишониб –
бошига кўтарар қаҳрамон каби
дунёда энг одил,
камтар инсонни.

ШЕЪРИЯТ

Шеърият, биз сени алдадик,
кўпинча аврадик, хўрладик.
Васлингга етишдик ниҳоят,
қизарган кўзларинг кўрмадик.
Шеърият,
халажруҳ паризод,
учдингми, кўндингми ёлғонга:
учдингми кичкина дунёга,
кўндингми кундалик ёвғонга.
Сен – ҳирслар,
тамалар қурбони,
ўзингни ҳар кимга тўшайсан,
паримас,
анжирдай эзилган
бир шўрлик аёлга ўхшайсан...
Энтикиб сўйлайсан шамолга:
орзулар чечаги сўлди, деб,
бурди йўқ кимсалар қўлида
бағри қон,
бағри қон бўлди, деб.
Шеърият,
кўзларинг қизарган,
хўрланган,
зўрланган гўзаллик.
Оғирдир кўзингга қарамоқ,
кўзларинг,
ўлдирар кўзларинг...
1982

БОЛАКАЙГА

Шоҳим, дедим,
подшоҳим дедим,
қани буюр, девман, қулингман,
туёғидан ўт чақнагувчи
қаноти бор бир дулдулингман.
Буюравер,
кўтарай, токим
мендан яқин тургин қуёшга,
сенинг нурли тонгларинг учун
тупроқ бўлай,
айланай тошга.
Кўзларингдан қулиб қараган
бир доҳийнинг сиймосин кўрдим.
Чўқаяпман тобора ерга
сени бошим ўзра кўтариб.

1982

ХАЁЛ

Дунё,
Дунё...
Кўп қадим дунё,
на туби бор, на чегараси...
Сомон йўли –
бирон номаълум
сайёранинг тўзон, зарраси.
Аммо шундай ёруғ лаҳзада,
шундай гўзал,
юксак лаҳзада,
қараб қўйгин атрофинга бир –
хаёл суриб ўтирган одам.
Чунки дўстинг,
бирорта дўстинг
пистирмада писиб, шошилиб,
олмасин-ов тагин мўлжалга
сенинг юксак,
ёруғ бошингни.

1982

СУЛАЙМОНТОҒДА ҰЙЛАГАНЛАРИМ

“Ҳавоси хўб ва оқар суйи фаровондур. Баҳори бисёр яхши бўлур. Ўшнинг фазилатида хейли аҳодис ворид бўлибтур. Қўрғонининг шарқи-жанубий жонибида бир мавзун тоғ тушибтур, Барокўҳқа мавсум. Бу тоғнинг қулласида Султон Маҳмудхон бир ҳужра солдирибтур, ул ҳужрадан қуйироқ ушбу тоғнинг тумшуғида тарих тўққуз юз иккида мен бир айвонлиқ ҳужра солдим. Агарчи ул ҳужра мундин муртафеъдир, вале бу ҳужра бисёр яхшироқ воқе бўлибтур: тамом шаҳр ва маҳаллот оёғ остиндадур...”

Бобур, 1495 йил.

Юксакда бўлса-да
бошим эгилган –
юксакка чиқдим деб керилганим йўқ.
Бир дам кулганим йўқ,
суюлганим йўқ,
сокин лаҳзаларга берилганим йўқ.
Ё беғам ёнбошлаб тўралар каби,
ўткир коньяк ичиб,
қазӣ емадим
ёки бармоғимни пастликка нуқиб:
“Э, афсус, шулар ҳам халқми?” демадим.
Ўйладим
юксакка чиққан чоғимда
ўз зотин, ўз отин унутганларни,
қадимий булоқлар кўзини кўмиб,
азим дарёларни қуритганларни.
Ўлсам-да ёдимдан чиқмайди бири:
кибру ҳаво билан пастни кузатиб,
бўздириб ташлади ярим кечаси
тўрт юзу олмиш йил турган ҳужрани.
Тўрт юз олтмиш йиллик
қуёш ҳам, сув ҳам,

энг қаттол душман ҳам қилмаган ишни
тўнғизфеъл бир нокас бажариб кетди,
авлод-аждодига олиб қарғишни.
Бундайлар ким ўзи –
абадиятнинг
нурли изларини йўқотётганлар,
элнинг қалбин бузиб,
ёдини бузиб,
қарғишу лаънатга ботиб ётганлар?!
Юксақда бўлса-да
бошим эгилган,
юрагим йиғлайди, Барокўҳ тоғим.
Кўриб бўлармикан бу нокасларнинг
қора курсиларга ўтирар чоғин?
Аммо тўлармикин кўнгил шу билан,
шу билан кетарми хотирдан ғашлик,
юраклар куларми,
қуларми буткул
шу билан юксақда ўсган пасткашлик?
Агар мен бақирсам, ёрилар осмон –
ҳар дамим оламнинг дамин тўзитар.
Аммо Барокўҳда бошим эгилди,
қарашга ор қилдим
элнинг кўзига.
Эй мирзо,
бошимни қандоқ кўтарай?!
Эй мирзо,
эгиқдир мирзолар боши –
кўтариб бўлмайди,
оёқ тагида
бўлса-да баҳайбат тоғларнинг тоши.

Ўш, 1983

* * *

Юрагим,
поездлар, тайёраларда
сендан олислабман ҳаддан зиёда.
Минг йиллик йўллардан шошиб, энтикиб
Сен томон қайтяпман
энди пиёда.

1983

* * *

Бағри ёмон баттолларга бор,
Қаҳри ёмон қаттолларга бор;

Қон ялаган қассобларга бор,
Сўз ўйнаган каззобларга бор;

Имонидан кечганларга бор,
Бор-йўғини ечганларга бор –

Нега менга келасан, эй дард,
Нега менга келасан, эй ғам!

1983

ДАМ ОЛИШ КУНЛАРИ...

Ўртада панжара,
Нарги томонда
кўп эмас, озгина айниган дунё...
Бериги томонда кўк, сариқ, қизил
мошинлар тургувчи умумгараж бор.
Нарёғда ҳар саҳар деразаларга
йўл-йўл тўшакчалар ёйиб ташланар...
Қуёш қорайгунча,
келишилгандай,
очиқ ҳаволарда сайр бошланар.
Ҳордиқ чиқаради ҳар ким ўзича,
бири қўшиқ айтар,
бирида – газет,
бири хаёл сурар,
дангасалари
биз томонга қараб кулишар ҳадеб.
Берёғда беланиб мотор мойига,
темир-терсакларга ёпишволганлар;
бақриб, чақриб жанжаллашгану
гоҳо бир-бирини бўғиб солганлар.
Жиннилар олами,
соғлар олами,
ўртада панжара, яъни чегара.
Дам олиш кунлари томоша текин,
гоҳо биз қараймиз,
гоҳ улар қарар...

1983

* * *

Қоратоллар,
қариган толлар,
қадимги тор кўчалар бўйлаб,
тўртта фасл доирасида
айланаркин неларни ўйлаб?
Эсимда бор,
сойлар ёқалаб,
кўчаларга бир савлат қўшиб,
ўйга ботиб файласуфлардай
турардилар кун тафтин тўсиб.
Бир хўрсиниқ билан эсладим;
кўрарканман кекса толларни,
тўртта фасл доирасидан
чиқиб кетган доно чолларни.

1983

ГУЛЛАЁТГАН ТОШ

1985

ЯХШИ НИЯТ

Эртага ёмғирлар келади,
гуркираб яшнайти ҳаволар,
ҳулволар келади, ҳулволар,
ойларга етажак наволар.

Эртага болалар баҳайбат
кунларни ўрнидан жилдирар.
Шу қадим дунёнинг шамоли
юрагинг ёнида жилдирар...

Келажак бор ҳали бағрида
юз мингта қуёши порлаган.
Ишонма ҳеч қачон, ишонма
қўлида қуроли борларга.

* * *

Энди тез-тез ёдимга тушар
болаликнинг нурли кунлари,
баланд-баланд мирзатераклар,
ҳансираган олтин сувлари.
Ўлим-да йўқ,
бор эди фақат
катта Олам, каттакон Ҳаёт.
Ҳали содда Ҳаёл изидан
тушмаганди муғомбир Сайёд...
Катта кунлар тўлайди сирли
вақт қушларин сайрашларига,
имони бут,
қадами қутлуғ
одамларнинг қарашларига.
Болалик соф сувли дарёдир,
энди йилдан йилга урилган –
синган, тўзган кунларим аро
нурли дарё оқар умримга.

УЙҒОҚ ТОҒЛАР

1986

ЭСКИ МАҲАЛЛА

(Олис хотира)

Кимдир от етаклаб ўтар азонда,
узилар кўчанинг саҳарги туши.
тўсатдан от кишнаб юборган онда
шошилиб эшикни очди бир киши.

Тонгда от етаклаб ўтиб борар ким,
қоп-қора оловдай ловиллар ёллар.
Кампирлар аланглаб қулоқ солди жим,
бир сесканиб кетди нуроний чоллар.

1973

* * *

Вақт одими
жаранглар равон,
асло сўнмас шиддати, шахти,
Вақт ишонар ўзига ортиқ,
ўз мулкига қарайди бахтли.
Ер айланар,
ер яратади,
Вақт янчиб басма-бас юрар,
сарғаради зангор ўрмонлар,
буюк тоғлар,
қоялар нурар.
Бироқ денгиз қирғоғида Вақт
зарбалардан чайқалиб кетар,
қўрқиб қарар ваҳший сувларга
ва денгизни айланиб ўтар...

1979

АВТОПОРТРЕТ

Қора шамол ухлар бошида,
қулоқлари тайёрагоҳдир.
Сфинкснинг чехраси – юзи,
ярми қора, ярмиси оқдир.

Қўзларида қотган йилдирим,
осмонларни рангга қорадир,
жаранглатиб сўнгаларини,
бўронларни йиртиб борадир.

Кулганида мунис чечаклар
потраб чиқар ўнгу сўлидан.
Бир-биридан чиройли кунлар
каптарлардай учар қўлидан.

Энг бахтиёр лаҳзаларда ҳам
унинг сокин исёни сўнмас.
Туғилмаган шунчаки асло,
у ҳеч қачон шунчаки ўлмас.

1980

* * *

Муҳаббат
бир гўзал қушчадир,
у келар,
дил-дилдан оғриниб,
ҳаётни соғиниб,
бир ўзинг
ўйланиб, қийналган чоғингда.
У келар,
қўлингни узатсанг
етгудай бир жойда товланар.

Билмайман,
чиройли бу қушча
қай усул, қай ҳолда овланар.
Умримда кўп бора кўрганман,
ҳар сафар ўйлаб мен тутишни,
ортиқча ҳаракат, шарпа-ла
учириб қўйганман бу қушни.
Бу қушча сира ҳам тутилмас,
кузатмоқ керакдир йироқдан,
нафасинг чиқармай бир умр
бу умр,
бир умр
титроқда.

1982

ИНҚИЛОБ ЙЎЛЛАРИДА

Танглик келди,
шундай келдики,
мурдалар ҳам турди гўридан –
машъум зулмат парчаларидай
изғиб қолди қонхўр бўрилар.
Очлик ўрган дала-тузларда,
офат чаққан маконларда ҳам
қайғу-ғамнинг мудҳиш галаси
пайдо бўлар эди дафъатан.
Кунлар –
қонли ярадай очиқ,
тунлар –
ойдин харобазорлар,
жасадларга тўла тонгларни
зирқиратар фарёди борлар.

Оч-яланг бўлсаям шунда
қаҳри кундай чақнаган элат
зап ҳайдади оч саҳроларга
йиртқиҷларни қонига белаб.
Танглик ўтди,
аммо ҳалиям
тириқдайин чалажон кулфат,
гоҳо ёлғиз,
шум шарпаларни
яширгандай қаърида зулмат.
Кам бўлсаям энди бу кулфат,
яшасак ҳам фаровон, тўқроқ,
“ур ановни” деган садони
қани энди эшитсам кўпроқ.
Кўрсам дейман –
қаҳру ғазабдан
мурдалар ҳам турса гўридан,
диёнатнинг қасосин олса,
битта бўлса битта бўридан.
Токим
ҳар бир марҳум қабрига,
ҳеч яширмай кўзда ёшини,
авлодлар ҳам лаънат тошимас,
қўйса дейман қабр тошини.

1983

СУВ БОШИДА

Саратоннинг улкан офтоби
кун тафтани кўтарган чоқда
ҳасса тутган йўловчи келди
сув бошига аллақаяёқдан.

Сув боши бу
сувнинг бошидир,
сув бўйида катта маҳалла,
хаёл суриб турдим –
йўловчи
сув бошига ўтирган палла.

Не қиларкин йўловчи, сувга
солармикан ҳасса-таёғин,
чанқоғини босиб кетарми,
ювармикин ёки оёғин?..

Инсофлими,
имони бутми,
не қолдирар –
ишончми, ғулув?
Энг охирги хонадонга ҳам
етармикин поклигича сув...

Биргина шу лаҳза ичида
минг бир хаёл бошимдан кечди.
Салқинланди йўловчи узоқ,
чангга ботган этигин ечди.

Кўз ўнгимдан ўтди шу замон
сувга челак ботирган келин,
ҳовучида сув ичган бола,
сув бўйида яшаган элим...

Мана, сувга эгилади у,
мана, тўйиб босар чанқоғин,
этикларин кияр, хайрият,
минг хайрият, ювмас оёғин.

1983

* * *

Ўлим бирлаштирар
бегоналарни,
одамлар бир ёқдан йиғила келар,
бир кўздан тикилар “жабрланган”га,
фақат бир юракдан йиғилар келар.
Ўлим бирлаштирар
бепарволарни
кибру алдовларнинг ниқобин йиртар,
йиртқичмас,
душманмас одамга одам,
биродар эканин эслатиб кетар.
...Мана, бегоналар,
бепарволар йўқ,
ниҳоят одамлар биродар – тенгдир.
Ўлимга бош эгдим,
қўрққанымданмас,
хўрмат қилганимдан бошимни эгдим.

1983

ЕР БИЛАН СИРЛАШГАНИМ

Тобора яқиндир
жасорат они –
мингта қуёши бор гўзал дақиқа –
Менга ҳам бир куни бўлур намоён
кўпга насиб бўлган буюк ҳақиқат.

Мен севган дарёлар шундоқ қолурми,
мени ўйлатган йўл қолурми шундоқ?
Мен суйанган тоғлар шундоқ қолурми,
шундоқ қолармикан юракларда доғ?

Ногаҳон
хаёлим ёришиб кетар,
эслаб келажакнинг улуғларини –
Мен сочиб кетаман кўҳна бағрингга
ўлмас ғояларнинг уруғларини.

1983

МЕТРОДА

Гўё ерлик эмасди улар,
гўё ўзга сайёралардан
келгандайди,
баландда эди
биз сингари оворалардан.
Ҳамма ҳайрат
тўла кўзларин
ерликларнинг сокин ҳаётин
вайрон қилган гўзал қизларга
қадаганди ҳушин йўқотиб.
Эркин, тетик қарашларида
на мутелик, на димоғ, тама.
Сезиб қолдим:
сўник нигоҳли
ҳайкаллардай кўринар ҳамма.
Ўтирардим
куврак сасларин,
кулгуларин тинглаб ларзада,
тўхтамаса вагонлар мангу,
чўзилса деб гўзал лаҳзалар.
Бироқ бундай бўлмас, агарда
рўй бермаса бирор мўъжиза,
поезд тўхтар,
ғойиб бўлади

ногоҳ ўзга дунёли қизлар.
Кўниш керак...
Бироқ кўнишдан
сал олдинроқ, синиб умидинг,
бир дақиқа гангиб турасан
гўё тугаб қолгандай умринг.

1983

* * *

Дўстларим
ажойиб, меҳрибон,
ақлли, хушчақчақ кишилар,
юрақдан кулишар,
кулганда
кўзлари ғалати қисилар.
Ўзимни,
айбладим ўзимни,
неча бор уларни оқладим.
Кўнглимда гавҳардай порлаган
покиза туйғуни сақладим.
Сақладим
уларнинг зарблари
гоҳ айриб қўйса ҳам ҳушимдан,
гоҳ тулки,
гоҳ бўри шаклида
шарпалар кирса ҳам тушимга.
Собитман,
қайтмасман йўлимдан,
ҳали кўп синовга ярайман,
ҳар куни дўстларни кўрганда
мўъжиза кўргандай қарайман.

1983

* * *

Одам узоқ яшар, жудаям узоқ,
агар дўсти бўлса сўянадиган,
агар дўсти бўлса ҳар қутлуғ сахар
баҳайбат қуёшдай уйғонадиган.

Бугун мен умримнинг қоқ ўртасида
дил-дилдан туйганча бир ҳақиқатни,
севиниб, соғиниб яшай бошладим
соатга чўзилган ҳар дақиқани...
Умрим узайгани муборак бўлсин,
рост бўлсин оилардай теран кунларим,
умрдай баҳорлар, баҳор бўйларин
таратган ўзгача рангин кузларим.
Осмондай далани тўлдириб нурга,
бебаҳо тилсимлар ўстирган дўстим,
юз минг елкаларим,
юз минг қўлларим,
юз минг юракларим сеники бўлсин!
Бағрида эзгулик уруғлари-ла
асрдан асрга ўтётган дўстим,
сени деб жоним ҳам жисмимни ёриб,
юз мингта ханжардай жаранглаб ўсди.
Умрим узайгани муборак бўлсин,
оқари рост бўлсин тўкин дарёдай.
Энди кунларимнинг қат-қатларида
асло ўлимлар йўқ,
фақат ҳаёт бор.

1984

ДАҶИҚАЛИК МАНЗАРА

“Камолот абадий,
Камолот чексиз...”

Аммо Камолотнинг йўли равонмас –
содадил йўловчи арчалар, мана,
таажжубда тўхтабди қорли довонда.

Мангу юрардилар агар роҳ бўлса,
сира турмасдилар юксақда эпсиз.

Ахир тубсиз жарлик...

ахир Камолот

чиндан чексиз эди,

абადий чексиз...

1984

САЙЛАНМА

1997

ЁРИЛГАН ҲАРАКАТ БАЁНИ

Бир одам изладим...
изладим ғариб,
жуфти йўқ бургутдай хунук қишладим.
Кездим армон тўла бир жом кўтариб,
малаклар йиғлади,
итлар тишлади...
Умринг узоқ бўлсин,
эй дарёжоним,
ҳуснингга ҳирс билан назар солмадим.
Занжирлар товшига тўлганда ёдим
ўзингдан ўзга бир дилдор қолмади.
Қолмади бир илинж,
ишонч қолмади,
вахший даҳоларнинг макри билинди.
Ит базми қизиган ойсиз шомлардан
қизғониб опқочдим дарё дилимни.
Бу чиркин оғизлар...
синган каллалар...
иғводан, бўҳтондан осилган тиллар...
ҳирслар лашкарлари босган паллада
шоҳларин бўғизлаб ташлаган диллар.
Бу қуёш хўрланган...
бу ой зўрланган...
зарлари таланган бу содда жабал.
Қон, ароқ, пешобни эмиб тўралган
буваклар бўкириб йиғлаган маҳал
ё Худо, дедиму
нурлар ўйнаган
пешонам илк бора тупроққа тегди,
ё Худо, дедиму
эркин гуллаган
дарёдил самога дилимни бердим.

Умринг узоқ бўлсин,
эй дарёжоним,
кечалар қаърида бир гул йиғлади,
юзимга сачради бир булбул қони.
кўнглимга бу дунё
нечук сиғмади?!
Нечук бағрингдаман,
кимнинг ишқида?
Нечук ёлвораман умрингни тилаб?
Улкан жасадимни тошлар ичида
юварсан энг нозик қўлларинг билан.
Айтгил, эй дарёжон,
бормиди зулм?
Тоғлар силсиласин бузворди нола:
“Гулларнинг баргини емаган гулим,
булбуллар қонини ичмаган болам”.

ОРЗУ ТАСБЕҲИ

Ажойиб кунларнинг бирида
уйғониб кетаман уйқудан,
юракнинг энг чуқур ерида
оғриққа айланган туйғудан.

Бир қўшиқ бўламан дарёдай
юракнинг энг чуқур ерида,
боқаман дунёга дунёдай
ажойиб кунларнинг бирида...

1976

МАНЗАРА

Оқ сукунат портлар саҳарда,
кун нурида ёниб, ярақлаб,
чопиб кирар совуқ шаҳарга
ялангоёқ яшил дарахтлар.
Бир зумдаёқ деворлар ошиб,
Кўчаларга тарқаб кетдилар.
Дарчаларга юзларин босиб,
болалардай қарар катталар.

1976

ШИМОЛ КУНИ

Ечинади милашлар яна,
тор йўлаклар яна сарғарар.
Қовжираган куз тепасида
айланади қора қарғалар.
Тўлиб кетди қарғага осмон,
ҳатто аранг кўринади кун.
Қарғалармас,
гўё қағиллаб,
учиб юрар парчаланган тун.

Москва, 1972

ЭСДАЛИК

Унутганим йўқдир ҳали
ўрикзорни, асов сойни,
сой бўйида кўздан холи
бақатерак ўсган жойни.

Унутганим йўқдир ҳали
ўйинқароқ зилол сувни,
тол тагида шом маҳали
ғира-шира икки кувни¹.

Ёдимдадир ўшал дамлар,
кулгуларинг эди сўлим,
ҳали йироқ эди ғамлар,
дунёда йўқ эди ўлим.

¹ Сутни пишиб, ёғини ажратиб оладиган асбоб.

Қовжирадим ёз гулидай
соғинганча ўшал жойни,
холи кеча, етим ҳулво,
ярқираган улкан ойни...

1972

МАШҚ

Қоронғи боғ,
хилватда
ўт-ўланлар шовиллар,
гўё зулмат гирватида
юзлашгандай довуллар.
Қоронғида йиғлар ким,
ким келадир йироқдан?
Чарақлайди йилдирим
тўқнашгандай пичоқлар.
Телбадай жим бораман,
юракка қон сиғмайди,
шум довуллар қорнида
ажиналар йиғлайди...
Гўё зулмат босгандай
янграр бойқуш нидоси,
шамол ўйнар тошларда,
бу – дунё ибтидоси,
бу – дунё интиҳоси.

1978

ҚУМАРУ

Кўкмак дала,
осмон қорайган,
чўкаётгандай булут карвони.
Сескантирар жийдазорлардан
қочаётган қушлар фарёди.
Йўллар қадим...
тутлар қариган...
сувлар симоб каби ялтирар.
Сукунатнинг теран қаърида
уйғонмоқда саслар қалтираб.
Асов кўнгил...
эргашар андом,
қадим йўлдан қайга етаклар.
Қоронғилик қуюлар қандоқ,
қандоқ титрар эди чечаклар.
Ўсиб борар қоп-қора беша,
совиб борар йўллар тупроғи.
Кўнгил ташна,
Қондирай десам,
қайнаб турар ғамлар булоғи.

1978

ЎШКЕНТ ЛАҲЗАСИ

Оқ чўққилар,
шавақи сойлар
яшилликка кўмилган моҳтоб.
Мовий осмон ёйилмасида
сузар улкан олмадай офтоб.
Хаёлимнинг тиришларига
гуллар оқиб келар қаёқдан –
рўмолларнинг тирқишларидан
йилт эткизиб қарар аёллар.
Бир дақиқа ўйга ботибман,
жодуланиб шивирлар лабим.
Бир қарасам тошдай қотибман,
оёқларим илдизлар каби.

1980

БИР КЕЧА ЁДИ

Ёғилади майин сас, садо,
ёғар, ёғар шомурут қори,
нақадар хуш жодугар наво,
озод, қора сочлар ифори.

Шомурутлар оппоқ гулидан
кузатаркан фонуслар ёқиб,
юлдузларнинг олов селида
эртакларга кирамиз оқиб.

Туйғулардан девона кўнгул,
саҳаргача юрармиз дайдиб.
Келармикин бу жодули тун,
келармикин дунёга қайтиб?!

1973

НИГОР

Катталарга қарардинг сирли,
катталарга тутдинг гулингни,
катта бўлдим мен бола шўрлик,
кечалари пойлаб йўлингни.

Энди сени қутмасман ортиқ,
деразангга боқмасман маҳтал.
Кўзларингга қарайман қаттиқ,
белларингдан қучаман дағал.

Бироқ жисму жонингни ёққан
девонаваш қудратни енгиб,
деразангга жовдираб боққан
болакайга қарайсан ғамгин.
1977

ДАСТХАТ

Гўзаллик, покликдан уялиб,
қисилиб, қимтиниб турасан,
қоп-қора деворга суяниб,
ёп-ёруғ хаёллар сурасан.

Илоҳам, тонг каби юзингга
ҳирсланиб, ҳезланиб боқарлар,
кўзларин қоқарлар кўзингга,
қалбингни азоблаб ёқарлар.

Йиқилма, ўзингни ушлагин,
отсинлар жаҳолат тошини,
лабингни қаттиқроқ тишлагин,
кўрсатма кўзларинг ёшини.
1977

ВИСОЛ

Аста-аста эриб боради
нарсаларнинг зарралари ҳам,
икки қушча бир-бирин суяр
япроқларнинг ораларида...
Шаббодалар олиб келади
райҳонларнинг ўткир нафасин,
япроқларнинг ораларида
икки қушнинг бахтиёр саси.
Кеча узун,
хаёлдай узун,
ундан узун қоронғи сукун,
ҳадиксираб тураман фақат,
ногоҳ келиб қолмасайди кун.

1976

* * *

Кўп йиғлама,
оғрийди бошинг,
ахир бахтли бўлмоғимиз шарт.
Ёмон бўлар агар кўзёшинг
тугаб қолса, келгунича Бахт.

Кўзёшингни сочма тунларга,
асраб қўйгин яхши кунларга.

1977

* * *

Кел, яшириб қўяйин сени
юракнинг энг чуқур ерига.
Кейин сен ҳам яширгин мени
юракнинг энг чуқур ерига.

Тополмасин бизларни биров!

1975

* * *

Дунё ҳали норасо, ҳали
ўртамизда чопар айрилиқ,
чақирамиз бир-биримизни,
оғзимизни ёпар айрилиқ.
Нафрат яшар дунёда ҳали,
ёзилгандай қайси китобда
Муҳаббатнинг асрини кутиб,
ўтирибмиз икки қутбда...

МУҚАДДИМА

Бутун умрим тайёргарликдир,
ҳали кўпдир битмаган ишим,
англанмади ҳозирча кўп сир,
ҳали вужуд ичида ишқим.
Йилдиримдай лаҳза сувратин
яширинча асрар хотира.
Мени бор ҳам йўқ қиладиган
лаҳза порлаб турар олдинда.

УММОН

Агарда бу уммон тагида
қудратли дарёлар бўлмаса,
тублари гоҳ иссиқ, гоҳ совуқ,
навқирон сувларга тўлмаса,
бўлмаса хилма-хил ҳаракат,
бу қадар уммонлик қаёқда,
поёнсиз бир кўлмак бўларди,
ботқоққа дўнарди,
ботқоққа.

1984

ОЗОДЛИК ҚЎШИҒИ

Бу қўшиқ ажойиб қўшиқдир,
сўзлари куйдирар томоқни,
ўлимни назарга илмайсан,
сезмайсан сургуну қамоқни.

Шалди роқ кишанлар ҳукмига
ачинмай берарсан ёшлигинг.
Юзларинг буришмас оғриқдан,
фароғат бағишлар очлигинг.

Куйласанг, чекинар разолат,
чекинар қадарлар, нолалар.
Унчалик қўрқинчли эмасдир
кўксингда эзилган лолалар...

1979

УРУШ СУВРАТИ

Сув ўрнига қон шимаётган
ҳаловатсиз, бечора замин.
Ҳасрат билан ерга қарайди
чиқармасдан худолар дамин.

Қонга ботган дунёни кўриб,
азобларга беролмасдан дош,
улкан, қизил қуёш ҳар куни
олиб кетар узоқларга бош.

Кетаётир тубсиз мозийга
кўланкасиз йигитлар сафи,
қизлар қолар куз оғушида
унутилган мевалар каби.

1979

ЭСКИ ЖАНГ МАЙДОНИ

Замбараклар музейда қолди,
саркардалар кирди тарихга,
гавдалардан бўшатиб қонни,
аскар кирди замин қаърига.

Қалин майса қоплади қадим
кунда каби жанг майдонини,
энди эркин қушлар беҳадик
териб юрар ризқи – донини.

Чумолию қушлар, майсалар
бузган мудҳиш чегараларни,
шу абадий тоза масканнинг
мангу ғолиб,
чин эгалари.

1982

ХАЁЛ

Дунё...
дунё...
кўп қадим дунё...
на туби бор, на чегараси.
Сомон йўли бузилган зиё —
сайёранинг тилло зарраси.
Хаёл ўсган ёруғ лаҳзада
эҳтиёт бўл фосиқ дунёдан.
Йиқилмагин оний ларзадан
самоларга талпинган одам.
Эҳтиёт бўл
номард жўрангдан,
синаб кўриш учун дошингни,
олмасин-да тағин мўлжалга
пистирмадан ёруғ бошингни.

ЖАБР

Кирилмасди бу уйга ўлим,
бўлмасайдик кибрили, олғир,
бўлмасайдик тошбағир, пўрим,
агар одам қолмаса ёлғиз.

Кириб кетди шарпа аёзда,
жабр кўрди яна бир шўрлик,
очиқ қолган эди дарвоза,
бирор кимса тўсмади йўлин.

Биргалашиб жойига қўйдик,
ҳол сўрашдик кўз қиримизда,
жабрланган шўрликни кўриб,
уялмадик бир-биримиздан.

1982

ЎЗГАЛАР ДАРДИ

Қушчалар,
сайроқи қушчалар
қафасда бўғилиб сайрашар,
бетоқат потирлаб, симларга
ўралган оламга қарашар...
Қушчалар,
озодруҳ қушчалар
оламдан кўзларин узмайди,
чирқираб ўзларин ҳолимас,
ўзгалар ҳолига бўзлайди.

1980

* * *

Чақин бұлма,
бұлма гүлдирак,
ердан кўпам узоқлаб кетма.
Овозингни йиртмагин бекор,
ерни қучма – қулочинг етмас.

Ундан кўра бирор одамнинг
макони бўл – ирмоқли, сойли,
шамолларни тўсган тоғи бўл,
осмони бўл – юлдузли, ойли.

1978

ХЎРСИНИҚ

Тоғ хўрсиниб юборди оғир –
водийларга югурди шамол,
юзларини яширди ҳиллол.
Тоғ хўрсиниб юборди оғир,
теран хобдан уйғонди юрак,
тоғлар каби хўрсинмоқ керак.

1979

ҲАМАЛ

Эриб битди поёнсиз қорлар,
яна кўҳна замин туллади.
Водийдаги улкан ўриклар
бир кечада оппоқ гуллади.

Оқ булутлар ерга қўндими,
мўъжизалар бўлдими содир?
Оҳ, нақадар ажойиб тунда
оқ машъала экилган водий.

Энди сафсар кечаларда оқ
машъалалар тутиб, улуғвор
кенгликларда кезар чиройли
кундузларни ахтариб баҳор.

1979

* * *

Кунлар пиша бошлайди яна,
рангларини бошингда элар,
Хаёлингни чақмоқлар каби
ёритгувчи лаҳзалар келар.
Яна япроқ ёзган дарахтга,
атиргулга дўнарсан нуқул.
Кечалари чап кўкрагингда
қафасини синдирар булбул.

Бор кадарни енгмоққа яна
етиб ортиб қолар бардошинг.
Энди ўзинг истамасанг ҳам
юлдузларга тегади бошинг.

1979

* * *

Ечиб оппоқ кўйлагини вақт,
кийди яшил гулли кўйлагин.
Юрак, уйғон, капалак каби
чечакларга қўниб ўйнагин.

Майсаларин тараб, парвозга
шайланади чексиз далалар.
Ўспиринлар қучоғида маст
Қирда асир тушган лолалар.

Боғларда оқ аланга гурлар,
телба қилар шамоллар иси,
гилос гулин кийган кўчада
оқиб борар қизлар кулгиси.

Гуркираган бу рангин олам
туйғуларни ўйнатиб ташлар
ва ажойиб кунлар умримда
атиргулдай очила бошлар.

1979

* * *

Субҳидамда ям-яшил дарахт
деразамга юзини босди,
керишгандай ойнак сатҳига
гулларини оҳиста ёзди.

Қирчиллаган шабада келди,
кўпирганча шошиб, қувониб,
Баҳор, жисми очилиб, яшнаб,
босиб кетди атир тумани.

Кўтарилар заминдан қудрат
шаббаларнинг учига қадар,
бирдан яшил шохларда тилло
ғўралар ҳам товланиб кетар.

Гўё қуёш парчалангандай...
Ғарқ қилади оламини фараҳ.
Ҳар баҳорда менга эринмай
яшамоқни ўргатар дарахт.

1978

* * *

Ишон, одам, баҳорга ишон,
қара, гўдак каби беғубор –
мингинчи бор оловдай порлоқ
гулларини кўрсатар баҳор.

Баҳор сенга ишонар, қара,
сузиб чиқди кўзига юрак –
қараб турар сенга интизор,
сен баҳорни севишинг керак.

Кўзига боқ, ҳайдама уни –
мингинчи бор қилмагин хато.
Остонангдан кетмайди баҳор,
сен аслинга қайтмагунча то.

Шарқиратар асов сойларин,
нафасидан ранглар уфурар,
ўйнайверар яшил қушларин,
гулларини ёндираверар...

1979

ВИДОЛАШУВ

Хайр, Баҳор! Алвидо, Баҳор!
Раҳмат, оппоқ гулларинг учун,
шоҳларимга зумрад ғўралар
қадаб қўйган қўлларинг учун.

Хайр, Баҳор! Алвидо, Баҳор!
Ушалмасдан қолди армоним.
Бироқ кутгил, дедию Баҳор
лабларимга босди бармоғин.

1979

ҒАМГИН ҚҰШИҚ

Аям Офтоб Мамажон карвон қизига

Гўзаллашиб кетарди борлиқ
Шаҳрихондан ўтганда Офтоб,
тўкиларди кулган чоғи дур,
нур ўйнарди кўзларида соф.

Уни кўриб тўхтарди сувлар,
кетолмасди қушлар пойидан,
мажнунтоллар кўтарарди бош
Шаҳрихоннинг эски сойидан.

“Оқ ипақдай қўллари узса” –
эзиларди шўрлик райҳонлар.
“Оёқларин бир бор ўптирса” –
хўрсинарди яшил сайҳонлар.

Сувлар уни севарди қандоқ,
гуллар ёниб қиларди хитоб,
гўзалликка кўмиб борлиқни,
Шаҳрихондан ўтганда Офтоб.

“Офтоб, Офтоб, ёпма паранжи,
тиниқ ойлар қорайиб кетсин,
Офтоб, Офтоб, бир бора ранжиб
бир хўрсиниб ўлишга етсин...”

Кузатдилар сувлари йиғлаб,
кузатдилар чечаклар сўлиб,
ўттиз йилки йиғлади Офтоб
Шаҳрихондан йироқда тўлиб.

Энди унинг сочлари кумуш,
оқ ипақдай қўллари қадоқ.
Кўзларида лиммо-лим кадар,
бағри доғли, юраги адоқ.

Сувлар уни севарди қандоқ,
гуллар ёниб қиларди хитоб,
гўзаллашиб кетарди борлиқ
Шаҳрихондан ўтганда Офтоб!

1980

ДАРЁ

Қўйвормайди кўҳна ўзаним,
кундуз яшар самарларимда.
Сайрагандай қумри, булбуллар
товлангувчи камарларимда.

Тоғлар тиниқ қорини берар,
яшил водий – ёниқ гулларин,
кечаларнинг бағрини ёқдим,
мазахладим сассиқ кўлларни.

Сув ичгани келган қўйлардай
қирғоқларим тўлдирган тошлар.
Мажнунтоллар майда ўрилган
кокилларин бағримга ташлар.

Тирик сувман – гажир, ўйноқи,
кунлар ухлар қучоқларимда,
бекор боқмас ҳамиша мафтун
дарахтлару ўт-ғиёҳлар ҳам.

1980

ҚАСИДА

Тун дедим, ярашди бу исм,
мен сени бир сўздан яратдим.
Кийдирдим ярқироқ кўйлакни,
хуснингга оламини қаратдим.

Сен марол кўзидан чиройли,
оҳанглар таралар исмингдан,
сен гўзал тонгларни туғасан,
настарин бўйлари жисмингда.

Ойларни жойладим бағринга,
сен барча тунларнинг ёшисан,
сўнг ўзим йиқилдим ҳайратдан,
милёнта сулувнинг сочисан.

Қададим қоп-қора кўксинга
чўғ каби қип-қизил ғунчалар.
Агар мен бўлмасам, эшит, тун,
чиройли бўлмасдинг бунчалар.

1979

СЕҲРАГ

Деразангдан боқасан сирли,
титроқ солиб кундуз жонига.
Сочларингни ёзасан – тунни
киргизасан аста хонанга.

Бирданига барча дарахтлар
қовжиратиб тўкади баргин,
ухлаб қолар шўх ўспиринлар
хафа бўлган болалар каби...

Сахаргача табассум бўлмас,
шамол кезар зерикиб, уфлаб,
Хайр, эй қиз, эй сеҳргар қиз,
яхши тушлар кўрганча ухла!

Жуда зарур сахардан бошлаб
кўчаларни суйиб босмоғинг,
қотиб қолган совуқ юзларга
илиқ табассумлар осмоғинг.

1981

МУҲАББАТ

Муҳаббат – чиройли капалак,
қўрқаман шўрликни тутгани.
Капалак қувганим ёдимда,
ёдимда йўқ аммо етганим.

Юрагим ранжиган боладай
на эрмак, таскинга кўнади.
Муҳаббат – чиройли капалак,
ҳали ҳам гулларга қўнади.

Ортидан ҳаллослаб чопаман,
хижолат бўламан ғўрликдан –
қанчалик югурмай, барибир
орқада қолардим шўрликдан.

1979

МАНЗАРА

Хиралашар зирвалар қори,
сўлар улкан лоладай офтоб,
битта ўзим майса ёйилган
тепаликда ўқирдим китоб.

Кабутарлар учгандай бўлди,
шундоққина ёнимдан сарин
шаббодадай ўтарди ўйнаб,
шоҳи кўйлак кийган настарин...

Сочи қумрол, дудоғи лола,
юзлари оқ, ёноқлари ол,
ўйнаб ҳарир этаklarини,
қучоқларди болакай шамол.

Қорайганди зирвалар қори,
аллақачон сўлганди офтоб,
болашамол энди мук тушиб,
тепаликда ўқирди китоб.

1979

КАПАЛАК

Қизиган садолар сўнади,
қуш каби чўчийди хаёли.
Кўксига капалак қўнади,
қитиғи уйғонар аёлнинг.
Ёноғи ловиллаб қизийди,
капалак айланар рўйида,
оҳлари бўғзига тизилди,
паришон сочлари бўйнида.

Атирли ўтларга кўмилар,
тикилиб қолади осмонга,
мастона кўзлари юмилар,
капалак ёқарди жувонга.

1979

ДЕНГИЗ

Ечар мовий кўйлагини қиз,
нафаси-ла маст қилар ёзни,
қумкўйнагин кияру ҳолсиз,
сочтурмагин соҳилга ёзди.

Тикилмаса қуёш мунчалар –
май мисоли кўпирар қони,
лаб босади қизил ғунчага,
сўнг унутиб қўяр дунёни.

Пистирмада турган шамол-чи,
тўсатдан бир фитна ўйлади,
рақсга туша бошлар ҳаёсиз,
кийиб олиб мовий кўйнакни.

1979

ҚИЙИҚ

Унча қув эмасди шекилли, фақат
кўзлари ғалати кулиб турарди,
ўзини хотиржам тутарди, аммо
негадир юраги каттиқ урарди.

Гоҳо оқ, гоҳида қизил кўйлақда
бир неча кунимга кириб чиқди у,
кўзларин ўйнатиб кулган чоғида
жуда ҳам ярашиб кетарди кулгу.

Мен сезмай қолибман, ўйноқи кўзи
юракнинг тубига бориб етибди,
жарангдор ва сирли кулгисин, айёр
дағал кунларимга осиб кетибди.

1980

ЁЗ РАВИШИ

Нурларини йиғиб олар кун,
осмон ерга ташлар соясин.
Юлдузларин ёқиб қўяр тун,
кесиб қўяр ойнинг поясин...

Шуълаланиб, шарқираб ётар
кўк сувларда ой синиқлари.
Етиб келар муздай шабада –
қари тоғнинг хўрсиниқлари.

Ялпизларнинг бўйин уфуриб
шўх жилғалар водийга чопар.
Ҳовузларни ёпиниб олган
қурвақалар жимликни қопар.

Қизиб кетар ер томирлари...
Тунга илиқ бўйлар таралар.
Бирдан қайноқ ёз оқиб келар
жимиб қолган боғлар оралаб.

1979

* * *

Тонг кўксида қушча сайрайди,
куйлайди кўп сувлари синиқ.
Ювош нурлар ўйнайди, осмон
гулдай яшнар тобора тиниб.

Ўтиб кетар ҳаллослаб шамол,
беҳиларнинг хуш бўйи анқир.
Қизлар ўтар – кўзлари армон,
дурраларда сочларин танғиб.

Тонг кўйлаги унсиз йиртилар,
чақнаб кетар офтоб тиғлари,
ит ҳуради, ҳанграйди эшак,
қай ҳовлида гўдак йиғлади.

Тонгги қишлоқ кўчаларидан
чиқиб кетар овлоққа сукун,
далалардан ўтар шошилмай
ола-була сигир каби кун.

1980

* * *

Суронларни оралаб ўтдим,
терақзорлар сафи бошланди.
Қуёш ўчди, ёнди булутлар,
майсаларнинг кўзи ёшланди.

Аламзада итларнинг сасин
адаштириб кетдим хотиржам.
Ҳўкизларни ортда қолдирдим,
ҳанграётган эшакларни ҳам...

Кетавердим, мажнуна толлар
сув ичаётган сойни ёқалаб.
Қип-яланғоч ойга бақрайиб
сайрар эди шўрлик бақалар.

Вақт оғади, улкан сукунат
ёбонларни босадир тошдай.
Бирор садо қолмас оламда
юрагимнинг зарбидан бошқа.

1980

* * *

Ёз тунни. Боғ шира уйқуда.
Кекса чинор суради хаёл.
Кириб қолар боққа адашиб,
телвакезик, яланғоч шамол.

Довдирайди ухлаётган боғ,
бошланади оғир оҳ-воҳлар.
Қоматларин эгишиб, саннаб,
кўзёшларин тўкар гиёҳлар.

Хаёл суриб, кузга бораётган
бир ёшгина олма қўрқувдан
қоқилару шарбатга тўлган
меваларин тўкворар сувга.

Телвакезик, саёқ шамолдан
ғазабланиб, улкан, улўғвор
бошин чайқаб қўяр-да, узоқ
ғижирлатар тишларин чинор.

1979

* * *

Тун гуркираб ўсар ёбонда
ўсганидай бир тўп гулхайри.
Бошланади синган сувларда
ялангоёқ ойларнинг сайри.

Майсаларнинг бағрига кирар
қизиб кетган тоғлик шабада –
шивир-шивир бошланиб кетар
бу юлдузли, ойдин қапада...

Ёнарқуртлар сомон йўлидай,
чириллайди – қайда саратон.
Ағдарилиб баҳайбат, тарғил
сағрисини кўрсатар осмон.

Қушлар дўнар қора баргларга,
нурлар сўнар шаб намларида.
Қурбақалар ёрила бошлар
йўловчи – вақт қадамларидан.

1980

АФСОНА

Кўкрагимни майсага босиб,
буталарнинг панасида жим,
кенг камарда чўмилаётган
юлдузларни узоқ кузатдим.
Икки кўзим ўйнар мириқиб,
афсонавий хилқат очилар.
Қасирлатиб қуруқ шохларни
чакалақдан чиқар овчилар.

Вужудимга тарқалар титроқ,
юрак тошга айланиб қолди.
Хайриятки, бу ойдин тунда
юлдузларни бўлмайди отиб.

1979

* * *

Боғларда кўзларим қамашар
шоҳларга илинган ойлардан...
Тошларга урилиб, шарқираб
юлдузлар оқадир сойларда.

Тўлин ой очилган кўксига
булутдан бағирдош топади.
Шабада – шўх жувон юракни
Ўйнаркан, гоҳ очиб, ёпади.

Булутлар ўтлаган адирда
чиройли кундуздан кечаман.
Шаробдай тотимли бу тунни
томчилаб, томчилаб ичаман.

1979

* * *

Ичар қуёш нурларин жувон,
кўйлагини, сийнасин ечар –
потирлайди яйраб шамолда
икки тутқун оппоқ мусича.

Ичар қуёш нурларин жувон,
настариндай жисми қорайди.
Қариб қолган қуёш найзадан
бир дақиқа ёмон қарайди.

Денгиз ўпар жувон оёғин,
шамол ўйнар қумрол сочини,
ҳувиллаган соҳилда танҳо
жувон ётар гулдай очилиб.

Бу атрофда бирон шоир йўқ.
Жувон мангу ётар бу ерда,
мангу ётар осмонга қараб,
унутилган, ажойиб шеърдай.

1980

* * *

Тонг очар кўзларин эриниб,
севинчдан йиғлайди қиёқлар,
чечаклар жилмаяр севишиб,
шамолда чўмилар гиёҳлар.

Ўйноқи шуълалар – болалар
жимгина тарқалар сайҳонга,
ўргимчак тўқийди толалар,
хонқизи боради меҳмонга.

Қурбақа варақлар баёзин,
гулдан бол сўради арилар,
чигиртка қайрайди овозин,
парвозда ниначи – парилар.

Чумоли, меҳнаткаш чумоли,
куйинма, атрофга бир қара –
майсалар, оҳ, қандай ҳумоли,
дунёни қилма кўп масхара.

1979

* * *

Яшил сочли санновчилар –
сингилларим – мажнунтолларим.
Қайрилдиму рангим бўзарди,
қалтиради кучли қўлларим.

Ўттиз йилки тинмай эргашиб,
яширинганча зийрак кўзимдан,
сарсон бўлиб тоғу тошларда,
келар эмиш йиғлаб изимдан.

Ҳали ёшман, ҳали куз узоқ,
гуллар ҳамон порлар ёдимда.
Бироқ нега бу жинни толлар
йиғлаганча келар ортимдан?!

Гап уқтириб бўлмайдим бироқ,
йиғлайдилар саннашиб, тўлиб,
оқиб борар зангор водийдан
кўзёшлари бир дарё бўлиб...

1980

* * *

Ой синиғи тўла сувлоққа
шаршарадай қуйилган ёллар.
Бу ёлларни силар меҳрибон
шабадалар – маъюс аёллар.

Кўк елларин сувга ботириб
не замонки сув ичар отлар.
Атрофдаги кўм-кўк адирлар –
ўтовларда ботирлар ётар...

Бироқ тунда ўт-майсаларга
тўкиладир кимнинг ёшлари?
Нега сувдан бечора отлар
кўтаролмас оғир бошларин?

Нима бўлган уларга ахир
ё сеҳрлаб қўйганми сувлоқ?
Нега жимлик босган воҳада
беғам ухлар ботирлар узоқ?

1980

* * *

Не даврлар қори тагида
музлагандай қари қўтослар –
сокин ётар Олой тоғлари,
бағри тўла ғалаён, саслар.

Аммо сезар ҳар бир шарпани,
бўлса ҳамки хоблари ҳадсиз,
ўз тинчини бузган ёвларни
ўлдиради тоғлар шафқатсиз.

Ишонмасанг, ўқ отиб кўргин:
бўкирворар саноқсиз қоя.
Ўта мағрур, феъли кўп ёмон,
тоғлар ўзин севар бағоят.

Эҳтиёт бўл бунда юрганда,
буюкман деб хос хаёл сурма.
Милтиқ отиш у ёқда турсин,
овозингни кўтара кўрма...

1980

* * *

Ибтидоий, ўткир қоялар...
Бу тоғларнинг осмони мовий,
бунда гуллар фариштасимон,
бунда ҳатто тошлар самовий.

Ўзим тоғда, юрагим тоғда,
қояларнинг тагида юрдим.
Кун нурида товланган қорда
одамларнинг изларин кўрдим.

Сақлаб қопти одам изларин
бу тоғларнинг мусаффо қори.
Олиб борар эди бу излар
мени борган сари юқори...

Аммо тоғдан тушганим сари
сезар эдим бадбўй исларни,
кўрар эдим тулки, қашқирлар,
тўнғизлару илон изларин...

1980

* * *

Тоғ ўтирар водийда танҳо,
оқ сочлари қоплаган кўксин,
минг йилларки бу нуроний тоғ
асрларга киради ўксиб...

Атрофида сон-саноғи йўқ –
қовжираган, сариқ адирлар –
қачонлардир юртим деб ўлган
пахлавонлар ётган қабрлар.

Узоқ юрдим кекса тоғ сари,
гоҳ одимлаб, гоҳида чопдим,
нураган тош, қоя тагидан
гўёки тоғ кўзларин топдим.

Сўйлагандай бўлар эди тоғ,
тушунмасдим аммо сўзларин.
Қандай ғамгин эди бу кўзлар,
қандай йиғлар эди кўзлари!..

1980

ТУНГИ МАНЗАРА

Ўрмонлар жим, йиғламас шамол,
сой сайрамас, бақалар жимдир,
ингроқларга тўлиб кетган тун –
ғамгин қўшиқ айтади кимдир.

Отим ўлган, қиличим синган,
мажақланган совут, қалқоним,
ким ташлади мени бу чоҳга,
қайда қолди ёруғ осмоним!

Қаерданман, қайга борарман,
қора зиндон нақадар чуқур,
фақат тоқнинг буржидаги ой –
туйнукчадан тушар хира нур.

Барча азоб камлик қилгандай
сой сайрамас, бақалар жимдир,
гўё мазах қилгандай гоҳ-гоҳ
ёпиб турар туйнукни кимдир...

1980

САЁҲАТ

Табиатнинг хилват бурчаги:
унутилган, ёввойи тупроқ,
ҳувиллаган тоғу тошларни
қари қуёш севади кўпроқ.

Хабар бериб шамол югурди
бу диёрга келганим ҳақда,
узлатдаги тоғлар қўзғалди,
саросима қўпди ҳар ёқда.

Оҳу қочди, бошимга ногоҳ
улкан бургут соя ташлади.
Қоялардан тўзғиди қушлар,
сўвлар қочиб кета бошлади.

Атрофимга қарадим ҳайрон:
булутларга бурканар ўтлоқ,
сўв ичмоқчи бўлиб эгилдим,
ногоҳ музга айланди булоқ.

Қўл узатсам, булутларгача
Ўсиб кетар қирмизи олма!
Нима бўлди сенга, эй диёр,
юрагимга ғулғула солма?!

Забт этгани келмадим сени,
енг ичида йўқдир пичоғим.
Мен Искандар, Чингизхон эмас,
осмон каби очиқ қучоғим.

Ишонмасанг, қара кўзимга,
кўзларимда яшайдир Ҳотам,
мен тегмадим ҳатто илонга,
ниши тўла заҳар бўлса ҳам.

Жимлигини бузмади тоғлар,
ўз бағрини очмади, зимдан
ҳадиксираб, мингта кўзи-ла
фақат қараб турар изимдан.

1980

ЎРМОНДА

Қалин шохлар аро ялтираб
кун нурлари оқаётган дам,
елкасида қўшоғиз милтиқ –
кириб келди ўрмонга одам...

Афсонавий, зангори диёр,
бағри тўла жодули сукун.
Шохлар аро тобора кўпроқ
нурларини оқизарди кун.

Чор-атрофни кузатар одам,
ҳар садони пойлар атайлаб,
дарахтларни паналар, бирдан
майсаларни босар авайлаб...

Уйқудаги ўрмон тўсатдан
кўрмай қўяр кўҳна тушларни
ва қаттиқроқ бағрига босар
сайраётган митти қушларни.

Жимлик чўкар орага бир зум,
оҳ, бу кутиш лаҳзаси ёмон!
Варанглаган ўқдан айикдай
бўкирворар баҳайбат ўрмон.

...Она бўри инграб қулайди,
кўзлари – лим қотган жоласи.
Шошилмасдан милтиқли одам
қопга солар бўри боласин.

Чор атрофга қарамас энди,
майсаларни босар хотиржам.
Титроқ босган ўрмон ичида
узоқ инграр ярадор одам...

Ғарқ қилади қалин шохларни
куннинг қонга ўхшаган нури,
елкасида қўшоғиз милтиқ,
чикиб кетар ўрмондан бўри...

1980

МАШҚ

Тун.

Олмазор элас илғанар
далаларнинг кенг оғушида.
Оқиб ётар олтин жилғалар
олмаларнинг сокин тушида.
Шоввасида нурлар қайнаган
хилватдаги жилғага бордим,
тақдиридан ҳасрат айлаган
хаста дилни қўйиб юбордим.
Қариқизлар,
етим ялпизлар
қучоғида кетдим ҳушимдан,
чўмилётган ситора қизлар,
олмазорни кўрдим тушимда.
Даф қилди кун
милён йилдирим
қудратини жамлаб зарбига,
воҳ, ўйнарди ғамзада дилим
жилғаларнинг зумрад лабида.
Тушимни ё ўнгимни билмай,
қараб қолдим – кўзимда вола,
кўз ўнгимда кечаги дилмас,
ўйнарди бир жонсарак бола.
Дилим,
дунё даюсларидан
қора терга ботган ғуломим,
настариндай пок ҳисларидан
туфдонларни қилган кулолим.
Жудо бўлдинг табиатингдан,
бўғзингда бор бир шода мўлдир,
жудо бўлдинг тариқатингдан,
энди тинчиб қафасда ўлтир.

Далалардан
шаҳарга қайтдим,
унда касга каслар ғанимдир.
Йўл бўйича кўкрак қафасим
қаттиқ-қаттиқ муштлади кимдир.

1980

Чўл

Ёввойи чўл очилиб ётар –
қип-яланғоч, чиройли, равон,
тепасида тобора беҳол
ҳансирайди ҳайбатли осмон.

Оғушига босиб вақтни
эритарди чўл – соҳибжамол.
Қашқир каби увлар ваҳмали
ёвшанларда йиртилган шамол.

Ёввойи чўл буюк кенгликда
менга борин очиб ташлади,
гўл-девона икки кўзимни
шошилмасдан ўйнай бошлади.

Бургутларин осмонга отди,
мақтанди хос гуллари-ла чўл,
турдим билмай қайга юришни –
қайга боқмай, кўринарди йўл.

Чўл қитиқлар товонларимни,
борган сари бошлар ичкари,
кўрсатмоқчи бўларди гўё
ҳазинага лиммо-лим бағрин.

Бир сония хаёлга чўмдим,
буюк тоғлар, боғлар изларин,
қотган денгиз, тўзган шаҳарлар
шарпасини кўрар кўзларим.

Чўл гўзалдир.
Ортимга аммо
ўгирилдим бир сезги билан,
изларимда ваҳма-ла шитоб
ўрмаларди қоп-қора илон.

Чўл, мунчаям бўлмасанг айёр,
мунча бағринг севгидан холи,
гўзалсан-у, ғоят маккорсан
доғули, шўх жувон мисоли.

1980

ОДАМДАРАХТ

Ўсаётган

кучли дарахтман,
шоҳларимда пишар сўзларим,
ўйчан кузак келгувчи йўлга
икки тоғдай боқар кўзларим.
Фурсат эса –
шошқалоқ бола,
меваларнинг хуш бўйин туйиб,
атрофимда тинмай айланар,
гоҳ кундузни, гоҳ тунни кийиб...

1980

* * *

Узум йиғлар,
йиғлар буралиб,
йиғлайверар қишгача дилдан,
биллур каби мўлдир турланиб,
кузда дўнар олтин шингилга.
Поёни йўқ куз оғушида
қандай гўзал йиғлайди узум!
Шундай бўлар ҳақиқий йиғи,
кўриб қўйгин,
эй ношуд кўзим!

1980

* * *

Сафсарлашар оқшомги осмон,
кун чекинар қорли тоғларга,
сукунатнинг мунис қушлари
учиб келар кузги боғларга.

Келар қора ридо кийган тун,
сукунатнинг қушларин суяр,
суронлардан ҳорган шаҳарни
силаб-сийпаб ухлатиб қўяр.

Сўнг пойида вафодор итдай
эркаланган шамол-ла бирга,
ёндирмасдан фонуси – ойни
чиқиб кетар поёнсиз қирга.

Ухлар кўҳна оғушда борлиқ,
фақат гоҳо йироқ-йироқдан
ҳуриб қўяр дайди итлардай
қоронғида ётган қишлоқлар.

1980

* * *

Бобочинор сергак мудрарди
кар, вайсақи шериги билан.
Аллақайдан келар судралиб,
кузак – худди уч сариқ илон.

Бобочинор уйғонди чўчиб,
таниб қолар илонларни, оҳ,
тунги елга сийнасин очиб,
дам оларди ҳомиладор боғ.

Ғижирлайди безовта чинор,
огоҳ этиб шовиллайди: ку-у-з,
аммо учта сап-сариқ илон
оғочларга ўрларди, афсус.

Ожиза боғ уринди ҳар ён,
изиллатиб сўнгсиз тонгларни.
Ногоҳ қутилар кўтарди фарёд –
оғочларнинг шўрлик жонлари.

1979

МАВЗУ

Болталарнинг бўғиқ зарбаси...
сирқирайман ургандайин барқ.
Оғочларнинг улкан шарпасин
ой нурлари қилолмайди ғарқ.

Болталарнинг бўғиқ зарбаси...
етиб келди бу ерга душман.
Ҳалок бўлар фақат бир лаҳза
ерга қўнган баҳайбат қушлар.

Болталарнинг бўғиқ зарбаси...
яйдоқ чўлга ташлайман одим.
Оғочларнинг додин кўтариб,
изларимдан келар зил ёдим.

Хотирамдан чиқмайди душман,
ҳар зарбадан гўё барқ урар.
Потирлайди бағримда қушдай
илдизлари қирқилган юрак...

1979

* * *

Ой гуллади. Осмон тоқига
юлдузларни кимдир қоқади.
Ўзанларда сокин тўлғаниб
тағин қуюқ кундуз оқади.

Осмонларда ўтлаган булут
подасини шамоллар ҳайдар.
Суронлардан ҳориган дала
ибтидоий жимликка қайтар.

Юрак сокин қарар атрофга,
синдирмайди энди қафасин,
фақат сезар поёнсизликда
ўлаётган кузнинг нафасин.

Ҳувиллаган сариқ водийда
қариган куз ётади беҳол –
кўзларига осмонни жойлаб
ўлса бўлар энди бемалол...

1980

ЛАҲЗА

Хазонга айланди кунларим...
Мотамда тургандай боқаман.
Фасллар тўқнашган лаҳзада
хазонлар тўпини ёқаман.
Кўзларим ачишар, бехосдан
юрагим, қўлларим титрайди.
Аланга олмайди кунларим,
тутайди, оҳ, мунча тутайди.

1979

ИШҚ

Бир кун осмон олмазорида
ўйнаётган фаришта қизлар
икки дона қизил, тотори
олма отиб ўтгандай бизга...

Пориллади кўзимизда нур,
боғланди жон ришталарига.
Ўхшар эдик иккаламиз ҳам
ўша маҳал фаришталарга.

Олмаларни ичи қора вақт
олиб қўйди қўлларимиздан,
шундан бери чақиртикандай
фироқ ўсар йўлларимизда.

Ўша онлар ҳамон порлайди,
ҳамон тирик ўша нашида,
ҳамон сузар қизил олмалар
хаёлимиз ёйилмасида...

1980

ФАРИШТАЛИ...

Чолу кампир
шошилмай салкам
бир асрни яшаб қўйишди.
Кунжарага, зоғора, патир,
томошага роса тўйишди.
Кампирини эшитмайди чол,
эшитмайди чолни кампири.
Бир-бирига суюниб қолган,
бири кетса,
йиқилар бири.
Лек кўзлари ҳамон кулади,
юзларида айланар зиё.
Бузилади дунё тасвири
чолу кампир бўлмаса гўё.
Ҳар нарсага қодир табиат
асрамагин бундай қаришдан!
Иккисининг кифтидан кетмас,
саксон йилдир
икки фаришта.

1980

АРМОН

Куйлолмадим,
япроқлар каби
қуруқ шохдай титрар овозим —
сўлиб қолди баҳорим тағин,
сувга чўкди яна бир ёзим.

Кузак келди
бағримни доғлаб,
қўлин чўзди гиёҳга, гулга,
сайрадилар сўнг бора, боғлар
тўлиб қолди ўлик булбулга...

Қорлар ёғди,
оғриди жоним,
ухлаётган боғлар пойида
куйлолмасдим, ундан ёмони
яшил эдим қантар ойида...

1979

ВАҚТ

Вақт сенга қул бўлмас асло,
ундан кутма мурувват, тама.
Сиғин унга, ёлворгин, авра,
бир амаллаб вужудга қама.
Қул бўлолмас сенга, барибир,
вақт ҳамиша ҳушёр, жангари –
ёриб ташлар жисмингни ногоҳ,
чиқиб кетар сендан ташқари.

1980

* * *

Алдаб қўяр кўзларим сени,
гоҳо ўйнар, гоҳ термилар жим,
сокин кўлга ўхшайди гоҳо,
гоҳ тубида чақнар йилдирим.
Бу алдоқчи ўсмир кўзларим
ёдгорликдир яқин дўстимдан –
кўзёшини кўрсатмай мангу
йиғлайдиган кўзим кўксимда...

1980

* * *

Кун сайин озади юрагим,
кун сайин вужудим семирар.
Юракни ёлғизлик эзади,
вужудни лаҳзалар кемирар.

Соғинчлар
шамолдай оқади
юракка кўринмас роҳлардан.
Қайси бир қаватда – вужудим,
юрагим тунайди тоғларда.

1980

* * *

Совқотдим,
қўлларим музлади,
осмондай сидирға ялангда
гулханга қўлларим қалайман
кўккача ўрласин аланга.
Ёнмоқлик мунчалар ёқимли!
Аланга, ўсавер, ўс тагин.
Ачинма,
чинакам дўст бўлсанг,
нари тур, шамолни тўсмагин.

1980

ЁЛҒИЗЛИК

Уч ажойиб ўғли бўларди
қачонлардир бечора чолнинг –
бири шўҳрат ортидан кетди,
бири Ҳақнинг, бири хаёлнинг.

Қандай эрта кетишди улар!
Кетди қўрси, шўхи, дилбари,
чол бир умр кутди қовжираб
сўвсиз қолган ўзан сингари.

Кутавериб чарчар, ниҳоят
ўйлаб қолар илк бор ўзини,
чақирволар кўпдан кўчада
йўл пойлаган икки кўзини...

...Ухлаб қолар, болалик чоғи,
қишлоқ пайдо бўлар тушида,
дўсту ёрнинг таниш юзлари,
келинчакни кўрар тушида.

Уч ажойиб ўғли қиқирлаб,
тиззасида ўйнаб-куларди.
Бирдан улар улғайиб кетди,
сўнг йўқотиб қўйди уларни...

Волидаси оппоқ рўмолда
енги билан артармиш кўзин:
“Болам, олиб кетгани келдим,
қийналибсан бунда бир ўзинг...”

Ва ўйғонди, юрак тобора
узоқлашиб кетётган эди,
чол кўксига кафтини босиб,
“Раҳмат сенга, оғайни”, деди.

Сўнг яшамай қўйди, чарчади,
чол юзгача яшарди, бироқ
ёқтирмасди, истамасди ҳам
битта ўзи яшашни узоқ...

1980

САФАР ОЙИ

Сен ётасан юмшоқ тўшакда,
деразангдан кўринар юлдуз.
Ҳамон ўйчан кўзинг олдидан
оқиб ўтар баҳору ёз, куз.

Даданг эса улкан адирда –
тўшаксиз, тор, қоронғи жойи.
Ҳатто парча осмони йўқдир,
йўқ офтоби, юлдузи, ойи.

Ўн йил аввал сени дунёга
берганди у ранжиб, оғриниб,
хавотир-ла кузатди ўн йил,
ўн йил сени кутди соғиниб.

Шамолларга бердинг ёшликни,
ерга эмас, боқдинг осмонга,
бир одамга зарурроқ эдинг,
керак эмас эдинг жаҳонга.

Минг бор сени кечира олар,
кўзларингнинг вазмин нигоҳи
чавақлашга ҳақли бўлса ҳам
ҳамон турар меҳрли боқиб.

Ўйланасан, ўйлаган сайин
оғирлашган хотиранг оғир,
бу меҳрибон, бу теран нигоҳ
оғир, оғир, нақадар оғир!

Ҳамон сени севар самимий
азобланар тўккан ёшингдан.
Кечалари сездирмай келар,
саҳаргача турар бошингда.

У шу қадар улуг, камтарин,
унга ҳамон ярашар хўрлик –
тинч ухласин ўғлим деб ҳатто
тушларингга кирмайди шўрлик.

1980

ОЙИММОЗОР

Адирлар, адирлар, адирлар –
ҳорғин, оқ туялар карвони.
Судралиб йўл олар мозийга,
олдинда оқ кийган сарбони.

Олислаб борадир бу карвон,
изидан боқарман тош бўлиб.
Оғзимни ёпарман, кўзимдан
лаҳзалар қуйилар ёш бўлиб.

Янги қор қоплайди атрофни,
кўмилар карвоннинг излари.
Мен энди юраман олдинга –
мозийга қадалган кўзларим.

1980 йил, январ

АВЖ

Мен, шубҳасиз, парчаланаман,
шундай тугар буюк хизматим.
Кимга кўзим, кимга пешонам,
кимга тегар қизиқ қисматим.

Ғалаёнга тўла вужуддан
охир дунё бўладир халос.
Ер остига кириб кетарман
барча мўмин бандаларга хос...

Бироқ ерда мангу яшайдир
кўҳна юзим, ўйчан кўзларим,
демак, ўлмас бу дунёда ҳеч
худо берган эзгу сўзларим.

Улар янграб тинмай айланар
разолатнинг теварагида.
Мен-чи, мангу кулиб ётарман
қулоқ солиб ернинг тагида.

1980

ХОТИМА

Хотиржамлик,
вазминлик керак
чизган маҳал олам тасвирин,
ҳар бир рангда ҳақиқат бордир,
ҳар чизикда сирлар яширин.

Худо яшар
ҳар бир гиёҳда,
ҳар дарахтда бордир диёнат.
Айирмагин ранглардан рангни,
сен рангларга қилма хиёнат.

Дунё қизил,
дунё сариқ, деб
бекор бизга беришган сабоқ.
Дунё азал рангиндир ва биз
ўйлагандан кўра рангинроқ.

Чиза олсанг
рангин дунёни,
рангин бўлса қуёши, ойи,
сендан буюк мусаввир бўлмас,
бўлмас сендан буюкроқ шоир.

1980

МИНОРАИ КАЛОН

Минг йиллар қаъридан келади,
кулфатга йўлиқиб минг бора.
Тинимсиз тошбўрон, қирғинга,
хўрликка дуч келган минора!

Неча бор тўпларга тутилди,
у жудо бўлди бош қисмидан...
Ва лекин жон қолди шарқона
безаклар битилган жисмида.

Тасанно айтаман тупроқнинг
метиндан кучлироқ дошига.
Ҳар йили ин қурар лайлақлар
минорнинг нураган бошига.

Бу йил ҳам минорда, хайрият,
шарқона безаклар сўнмапти.
Минорнинг бошига бу йил ҳам,
хайрият, қарғалар қўнмапти.

1980

ТАРИХИЙ ОНГ

Чумолидан баттарроқсан сен,
вақт ўтар жисмингни янчиб.
Икки кўзинг – иккита кучук,
қаролмайсан атрофга ранжиб.

Кўксингдаги Муқанна билан
ўзлигинга қарадингни, айт?!
Мушт зарурроқ бўлган маҳалда
ёздинг гўзал шеърларни фақат.

Сен бечора, нотавон кимса –
макон қилдинг гуллар ортини,
кўзинг юмиб, тилингни тишлаб,
тинглаяпсан одам дардини.

Сен ботирлар наслидан эмас,
қандай чидар пойингда роҳлар?!
Ҳалок бўлган ботирлар жангда,
тирик қолган фақат қўрқоқлар!
1980

ЛОРКА

Қовирғада қисиб ханжарни
ўлиб ётар ёлғиз тошйўлда,
чўққилардан излар ажални,
ўрмонларда адашган, кўлда.

Сакро-Монте ғорида ўлар,
лўли қизнинг аччиқ оҳидан.
Корридада ерпарчин бўлар
қора ўлим – буқа шохидан.

У чалқанча ётар майдонда,
оқиб кирар оғзига ёмғир,
ўзи суйган ёмғир дарёдай
олиб кетар жисмини охир.

Ёвларига соҳилда дафлаб,
юнус балиқ каби отилар,
пўлат жисмин дарёга ташлаб
Бенамехга қочар қотиллар.

Хаёлимдан сира кетмас бу
улуғ ўлим – абадий фироқ,
ёт ўлимга келаверар дуч,
ўз ўлими йўқ эди бироқ...

1979

САВОЛ

Ким эдиму
ким бўлдим энди,
қайга кетар ёшлигим, кучим,
исёнларга, ғазаб, нафратга,
оғриқларга тўладир ичим...
Кўпроқ яшаб қўйдим шекилли:
ой, кун сайин хотирам – оғир,
етти қават осмон тепамда,
елкаларим сирқираб оғир.
Ташладими ёки бир умр
кўзимга ғам кўлкаларини,
парвардигор,
бор бўлсанг агар,
эзма ўғлим елкаларини...

Ким эдиму
ким бўлдим энди,
кўриб турар қуёш, сув, тупроқ.
Кўзларимдан кўра ҳаётни
елкаларим кўрибди кўпроқ...

1980

ЯНА САВОЛ

Оёғимга
ботмон тошларни
болалиқдан боғлаб қўйди ким?
Энди халос бўлмоққа етмас
ёвузлардан асраган умрим.
Худо берган сонияларни
хароб қилди қайси ғаламис?
Агарда шу тошлар бўлмаса,
Учар эдик самоларда биз.

1980

* * *

Шарқ уйқудан
уйғонар гўзал,
қуёш чиқишига ўхшайди бу ҳол,
ҳозирча у ёзги жазирамада,
ҳозирча дунёга боқади мудроқ.

Бузилган дунёнинг бир чеккасида
Шарқ гўзал ухлайди,
йогларга ўхшаб –
кўмиб ташласалар ҳамки, барибир,
руҳи ўсаверар,
идроки ўсар.

Аммо уйқусидан
уйғонар гўзал,
ҳайрат қамраб олар ҳамма нарсани.
Шарқ қуёш сингари уйғонган маҳал
дунё сезиб қолар ухлаётганин...

1983

ҚЎШИҚ

Ганг дарё бўйида
ҳинду қизлари
кўзларин музлаган тоғларга қадаб,
бир қўшиқ айтади қадим-қадимдан,
бир қўшиқ айтади дунёга қараб.
Улуғвор,
нуроний тоғлар ортида
теран томирларин узган гуноҳкор –
зиллоқ булоқлардан бенасиб дунё,
адашган, йиғлаган
битта дунё бор.
Меҳру муҳаббатга, соғинчга тўлиқ
қўшиқлар учади тоғлардан ошиб –
адашган дунёни чақирар қизлар,
ларзага тушади тоғларнинг тоши.

Неча минг йилларким
ҳинду қизлари
тангрилар туғилган ҳинд тупроғида
бир қўшиқ айтади,
ишониб фақат
қўшиқлар дунёни асрамоғига...

1983

ЙЎЛОВЧИ

Ўттиз уч ёшимда
Ўттиз уч минг йил
ҳасрати, доғи бор қарашларимда,
сангтарош хўрсинар қадимдан буён
олам тошларини тарошлар экан...
Қадам босганимда чайқалади ер,
чайқалар ёдимнинг оғирлигидан.
Бирор аср ухлай,
ичайин чоғир,
бергин, ер, минг йиллик чоғирларингдан.
...Бирдан афсонавий кишвар очилди,
симирдим қип-қизил гулларнинг исин.
Олам гўзал экан,
шунда илк бора
эшитдим қалбимнинг теран йиғисин.
Борлиқни унутиб ухладим лаҳза,
руҳимдан увалиб кетгандай ғуллар.
Сўнг чўчиб уйғондим куз нафасидан,
сарғайиб қолганди
қип-қизил гуллар.

1983

ФИКР

Дарёга айландим,
ўйчан дарёга,
руҳимда қадимги осойишталик.
Қаъримга беркитдим долғаларимни,
руҳимга бўйсунди дунё ишлари.
Ўйлайман яшамоқ моҳиятини,
қаттиқ нигоҳларим осмон хатида.
Вужудим сезмайман,
лаззат оламан
ҳар фикр – руҳимнинг ҳаракатидан.
Бироқ ўжар кундүз
товланар экан,
яшил замзамали йироқ тоғлардан
ирмоқлар – жодугар пари қизларни
бошлаб келар тошлоқ қирғоқларимга.
Қизлар кўйлақларин
ўтларга ёйиб,
ўйнатиб жарангдор товушларини,
хаёлчан юзимга оқшомга қадар
отиб ўтиришар майда тошларни.
Руҳим ҳаракати тўхтамас, бироқ
ҳар кун давом этар бу гўзал ёвлик.
Менга осойишта лаҳзалар керак,
жодугар қизларга –
шўхлик, асовлик.

1983

ҚИЗГУЛ

Қизил атиргулни
тишлаб олган қиз,
тизларин қучоқлаб ўтирар хумдай.
Асрий музликларнинг ғулларин янчиб,
сахройи самумга айландим зумда.
Шунда у жилмайди.
Ўжар сочларин
шуълавий қўллари аста бойлади.
Булбулдай сайроқи булоққа дўниб,
синиқ кўзларимга расмин жойладим.
Қиз чўзди ҳориган оёқларини,
зангори сайҳондай бағримни очдим,
улкан чинор каби олтин офтобдан
тангачалар ясаб,
кўксига сочдим.
Шунда юрагимга умрини қўйди,
унутди кунларнинг зил тошларини,
бутун ганжинасин
тўқди кафтимга –
биллур заррасидай
кўзёшларини.

1982

БИРОВНИНГ ГУЛИ

Девор-ла ўралган ҳовли ичида,
ариқча лабига эгилган кўйи,
атиргул ўртанар кимнинг ишқида,
эпкиндан қалтирар,
тўзғиган ўйи.
Эй, десам,
атиргул ёмон титради,
тўкилиб қотдими дедим ҳидлари.
Нураган деворнинг берги ёғида
бузилган юрагим нозик титради.
Шундоқ гул...
кимсасиз ҳовли ичида,
бегона нигоҳдан титрайди мунча.
Мунчалар хокисор кимнинг ишқида,
авжида очилган,
эмасди ғунча...
Шундоқ гул...
ҳалиям боқар ҳаёсиз,
ахир, сал яширса дейман дардларин,
эх, шўрлик.
Тобора қуёш аёвсиз,
ҳадемай тўкилар бахмал барглари.
Бир ўтли нигордан титрайди ёмон,
журъатли бир қўлнинг садқаси, қули.
Ўзиям гулмисан гул эди, аммо
бировнинг гулийдди,
бировнинг гули...

1989

ТОР КЎЧАЛАРДА

Ҳамал – бол нафасли,
тонглари – пушти,
қуёш қаҳрабо май тўла косадир.
Гуллаган ўриклар
жон ўртагувчи –
оқ ҳижоб ёпинган шўх раққосалар.
Садлари оқ, мовий рангга бўялган
ҳовлилар устидан тошган булутлар.
Гўё сен ширакайф турк султонидай,
тагингда ўйноқлар чақмоқдай тулпор.
Ўтасан гўёки афсоналардан,
ним қараб тор кўча гўзалларига,
лабларинг чўзилар
дудоқларида
ғунчадай яшринган бўсаларига.
Ҳамал ўт нафасли милёнта қизлар,
гуллаган ўриклар каби тизилган.
Капалаклар каби қизғиш табассум
тинмай қўнаверар
рангпар юзингга...

ҚИЁС

Кузатдим –
ҳар олма рангин сайёра,
солланиб турар ҳур шаббодаларда,
лимиллаган анҳор эшилиб оқар –
шамолда тебранган
шалаббо парда.

Тун келар,
қадимий осойишта тун,
ой ҳайдар булутлар –
теваларини,
саноқсиз қорамтир қалқонлар билан
дарахтлар яширар меваларини.
Ердаги коинот парчаси – боғда,
бузила бошлайди тўсатдан сукун,
тинимсиз тўпиллар...
Саҳарга қадар
рангин олмаларни ўйнаб отар тун.

1983

ҲОЛАТ

Қиёқли,
ялпизли хўб ўзанида
товусдай товланиб роса яйрарди,
қуёшдан қамашган кўк кўзларига
мажнун кўзларим-ла узоқ қарадим.
Тиз чўкиб,
қуёшни шарт тўсганимда
нафасин чиқармай тикилгандай сув,
сўнг ўпа бошладим:
ҳар ўпганимда
қиқирлаб-қиқирлаб куларди бу қув.

ҚАСИДА

Тутилган ой, қадимги
фанорсан, анор.
ёқут тўла қип-қизил
қанорсан, анор.
Гоҳо қорол, гоҳида
пуштисан, анор.
Ернинг қонга бўялган
муштисан, анор.

1983

БАШОРАТ

Сурилар бу темир пардалар,
истибдоднинг тоғлари қулар,
моғор босган қора қаърлардан
милён озод руҳлилар турар.
Тўсиб бўлмас сохта ваҳий-ла,
ёлғон шиор,
сафсата билан,
хур фикрни босган ваҳима,
дабдабаю асъаса билан.
Қулар қонда сузган қасрлар,
жудаб йитар сангин салтанат,
сўқир бўлар асрий наҳсдан
бино бўлган ёвуз шайтанат.
Келар,
келар буюк меҳрдан
кифтлар кифтга босилажак кун,
ғамдан фориғ жез каллалар ҳам
кўкракларга осилажак кун.
Порлар тошга дўнган сўзларим,
порлар мангу одамий руҳим,
порлар Ҳаққа ташна кўзларим,
Худо берган мангу андуҳим,
ёруғ андуҳим...

ОЗОДЛИК

Қорли уваларда қора қўтослар,
темир ҳалқалар бор бурунларида.
Бир жойда айланар буюк чўлларнинг
дарага қамалган қуюнларидай.
Қамчинлар тарсиллар,
ёрилар ҳаво,
қий-чувлар,
ҳуштаклар,
суронлар жўшар,
ҳарсиллар,
гулдирар
ўжар қўтослар,
жон кириб қутурган тоғларга ўхшаб.
Қорлар қораяди...
орқада қолар
қамчинлар овози,
шавақи саслар.
Энди бирин-кетин кенгликка эмас,
қорли чўққиларга ўрлар қўтослар.
Бу йўл сўнгги йўлдир,
ягона йўлдир,
уларни на шамол,
на қоя тўсар.
Қўтослар ўрлайди тик чўққиларга,
поёнсиз борлиқда чўққилар ўсар...

1981

ГҮЛ

Бу гүл ердир,
дангаса эмас,
гүл бўлсаям ерларнинг зўри,
кузни кузу қишни қиш демас,
кўзларини бўлмайди кўриб.
Яъни, ишдан кўтармайди бош,
берар ипак, қоракўл, пахта,
олтин, кумуш, яна мармартош,
тағин ҳақин сўрамас хардай.
Бу гүл ердир,
ҳамма ёғига
фақат қизил шиор осилган,
ҳеч очилмас миллиард оғзига
босқинчилар муҳри босилган.
Қиёфати тағинам қизиқ,
кўрай десанг жисму рангини,
шошилмасдан сувратин чизгин
терга ботган милён занжини.

1984

ХОНАДОН

Бунда ҳамма ўзини севар,
тағин севар нозик гулларни...
Чақмоқ кўзли болалар эмас,
ўстиришар фақат қулларни.

Бу шўрликлар хонадонида
ғараз, фосиқ ниятлар тунар,
ҳалок бўлар қанча даҳолар,
муттаҳамлар, ўғрилар унар.

Ҳалиям кўз очмаган халқ-да,
ҳали камдир имон, эътиқод,
яшайдилар бир-бирин алдаб,
бир-бирининг мотамидан шод.

Нафас олмай ўтаман ҳар гал,
уф-ф, нақадар ўткир анқийди
ириб кетган орзу-хаёллар,
чириб ётган туйғулар ҳиди.

1980

ҲАММА

Бунда чумчуқ
ерга қўнмайди,
бунда парвоз қилмайди нағма,
кулгани ҳеч кимса кўнмайди,
қўрқиб яшар ҳаммадан ҳамма.

Ҳамма хомуш,
ҳамма бир ғамда,
аланглайди атрофга нуқул.
Хуллас, сен-да яша ҳаммадай,
ҳамма кулган дақиқада кул.

1982

ШАХС ҚИСМАТИ

Хаёли шан,
андоми ўктам,
дарё каби жушқин зот эди,
энди пода босган бу йўлда
сарик қўлмак каби ётибди.
Асилзода,
асли бек эди,
қулдай тўзди қуллар ичида,
бутун умр тирнади ерни,
пахта деган ойим ишқида.
Қочиб кетди,
оҳ, кетди қочиб,
қоровуллар чалғиган дамда.
Қўли очиқ,
юраги очиқ,
кўзи очиқ улуғ одам-да.

1986

ТЕНТАК

Неча йилки
эринмай тентак,
нағмасини минғирлаб айтар,
икки қўшин тўқнаш келганда
бир чеккада қиличин қайрар.
Юз йил ўтди,
фоний хилқатга
келиб-кетди неча бор ёвлар,
бир нағмани чайнаб хилватда
қайрайверар қиличин овсар.

Бундай қизиқ одамни рости
биринчи бор кўришим эди,
кифтларидан оҳиста босдим,
соғмисан-э... оғайни, дедим.
Кўзларида қайнарди ғиж-ғиж
ажиналар, эс-ҳушим учди.
Афсус, шунча қайралган қилич
шўрликкина бошимга тушди.

СОЯ

Кўп нарсага
кўникса бўлар,
лоқайд қараб ёлғону чинга,
руҳнинг буюк изтиробларин,
қудратларин қамаб ичинга.
Кўзингни юм,
қулоқни беркит –
кундуздан-да ёруғдир йўлинг.
Бир кун келиб алқару сени
юксакларга кўтарар кўрлик.
Бироқ қийин,
Кўникмоқ қийин –
ҳаракатга кўнгил ташнадир.
Отиласан бу тор оламдан
калтакланган итдай ташқари.
Югурасан,
баҳайбат оининг
ёғдусида, мана, ниҳоят,
қувиб келиб изингдан сени
босиб кетар баҳайбат соянг.

1983

НУР

Коинотнинг совуқ қаъридан
келар биздан хабар олгани,
келар чексиз бўшлиқда кезган
сўқир ерда мангу қолгани...

Ҳар гал ўзга сайёралардан
бизга ёруғ саломлар айтар,
биноқ нечун ерни зулматга
ташлаб, тағин ортига қайтар?

Нечун ерда мангу қололмас,
хомушланар нечун кетар чоқ?
Зулмат босган қалбларимизда
қадр-қиммат топарми камроқ?

Ёхуд кўрмас ростликни асло,
ёхуд кўрмас диёнат, ғурур,
балки шундан мангу қололмас,
балки шундан қайтиб юрар нур.

1981

ТОР КЎЧА

Кун чиқади – ҳуравеар ит,
кун ботса ҳам ҳуравеаради.
Ярақлатиб тиғдай тишларин,
тор кўчада туравеаради.

Юраксизлар турар бўзариб,
жасурларнинг тугар бардоши,

неча йилки бировлар кирар
ўз уйига девордан ошиб...

Бироқ барча ваҳму гумонлар
тугайдиган пайтлар келади.
Мана, бир кун ит овловчилар
варанглатиб отди ўлатни.

Хайриятки, қутулди ҳамма,
йўқса аҳвол нима кечарди?
Хайриятки, ит овловчилар
ногоҳ кирди бу тор кўчага...

1981

БУҚАЛАМУН БИЛАН УЧРАШУВ

Кўзларингдан танидим сени,
йўлиққандик мозийда бисёр,
кўнгли очиқ паҳлавон эдим,
сен ботиний мунофиқ, айёр.

Шоҳ қизининг шартига кўра
не девларга солдим таҳлика,
чавақладинг ухлаган чоғим,
хотин бўлди сенга малика.

Ўлдиргансан кўп бора мени,
гоҳ оғулаб,
гоҳо пичоқлаб,
уйғотарди ҳар гал ўлимдан
ўжар ерим қаттиқ қучоқлаб.

Жоним ўлди савашларда кўп,
сен Ватанни сотдинг тонггача;

ёнди кўп бор,
қиличдан ўтди
етти ёшдан етмиш ёшгача.

Бугун ногоҳ учрашиб қолдик,
сен – нафсини ўйлайдиган зот,
мен – юраги ланг очиқ шоир,
доим кезиб юргувчи фарёд.

Олдинда кўп учрашувлар бор,
вақт шамоли тинмай айланар,
учрашармиз минг йилдан кейин
жанггоҳларда ўқталиб найза.

Э, йўқ,
ўша пайт ҳам изимдан
ўрмаларсан бамисли илон.
ё етарман ойдин водийда
курагимда дудаманг билан.

1981

ТОҒАМ

Тоғам бошлаб иморат қурди,
сайқаллади ҳар бир ғиштини.
Кўролмаган қўни-қўшнилари
ижроқўмга бориб айтишди.

Тоғам эса парво қилмади,
ўртанмади пичир-пичирдан,
кулиб турса ҳамки кўзлари,
бироқ ёнар эди ичидан...

Жаҳли чиқиб, уй садларига
атай ганчдан нақшлар солди.
Бунни кўриб баъзи қўшнилари,
кечалари ухлолмай қолди.

Ишлайверди тоғам хотиржам,
фарқламасдан кундузу тунни,
шошилмасдан, вақт ҳам оққа
бўяб қўйди сочларин унинг.

Мана, охир битди иморат,
ҳовлисида олма, шафтоли,
ётар эски сўрида тоғам,
гапиришга келмай мажоли.

“Жиян, ўзинг яхши биласан,
уй қолмаган отам номидан,
умрим кичик ҳужрада ўтди,
чакка томар эди тоmidан...”

Гул умрини хазон айлаган
уйга узоқ қарар-да тоғам,
даст ўрнидан турару айтар:
уй бўптими милтиқсиз уй ҳам!?

Сўнгра эски бешотарини
осиб қўяра уйнинг тўрига,
гарчи шаҳар,
гарчи атрофда
кезмаса ҳам чиябўрилар...

1981

ДАВРА

Бу ғаройиб давра қизиган –
улфатларнинг кайфлари чоғ,
гап сотишар юксак аъмолдан,
ичларига қуяркан ароқ.

Гоҳо ўтмиш, гоҳ келажакка
йўл-йўлакай кириб чиқишар,
ҳал қилишар олам тақдирин,
кимни қўйиб, кимни йиқишар.

Оғизларда булутдай кўпик,
юзлари оқ, ичлари қора.
қизиғи, бу зотлар қайларда
кимларнидир қилар идора.

Гапирмасди фақат бир одам,
на ош ерди, на ичар ароқ,
бу ғалати даврага қараб,
кўзларини очар каттароқ.

Рўй берарди ажаб ҳодиса:
ҳатто сиғмас инсон ақлига –
даврадаги оёқлар аста
кирар туёқ човут шаклига.

Бирида мол, бирида эшак,
биттасида тўнғиз туёғи,
бўрипанжа ўсар бирида,
бошқасида тулки оёғи...

Титраб кетди тўсатдан Одам,
мана, навбат келди ўзига –
ҳайрон бўлиб тикилиб қолди,
ишонмади одам кўзига.

Сўнг ўрнидан турди, тупурди,
бу ўтириш ёқмади чоғи,
олиб кетди оёқларини,
одамники эди оёғи...

1981

НОДИРАНИНГ ШЕЪРИ

Болаларга

Катта шаҳар уйқуда,
кўрар рангин тушчалар.
Пайдо бўлди саҳарда
яшил, сариқ қушчалар.

Бўғотларни талашиб,
сайрадилар галма-гал,
Катта шаҳар ғўлдираб,
кўзларини очди сал.

Сайрадилар тинимсиз,
мазах қилиб ғурракни.
Катта шаҳар мириқиб,
варанглатар ҳурракни.

Бирон бало бўлганми,
ё жонидан тўйганми,
ё кечаги байрамда
кўпроқ ичиб қўйганми?

Катта шаҳар ҳалиям
ётар эди сўлжайиб.
Етиб келди Қуёшвой,
қараб турди илжайиб.

Ахир, рангин қушчалар
сайрамас ҳеч беҳуда.
Катта шаҳар сўкиниб,
бош кутарди уйқудан.

Мошинларин юргизар,
қўзғалади суронлар.

Яшил, сариқ қушчалар
учар Мағриб томонга.

Улар пешвоз боришар
қанча-қанча саҳарга.
Кўп эди-да дунёда
ухлаётган шаҳарлар...

1981

РИВОЯТ

Бир амалдор узоқ ўтирди
хешдан қолган тахтиравонда.
Қолмаганди бирор поя ҳам
тахтга туташ темир нарвонда.

Хоҳлаганин қилар амалдор:
қор ёғдирар, ёмғир ёғдирар,
ўзин буюк қудрати билан
кўпчиликни эсдан оғдирар.

Суриб қўяр вақт кафтгирин,
кундузларни дўндирар тунга,
пастда шўрлик меровлар эса
сиғинарди худодай унга.

Аммо кимдир анчадан буён
чидаб-чидаб, охири тўйди,
тахти-пахти билан кўтариб,
бир кун ерга тушириб қўйди.

Сингиганди жисмига амал,
уни турли кўйга солдилар.

Ул-бул жойин оғритиб, кесиб,
амалини шилиб олдилар.

Бирдан содир бўлди мўъжиза:
у айланди митти одамга,
тили чиқди, “нанна” ҳам деди,
ҳайратланиб боқди оламга.

Гул ўйнади, капалак қувди,
аста ақли тўла бошлади,
эркалатиб қитиқлаб қўйдим,
шарақлатиб кулиб ташлади.

Келаверинг, дўстлар, яқинроқ,
ёқа ушлаб, бўлаверманг лол,
энди барча болалар каби
суйса бўлар уни бемалол.

1981

БЎРИЛАР

Қирғин келди
вабо келгандай,
мурдалар ҳам турди гўрида –
кўпикланган қора селлардай
урчиб кетди қонхўр бўрилар.
Очлик ўрган туркий ўлкада,
офат чаққан маконларда ҳам
парчаланган зулмат кўлкаси
пайдо бўлар эди дафъатан.
Кунлар –
очиқ ярадай қонли,
тунлар –

ойдин харобазорлар,
жасадларга тўла тонгларни
сирқиратар фарёди борлар.
Эл қирилди туркий ўлкада,
эр қолмади – келди ажали,
ким қонига ботди йўлкада,
ким ғажилди намоз маҳали.
Йиллар ўтди.

Гўё ҳаммани
чалғитгандай вақтинча кулфат,
қонга ташна милён шарпани
яширгандай қаърида зулмат.
Аҳли муслим,
энди огоҳ бўл,
қонхўр гала ҳали тирикдир,
ўлар бўлсанг озодлардай ўл,
қолар бўлсанг энди бириккин.
Токим ёвуз тумшуғин сўқса,
аждодларнинг азиз гўрига,
жим турмасин қўй мижозли халқ,
бас келолмай битта бўрига.
Кўрсам дейман –
қаҳру ғазабдан
гўрларида турсин мурдалар,
руҳи озод бўлсин азобда
гулларини суйиб юрганлар.
Токим
ҳар бир муслим қабрига
ҳеч яширмай кўзда ёшини,
авлодлар ҳам лаънат лавҳимас,
қўйса дейман қабр тошини.

1986

БОБУРИЙЛАР

Икки дарё оралиғида
хақ-адолат топмади қарор –
бари кетди
юртни соғиниб,
ғурбатларда йиғлагани зор.
Тангри бунёд этгандан буён
қанча олчоқ,
қанча ётларга
қучоқ очган юрт торлик қилди
қанча одил,
фозил зотларга.
Кимни айтай,
кимни эслатай,
санай қайси улуғ номларни,
қай иқлимдан кўрсатай бугун
ул зотларни ютган комларни.
Мозий тўлган мунгли садога,
бир садоки,
улуғвор, кабир,
саҳроларда адашиб кетган
карвонларнинг садоси каби.
Мана, бугун
мозий қаъридан
ўз юртидан айрилган, сағир –
буюк зотлар сирли ҳадиқда
келётгандай бўлар бирма-бир.
Улар келар...
Наҳот эшитган,
наҳот улар бўлган хабардор
икки дарё оралиғида
хақ-адолат топди деб қарор.
Биродарлар,
бўлинг эҳтиёт,

биродарлар,
йўлларга боқинг –
тангри каби кекса очунда
сиз учинчи дарёдай оқинг.
Ҳақ-адолат дилингиздадир,
авайланг, ҳеч завол етмасин,
улар келар...
тағин мозийга
ярим йўлдан қайтиб кетмасин.

1983

СУЛАЙМОНТОҒ ЭТАГИДА ҲЙЛАГАНЛАРИМ

Диёнатли, орли аждодлар
бу ҳайбатли тошлар тагида
бирор лаҳза хаёл сурмаган
сохта шуҳрат, тама ҳақида...

Яшарканлар юртда саргардон,
кезарканлар ғурбатда ёхуд,
Сулаймонтоғ пойида бир кун
кўмилмакни қилганлар орзу.
Бундан не-не аллома ўтган,
не жаҳонгир, нечалаб шоир,
биноқ азиз тоғ тошларига
ёздирмаган ҳеч бири номин.
Сулаймонтоғ юксалиб турар
бир элатнинг буюк ёдидай,
ҳайрон бўлиб пойига бугун
келгувчилар эътиқодидан.

Бугун келар истаган кимса,
бериб тама илинжига зеб,

номин ёзар тоғ тошларига,
палончилар келиб кетган деб.
Кузатаркан орсиз, виждонсиз
кимсалардан тўйган кунларни,
бир ҳаяжон,
титроқда тўйдим
ер тагидан келган унларни.
Сулаймонтоғ,
муқаддас ёдим,
кўрсам юрак-бағримни доғлар,
бетайинлар номин кўтариб,
соат сайин ўсар қоялар.

1983

КЎЗЛАР

Гўё бунда
ҳар бир нарсанинг
кўзлари бор – хотираси бор,
яйраб-яшнаб қарашлари гоҳ
шафқат сўраб жовдираши бор.
Кўзи бордай кузги даланинг,
кўзи бордай нуроний тоғнинг;
хотирамга санчилиб қолар
нарсаларнинг ўткир нигоҳи.
Қарагандай
ҳар битта нарса
ҳар бир шарпа товушларимга,
сўв ичаман,
ёруғ нигоҳлар
тўлиб кетар ҳовучларимга.
Гўё шу ер,
шу безабон ер
кўрмайди деб ўйламоқ хато.

Гўёки ер улкан бир кўздир,
илғаб турар ўйингни ҳатто.
Гўё шу ер,
шу хокисор ер
фарқлар яхши, ёмон – барини,
таниб олар бир кун барибир
ўзин асл жаллодларини.
Тўлқинланар улкан адирлар,
дов-дарахтлар ёприлар лак-лак,
қаттол давр, асрларни у
салобати билан эзажак.
Неки ёлғон,
омонат бўлса,
ҳалок бўлар бари бир зумда.
Қулар, чўкар, тўзонга дўнар
энг одил ва қатъий ҳукмдан.

1983

АФШОНАДАГИ ИБН СИНО ҲАЙКАЛИ

Буюк ҳаким ўйланиб қолди
Афшонанинг қоқ ўртасида –
гўё ушлаб жон томирини
қулоқ солар
ернинг сасига...
Саратоннинг осмони эзган,
ҳолдан тойган
далв ойидай,
ранги рўйи қумдай бўзариб,
ер ётади ҳаким пойида.
Минг йилки ер
бор орзусини,
бор ҳавасин кўксида ёқди,

қора терга ботиб минг йилки
диёнатсиз касларни боқди...
Ўз ҳолига қўйсалар агар,
қилмасалар зўрлигу зино,
туғармиди тўлғоқдаги ер
ҳар йилида биттадан Сино.
Тилсиз ернинг азобларини
сиғдиролсам қанийди шеърга –
ҳамон кўплар тупуриб юрар
буюкларни яратган ерга.
Бу кимсалар сувнинг ўрнига
заҳар-заққум бермоққа жарар.
Ернинг дарди шу қадар оғир,
гўё етди Синога хабар.
Мана, ҳақим...
Нечун ҳаяллар,
нечун узоқ тинглар сасини,
қай усулда даволай олар
ернинг буюк хотирасини.
Юз йил, минг йил,
балки узоқроқ,
керак бўлар мангулик балким –
ушлаб ернинг жон томирини,
хаёл сурар нуроний ҳақим.

1983

БИР ХОИН ХУСУСИДА

Азалий кўзлари
ит кўзларидай...
Юзида азалий дарди бор эди.
Қомати ҳамиша калтабинларга
эгилган бошига сайёр дор эди.
Ҳар нокас келару борини олар,
қўйнида тўлғонган ёрини олар,
қовушган қўлига кулиб қарар-у,
оғир нигоҳ билан жонини олар.
Сарбоз этиклари остида дунё –
дунё келажакка кирмакда ёниб.
Турар у қўлларин қовуштирганча,
оқар санжоқдаги руҳидан қони.
Жоним-жигаримсан,
сен-да одамсан,
лоақал кўзингда бир ёш кўрсайдим,
лоақал қовушиб қолган қўлингда
ёвларга аталган бир тош кўрсайдим.
Қай бир қаро кунда туғилган эдинг,
сени четлаб ўтар ишқдир, иқболдир.
Уммон чўлга дўнар,
чўллар уммонга,
тоғлар қумга дўнар,
фақат сен қолдинг.
Турасан келажак бўсағасида
булғаб пок қуёшнинг зиёларини,
ўз сувратинг билан бузмоқлик учун
бахтли болаларнинг дунёларини.
Э, йўғ-ей,
мен сени бўғиб ташларман,
келажак кўрмасин сендай беорни.
Нимадир қарс этди,
бир оҳ дедиму

юзтубан йиқилдим
чангаллаб қорни.
Бўрилар ҳидсираб келди дунёдан...
Юзтубан ётганим кўрмади ҳеч ким –
ўз қўлим ўзимни маҳв этди бугун,
ўз ерим ўзимнинг қонимни ичди.
Қотилим билмадим,
кўрдим ҳаммадан –
юз бора, минг бора ботдим гуноҳга.
Сен ўтнинг келажак бўсағасидан,
мендан-да керакроқ эдинг дунёга.
Сени алқадилар,
кифтингга қоқиб,
мақтовлар ёғилди оққуш паридай,
мен эса йиғладим эна еримнинг
топталган қоронғи оғушларида.
Эна-ей,
Эна ер,
қонимни ичгил,
тезроқ адо бўлсин жисмимда хўрлик.
Эшитдим тоғларнинг гулдиросини,
кўкатлар кўккача ўсганин кўрдим...

ЧИНОР КЎРИНИШЛАРИ

Водил гузарида бир чинор кўрдим,
бўронлар қўпгудай ҳар нафасидан,
таралгудай баҳор қалдироқлари
пахлавон келбатли чинор сасидан.

Ернинг шохлаб кетган
нидоларими

ё ерга санчилган даста чақинми,
ойдин шарпалари сочилган маҳал
алвастига ўхшар,
бўлмас яқинлаб.

Кўрдим азим филдай бужур танида
қиличлар изларин,
ўқлар изларин.

Соатлаб тингладим,
биноқ беҳуда,
чинордан беҳуда садо изладим.

Ёпирай,

бу қандоқ кўриниш бўлди,
қурсоғи ўйилган, руҳи эзилган.

Гавжум йўл бўйида қадалган дарвиш
қулоқлари кардай,
тили кесилган.

Томирлари –

тупроқ юзида бўртган
чайир томирлари шартта чопилган.

Бу қандоқ сувратдир,

қани, йигитлар,
ўйлашиб кўрайлик,
қандай топилма?!

Балки бу азамат –

чинор эмасдир,

бирор алпнинг дайдиб юрган руҳидир
ё бирон жаҳонгир,

юрт таловчининг
унутиб қолдирган мудҳиш туғидир.
Ва ёки бу чинор бирор валининг
ерга санчиб кетган таёғимикин?
Булутлар устида дам олаётган
баҳайбат девнинг бир оёғимикин?
...Замонлар яратган чинор суврати
бир асрий тимсол бор,
катта қисмат бор.
Кўрармиди шундоқ тарихни, агар
катта йўл бўйида
ўсмаса чинор.

1983

КУЗГИ ЕР КЎРИНИШИ

Қуриган,
баҳайбат япроқдир ерим,
ерим,
ўзим каби гиёҳванд ерим,
ётибман кузакнинг бир парчасидай,
ётибман,
бағрига бағримни бериб.
Тагимда сомондай сарғайган майса,
кузатдим бўзарган осмонларингни,
хотирлаб жаннатий гиёҳларингу
бағрингда бўғилган
ўрмонларингни.
Зилол сувларингни қўмсаб ётаман,
қўмсайман ранг-баранг чечакларингни,
қушлар, ситоралар, саратонларга,
эртакларга тўла кечаларингни.
Ногоҳ садо келди
қалбинг қаъридан:

интизор турибди поёнсиз олам,
майсамни ҳидлама,
ичма сувимни,
сарғайган бағримда ётмагин, болам.
Ерим –
бор-будидан айрилган ерим,
жоним жонингдадир –
ўжар болангман
мен сенинг осмонга етмасдан тагин
бағрингга гуп этиб тушган нолангман.
Кечмоқ ва унутмоқ мумкиндир балки
кичкина касларнинг шаҳарчасидан.
Сендан кетиб бўлмас,
ётмасам бўлмас
бағрингда кузакнинг бир парчасидай.
Шу маҳал
чечаклар излаб топмаган,
қачондир, бир ваҳший гўзал қаҳримдан
яралган жон ўғлим –
осмонга қадар
ўстирган бир орзум ёғди бағримга.
“Болакай,
ҳидлама гиёҳларимни,
сувларимни ичма,
дунёлар гўзал,
кимсасиз бағримда ётмагин”, дедим,
бағримга қаттиқроқ ёпишди, ўжар.

Ётибмиз,
еримнинг қоқ ўртасида,
ётибмиз еримнинг парчаларидай,
тинимсиз чорласа ҳамки юлдузлар –
ўзга дунёларнинг даричалари...

Ўш, 1983

ТУТЗОР ХОТИРАЛАРИ

Тутлар –
каллакланган биродарларим,
осмонга бош тираб турибсиз ҳамон,
майишган тимсоҳдай баданларингиз,
даҳшатли қудрат-ла эзгандай осмон.
Турибсиз
ҳабаший қуллардай маҳзун,
йўқ, туркий шевали паҳлавонлардай,
қадимдан боболар қолдирган дузни
ҳар турлук балодан сақлаётгандай.
Тилимни,
дилимни билган ўзларим,
дузларда қопкетган содда нарларим,
шамол бўлай дердим тўзғитайин деб
бошингиз устида сузган дардларни.
Бугун-чи,
бир зумга тут бўлгим келди,
осмонни кўтариб турай бир нафас,
сиздай посбон бўлиб асрайин элни,
мен-да замин билан пинҳон сирлашай.
...Тўсатдан қоматим қисирлаб кетди,
сизлардай майишдим, бироқ синмадим,
осмоннинг бўлаги тушди елкамга.
Тупроққа ботдим-у, буткул сингдадим.
Воҳ, ер тағидаям боболар эрдир,
шу лаҳза тиғ мисол илдизларимга
кафтларини тираб тасалли берди,
кўзингни узма деб юлдузларингдан.
Энди мен ҳам тутман,
қувват берар ер,
шоҳларим гуркираб ўсган чоғида,
енгилроқ бўлсин деб,
қийналмасин деб

каллаклаб туришар мени гоҳида.
Аммо мен –
азалдан исёнкор бола,
қанчалик тутақиб чопқи урсалар,
ҳар чопқи зулмидан янги руҳ ола
шоҳларим шунчалик ўсар гуркираб.
Айтарсиз,
бу қадар исён қаёқдан,
аммо тут дардини билажак тутлар,
фақат темир косов турар таёқдай
одамлар ит каби бойланган юртда.
Боболар хокларин тўнғиз босипти,
қум каби тўзғиган қадим ҳудудлар,
золимга басма-бас ўсмоқ лозимдир
одамлар тупроққа айланган юртда.
Кессалар кессинлар,
чандон ўсармиз,
эркимиз борлигин кўриб қўйсинлар.
Ҳар баҳор чоғида чандон жўшармиз,
золимлар зулмга қараб тўйсинлар.
Ўсмасак,
келипти балоғат гали,
тиғ каби илдизлар ердан узилар,
бу ғариб масканда асқотар ҳали
девюрак ботирлар учун гурзилар.

1983

* * *

Муроса, мадора ташвишлари-ла
кўз очиб, юмгунча ўтади фурсат.
Ажабланиб юрманг, башарангизга
эртага биронта бола тупурса.

Чунки сиз
ўсишдан тўхтаган одам,
дидига оламни мослаган кимса,
келажак ташвиши бир ёқда қолиб,
ўзининг ташвишин ростлаган кимса.
Биламан,
бу хилда ҳақоратланмоқ –
барча нохушлиқдан оғир нохушлик.
Бироқ болаларни тўхтатиб бўлмас,
чунки болаларнинг кўзлари кучлик.
Йиртилур чиройли сўзлар ниқоби,
энди наф бермайди қувлик, овсарлик,
болалар ёдида қаерда, қачон
каззоблик қилгансиз,
қилгансиз ғарлик.
Болалар ёдида
аждодлар ёдин
қаердадир булғаб ташлаганингиз
ё умум бахтидан сафсата сотиб,
чўнтак қаппайтириб яшаганингиз.
Демак, сиз,
келажак – болалар учун
кўп қинғир йўлларни тузатмадингиз.
Демак, сиз
келажак чўкётган маҳал
кучли қўлингизни узатмадингиз.
Ажабланиб юрманг, эртага агар,
дидига оламни мослаб олган зот,

биронта ўспирин башарангизга
осиб қўядиган бўлса мукофот.
Шундоқ қилмасалар агарда улар,
билингки,
орқалаб ўз юкларини
ё сизга эргашган ва ёки сиздан
қизғанган ҳаттоки тупукларини...

1983

* * *

Умр – қумсоат ҳам
яримлаб қолди,
кўнглим тўлгани йўқ билганларимдан.
Ёдимни оғритар кечирганларим,
кўпдир қилмаганим қилганларимдан.
Кечалар тобора ойдинлашади,
кўзингда қуёшнинг чечаги сўлмас,
яшагинг келади,
фақат умрни
қумсоат сингари тўнкариб бўлмас.
Гўзаллар ёдимдан ўчдилар бир-бир,
дўстларим бағримдан кўчдилар бир-бир,
йилларим узилиб тушдилар бир-бир,
фақат бу кўнгилни
тўлдириб бўлмас.
Кун келди,
оҳларинг учадиган кун,
юрагинг оламга сиғмайдиган кун,
юзингни босганча ернинг юзига,
силкиниб-силкиниб йиғлайдиган кун.
Кимни бахтли қилдим,
кимни умидвор,

кимларга кўнглимни ёриб сўйладим.
Қўлимни бердимми мозий қаъридан
чўзилган саноқсиз ожиз қўлларга?!
Қуёш далдасида эгилганларнинг
енгилроқ қилдимми оғирлигини?
Айтдимми кимларнинг асл дўстлигин,
кимларнинг ҳақиқий ёғийлигини?!
Кун келди –
бошингни эгадиган кун,
ҳаттоки ўзгалар гуноҳи учун
юзингни босганча ернинг юзига,
силкиниб-силкиниб йиғлайдиган кун.
Мендан нима қолур,
абადий нурлар
барқ уриб яшнаган дунё томонда?
Уриниб-суриниб, сира тўлмаган
бир кўнгил қолади
қолса ҳам мендан.

1983

ЎШНИ КЕЗГАНДА ЎЙЛАГАНЛАРИМ

Баҳайбат япроқлар диёридаман,
улкандир бу ернинг гулу тошлари.
Айланар кўк осмон ёйилмасида
баҳайбат сувларнинг
гулдурослари...

Сабру иродадан тўралган тоғлар
улкан даврларнинг йўлчиларидай.
Адирлар –
уммоннинг бир кўтарилиб,
мангу тўхтаб қолган тўлқинларидай.

Бунда ҳар бир чечак,
ҳар бир гиёҳнинг
осмонни тўсгудай ҳайбати бордир.
Қадим оҳанглардай улуғ диёрнинг
ўзидан улуғроқ ҳасрати бордир.

Мен буну уқаман:
ҳар бир нарсадан
ёғилган чоғида баҳайбат бир нур,
чўян ўзанларга сиғмасдан сувлар
гулдираб чопганда уюр ва уюр.

Мен буну уқаман:
эркалаб замин,
ҳам асраб бағрида кўз қароғидай,
баҳайбат бўлгин деб
ҳар бир боланинг
митти товонларни ўпган чоғида.

Аммо қани улар,
замин алқаган,
умидвор тикилган митти даҳолар?
Бирининг кўзида ғалат дард кўрдим,
бирининг кўзида кўрдим жаҳолат.

Тобора кичрайиб кўринар улар
кичкина ташвишлар исканжасида.
Шундоқ сўниб борар ер орзулари
ҳирсу тамаларнинг кир панжасида.

Наъра тортаймикин
тўқсон тўққиз минг
паҳлавон бобомнинг овозин йиғиб,
даҳмалар қопқоғин тақиллатайми,
фарёд қилаймикин осмонни йиртиб?!

Қўпордим
юрагим ҳайқириғини,
ҳайқириқ замину кўкка сиғмади.
Бу ёмон ҳолимдан ёрилди тоғлар,
“Сувлари сирқираб тошлар йиғлади”.
Мана шу лаҳзада полапонларин
парвоздан, осмондан йироқ гўшада,
суйибмас, чўқилаб улғайтаётган
бир йиртқич,
бир ваҳший қушга ўхшайман.

1983

БАЛАНД ДАРАХТЛАР

Баланд дарахтлар бор,
баланд дарахтлар –
ернинг юрагидан куч-қувват сўрган,
бақувват, чатишган шох-шаббаларда
Дабуру Пўйироз¹ йўлини тўсган...
Чексиз ғам-ғуссалар келтирар Дабур,
мислсиз қийноқлар юборар Пўйроз.
Пастда паст дарахтлар ораларида
Самум Сабо билан ўйнашади соз...
Самум – олов шамол,
Сабо нафисдир,
кезаркан водийнинг боғ-роғларини,
ҳарорат, нафосат домида тоблар
пастак дарахтларнинг ғўр шохларини.
Паст дарахтлар эса
кунни тўсди деб,
эгаллаб олди деб юксак оламини,
баланд дарахтларнинг ғийбатин қилар
ҳар ўтган йўловчи елга зорланиб.
Шўрликлар,
билмаслар ўша юксакда
ёвуз шамолларга тутиб бошларин,
водийда гул туккан паст дарахтларнинг
умрини асраган мард қардошларин.
Осмон – қасирғалар,
музлар маскани,
буюк олишувлар қизиган майдон,
дунёда бор экан баланд дарахтлар
юртимиз боғлари бўлмайти вайрон.
Баланд дарахтлар бор,
қулаганда ҳам
ҳеч кимга айтмаслар қийноқларини.

¹ Шамол номлари.

Ҳеч кимса эшитмас,
эшита олмас
баланд дарахтларнинг ингроқларини...

1983

ҒЎЗА

Бир парихон
каби сўзладим
тупроқ ёрган ғўзага қараб:
“Авлодларнинг ҳаққи-ҳурмати
ўсгин,
ўсгин,
пакана дарахт”.
Шундай ўски,
ҳатто энг баланд
дарахтлар ҳам қолсинлар доғда.
Шундай ўски,
лўппи момиқлар
булутлардай тошсин чаноқдан.
Ахир сенга эгилавериб
ё айтолмай кўнгил дардини,
қанча авлод қадимдан буён
ростлаёлмай ўтди қаддини.
Ғўза,
улкан дарахтга айлан,
осмон қадар юксалгин ердан,
ўйнаб пишиқ шохаларингдан
паға-паға булутлар терсак.
Қўшиқ айтсак,
қўшиқларимиз
тўлқинланиб текис таралса,
куйлаганда кўринса осмон,
куйлагандан қайта яралсак...

Бир парихон
каби бирпасда
зўр дарёлар йўлини тўсдим,
авлодларнинг ҳаққи-ҳурмати
ўсгин гўза,
ғўзажон, ўсгин.

1982

ОРОЛГА САВОЛ

Оловланиб,
жизиллаб куйган
қумтепалар ичида Орол
талвасада тўлғониб ётар,
борган сайин аҳволи хароб.
Теграсида мажусий каби
гир айланар саҳройи самум,
тўлиб-тўлиб келар Сирдарё,
маст туядай лўкиллар Аму.
Саҳро ўраб келар Оролни,
Орол гўё
ернинг бўғзида,
эриётган осмонга боқар –
жон берётган одам кўзидай.
Жазоларми уни табиат,
аммо унинг недир гуноҳи?
Тиним билмай оҳ урар Орол
денгизларга етмайди оҳи...

Нима бўлган
сенга, эй Орол,
ҳайратларга солиб ҳар ённи,
минг йиллардан буён ютоқиб,
симирасан икки дарёни...

1983

ЭСКИ РАСМ

Тарих дарслигида
қизиқ расм бор:
чипта чоригли чол – битта оёқда,
бирини кўтарган,
бошини қашир –
бошқа оёғини қўйсин қаёққа?

Унинг яғирлаган бўйнига минган
дунёнинг қориндор амалдорлари,
чол эса илжайиб,
битта оёқда
тарих дарслигида турар зорланиб.

Бугун эслаб қолдим
ўша шўрликни,
нотавон лақмавой қолди қаёқда,
тарих дарслигида бормикин омон,
ҳамон турармикин
битта оёқда?

Ёки у тарихни ҳайратга солиб,
бўйнидан юкини отган, ҳойнаҳой,
ўзига тегишли экинзорлардан
топгандир иккинчи оёғига жой.

Шундай деб
қизимнинг китобин очдим,
мана, ўша расм, ўша “айёр” чол,
бир оёқлаб турар,
бошини қашир
ва ҳамон илжаяр айбдорларча...

1982

ЮЛДУЗЛАР ҚУЛАГАН ТУНЛАРИ

Юлдузлар қулаган тунлари
еру кўк бир сирли ларзада.
Хавотир, ҳалокат сафлари
оралаб югурар лаҳзалар...

Юлдузлар қулаган тунлари
гўё бир даҳшатли он яқин,
гўё бир саҳарсиз, садосиз,
чеҳрасиз, абадий шом яқин.

Қитъалар устида айланар
ҳалокат ташиган қузғунлар.
Дунёнинг эриган суврати –
ҳофизам арқоғи узилар...

Қонимга, қадимги қонимга
бақирдим, кетайлик мозийга,
кетайлик туркулар айтишиб,
яшайлик Юсуф Хос Ҳожибдай.

Ё мамлук бўлайлик, э қоним,
кетайлик ё ундан нарига,
тушайлик одамзод қонининг
ҳамиша мусаффо қаърига.

Жоҳиллар,
жаллодлар еридан
йироқда яшайлик ўйланиб,
...Бир тирик панжара мисоли
юксалар болалар қўллари...

Шиддатли нолалар, садолар
гуркираб юксалар ёнимда.

Гуркираб юксалар самовий
арганун мусиқа қонимда.

...Юлдузлар тинимсиз қулайди
бўшлиқни кесароқ ловуллаб,
қайдадир баҳайбат қўлларда
учганини сезаман повиллаб.

Ё тинсиз чекарми заминнинг
бу забун ҳолидан гангираб,
саноқсиз сайёра – тошларда
кенгашиб ўтирган тангрилар?

1983

* * *

Ҳар қандай ҳиммат-да
Чегаралидир,
чегараси бордир нафсониятнинг –
қай бир айби учун
парвардигорлар
ерга қамаб қўйган инсониятни.
Инсоният сиғмай
тошболталарда
йўнилган қитъалар – гил солларига,
азалдан тикилар сайёраларга
фарёди, хаёли, лисонларидан.
Қайдан келган улар –
азал-азалдан:
урушиб тўймаган жинояткорлар?
Бу қадим низолар, уринишларда
гўё бир ғалати синоат бордай.
Чайқалиб сузаркан мудҳиш солларда
ҳалокат, хавотир сувлари аро,

бир элат Миррихга,
бири – Зуҳалга,
бир элат тикилиб ётар Зуҳрога.
Чегарасиз бўлса инсон имкони,
табиат одамга бир қанот берса,
ерда қолармикин бирорта одам,
абадий кулфатлар маскани – ерда?

1983

ИНСОНЛАР ОВОЗИ

Жисмимиз ўраган
тиконли симлар,
тиконли фикрлар ичра руҳимиз,
нигоҳимиз калта,
нурсиз зиндонлар –
юракларда чирир ғам-андуҳимиз.
Замин парча-парча,
қайга бурилма –
кўксингга ғарчиллаб қадалар тиғлар.
Қачон эллар танир бир-бирларини,
қачон бу қитъалар
топишиб йиғлар?
Ҳозирча поёнсиз чегараларда
элатлар бир-бирин тинмай чавоқлар.
Ғофил Ер устида тунлари тинмай,
тинмай айланади
учар товоқлар.

1983

БАХТ СЎЗИ

Бахтиёрман деган биргина сўзни
айтиш учун керак қанча куч-чидам,
гарчи бахт сўзларнинг энг ёқимлиги,
гарчи турса ҳамки тилнинг учида.
Оғир ботмасмикин
бу сўз кимгадир,
тегиб кетмасмикин оҳ-воҳларига,
қандоқ бардош бериб яшайман кейин
бахтсиз кимсаларнинг нигоҳларига.
Аввало бу сўзни ўзгалар айтсин,
айтсинлар кўзлари севинчга тўлиб,
элнинг бахти учун умрини тиккан
шоирлар айтмасин биринчи бўлиб.
Бу сўзни бир умр айтмай яшадим,
ҳар шодлик келганда юрдим секинроқ.
Ғам сўзин элимдан аввалроқ айтдим,
бахт сўзин айтаман,
элдан кейинроқ.

1984

* * *

Ҳали бирор ишни уддаламадим,
ҳали ҳеч кимсани қилмадим рози,
беҳуда ўтибди гўзал умримнинг
қанчалаб чиройли баҳори, ёзи.
Фароғат борлигин унутиб қўйдим,
бағримга чақинлар тегди дафъатан,
сендан-да улўроқ нарса йўқлигин
сочим оқарганда англадим, Ватан!
Бунча кеч англадим,
нега мунча кеч...
англасам лоақал ўттиз йил аввал,
лоақал туғилмай туриб англасам...
Кўрган бўлармидим сени мукаммал.
Ҳали асл Ватан бўлмоғинг учун
овози тошларни ёрар куйчилар,
қанчалаб сеҳргар шоирлар керак,
қанча билим керак,
қанча куч-чидам.
Умрим кўчкилардай жимжит, шиддатли,
буткул тинмоқ учун бир кун бемалол
фақат яхши бўлмоқ жудаям камдир,
жуда камлик қилар яшамоқ ҳалол.

Нақадар кечикиб англадим сени,
чақинлар йўқ қилса мени дафъатан,
айт, қандоқ чидайман бундай хўрликка,
айт, қандоқ ётаман қаърингда, Ватан!

1984

ҚАСАМ

Шавкат Раҳмон деган
бир ўжар шоир,
бир куни қайтадан яраладимми?
Ҳаётим маънисин жуда кўп ўйлаб,
сайладим сўзларнинг
сараларини.
Ҳар бир сўз
юз сўзнинг ўрнини босар –
Ватан, Халқ, Жасорат, Кураш, Озодлик.
Ҳар бир сўз етажак юзта умримга,
ҳар бири бахш этар
руҳимга шодлик.
Ҳозирлик кўраркан буюк сафарга,
пуштиранг пардали минглаб дарчадан
мўралаб ўтирган гўзал сўзларни,
қолдириб кетаман энди барчага.
Аслида атиргул бўйин таратган
бу ўйноқи сўзлар меникимасдир.
Менга нондай зарур, қиличдай кескир,
заҳардай мард сўзлар бўлсаёқ басдир.
Сайладим сўзларнинг сараларини,
курашлар шамоли кирди назмимга.
Юртимни кезаман,
энди ҳар нарса –
эгилган нарсалар тегар ғашимга.
Энди ишлаш керак бу кенгликларда,
токим сўйламасин ёлғонни ҳеч ким,
токим буюк тоғлар салтанатида
эгилган бошларни
қиличлар кессин.

ЁШ ЎЗБЕК ШОИРЛАРИГА

Сўзларни қайрайлик,
обдан тоблайлик,
идрок-ла совутиб тағин қайрайлик,
Ўзбекнинг қоракўз болаларига
битта дунё қолсин ҳайратлик.
Битта дунё қолсин мустаҳкам,
эшилган пўлатдай дарёлар қолсин,
Чақилмас тошлардай бир тоғлар қолсин,
мусаффо хаёллар,
самолар қолсин.
Сўзларни қайрайлик,
дўстлар, жўралар,
ғафлат тўшагида ётмай, шошайлик:
яшамоқ, курашмоқ, ўлмоқ сирларин
болакайлар учун очайлик.
Битта дунё қолсин мустаҳкам,
унга посбон бўлсин ўткир шеъримиз,
токим бу дарёлар бемалол оқсин,
болаларга қолсин жаннат еримиз.
Сўзларни қайрайлик,
тағин қайрайлик,
токим кескир бўлсин бамисли олмос.
Ўткир сўз қолмаса шоирларидан,
ўткир сўз қолмаса...
ҳеч нарса қолмас.

1984

ҚАРСАК

Қарсак нима ўзи?
Иккита кафтнинг
орасидан потраб чиқадиган сас,
хоҳласам чаламан, хоҳламасам йўқ,
қарсак меникидир, сизники эмас.
Қарсақлар ҳозирча қўлтиқларимда
митти мушуклардай мудрайди тафтдан.
Ахир, ўзбекнинг бир ўжар шоири
қарсак чалармиди бемаъни гапга.
Виждонсиз шоирлар кўпайган жуда,
юракни сўз билан ёндиргувчи кам,
халқимас,
шухратни ўйлаб сўйлаган
аҳмоққа бермайман қарсагимни ҳам.
Қарсак нима ўзи?
Арзимаган гап,
керак бўлса топилар қолаб.
Титроққа тўлдириб осмон гумбазин,
қарсақлар чалишни биламан болаб.
Фирромлик қилмаса нотиқ агарда,
ёлғон шеър айтишдан қайтсайди шоир,
милтиқ ўқларидай гумбир-гум қилиб
ҳаводан қарсақлар ясардим доим.
Ўжар шоирликни ташлаб ўшал пайт,
эпчил бир югурдак каби замонда
қарсак чаладиган хизматчи бўлиб,
ишга кирар эдим Ўзбекистонга.

1984

МЕҲМОНДЎСТЛИК

Ўзбеклар азалдан меҳмончи элдир,
меҳмон отангдан ҳам улуғ, дейдилар.
Бир кунлик меҳмонга бор-йўғин қўйиб,
ўзлари анча вақт туршак ейдилар.
Бу гўзал хислатдир,
ноёб хислатдир,
айниқса, меҳмонлар бўлса муносиб.
Бироқ ҳар хил бўлар меҳмоннинг феъли,
бири сўраб кирар,
бириси босиб.
Уйдаги тартиблар ёқмас бирига,
ёқмас “тарбиясиз” болалар хулқи,
ялиниб-ёлвориб сийлаганингиз,
таомил, одатлар қўзғатар кулги.
Бола-чақаларнинг ризқини қийиб,
ғордай дастурхонга айна қиш чоғи
бор нарса қўясиз ўлимдан бошқа,
кўчириб келасиз жаннатнинг боғин.
Шунда ароқ ичиб бўз пиёладан,
газакка шўр бодринг ейдиганлар бор.
“Бизларга аталган бор неъматларни,
ҳамманг еб ётибсан”,
дейдиганлар бор.
Дерлар чойхонада салла ўраган
чолларга ўқрайиб қараркан шердай:
“Манов босмачилар ҳамон тирикми,
Совет ҳокимияти борми бу ерда?!”
Бирдан музлаб кетар товонларингиз,
хижолат бўласиз дадил қарашдан,
ўйлайсиз, меҳмон-да, кайфи ошибди,
бу разил сўзларни айтмади қасддан.

...Тўкин куз кезади Ўзбекистонда,
гоҳида ён элдан,
гоҳо чет элдан
сўхбат ё тўхматга бир сабаб излаб,
ҳар куни ўн минглаб меҳмонлар келар.
Меҳмон хабарини беради минглаб
бўсиқ карнайларнинг овозалари,
шаҳарлар қўпориб ташлайди бирдан
юз минглаб шарқона дарвозаларин.
Шоирлар тушига кирмаган қизлар
кимларга им қоқиб,
қулоч ёзганча
буюк бир хазина устида ўйнар,
шўх-шўх юриб,
гўё чўтни босгандай.
Меҳмон кутиш ўзи буюк санъатдир,
бунда бизнинг элга етадиган кам.
Меҳмон кутишни-ку қойиллатамиз,
қанийди ўргансак кузатишни ҳам.

ИСПАНИЯДА ЯНГИ ЙИЛ

Испанлар

жудаям эринмаган халқ,
ҳар йили бир марта яшариб олар,
картондан ясаркан жами ёмоннинг
қийшайган, буришган
башараларин.

Бутун Испания – аччиқ кулгисин
милёнта қўлига жамлаган рассом.

Чексиз устахона – тор кўчаларда
буюк асарларин яратар ҳар шом.

Мана, янги оқшом,

жаранглар ногоҳ

милён деразалар шўх қаҳқаҳадан –
улкан сувратларни шоирлардай халқ
кўтариб чиқади мингта даҳадан.

Испанлар гуёки бор ғуборини

ситиб чиқаргандай пок қонларидан,
дунё кўз олдида

минглаб разилга

ўт қўйиб юборар майдонларида.

Улуғдир ўзидан куладиган халқ

дунёга кўз-кўзлаб ноёб хислатин,

кавшларин артаркан эски йилларга,

куйдириб йўқ қилар

барча иллатин.

Бир ҳавасим келди,

қани биздаям

бўлсайди шу халқнинг руҳий қуввати,

биз ҳам майдонларда куйдирсак ҳар йил

ёмон иллатларнинг хунук сувратин.

Аммо вақтимиз йўқ,

гарчи кўп ҳали

мириқиб кулгудай ажиб иллатлар –

халқимиз қировли пахта чангаллаб,
бошин уриб олар янги йилларга.
У янги йилларнинг бўсағасида
таомилга кўра бир оз тўхталар,
ёлғончи, олчоқлар сувратин эмас,
буюк ташвишларни бошда кўтарар...
Ҳатто имонига кир назар билан
қараб, бисотига кўзин олайтган
кимсалар билан ҳам тантилиқ қилиб
чўқиштириб ичар бўз пиёладан.
Сўнг тағин тоғлардай
чўнг кифтларида
бир дунё ташвишни олиб юради.
Англаган жилмаяр...
Англамаганлар
бундай соддалиқдан кулиб туради.
Менимча,
халқимиз муносиб кўрмас
пойига бошқадан қолган изларни...
Ҳозирча испанлар тан берадиган
Кулгили жазони тинмай излайди.

1984

ҚОДИРИЙ ВА ҲОЗИРГИ ЁШЛАР

Ҳозирги ёшларда
покизалик бор,
тирик қалбларига диёнат эга,
гўё пок табиат ёмон кўзлардан
асраб қўйганларин шуларга берган.
Агар тирик бўлса, бир четда турмай,
ҳозирги ёшларга сардор бўларди,
гоҳ кўқдан ёғилган,
гоҳ ердан чиққан
туҳмату балога қалқон бўларди.
Ҳозирги ёшлар ҳам турармиди жим,
йиғиштириб қўйиб шахсий ҳасратин,
ўз нафси йўлида ҳар нега қодир
ювуқсиз каслардан уни асрарди.
Синдириб ташларди
унинг бўғзига
ўрлаган қўлларни биттама битта,
бор овози билан полончилармас,
халқнинг боласиман деган йигитлар.

Қодирий ўйланар юксак-юксакда,
пайқамай вақтнинг тўсу тўсларин,
пойига қўяди қўллари титраб
қариган гулларин
содиқ дўстлари...
Аммо у юксалган улўғвор тошдай,
кўрмас дўстларининг йиғинларини.
Эшитмас жомларнинг жаранглари-ла
оташин алёру йиғиларини.
Билмадим,
дўстларин танирмиди у,
пойига барини ҳайдаб келди вақт...
Бас, эй Қодирийнинг пойидагилар,
у дўстлар овозин эшитар фақат.

Вақт келиб
қариса ҳозирги ёшлар,
тўла узмоқ учун умрлик қарзин:
вой, дўстим, жигарим,
биродарим деб
Қодирий пойида йиғласа арзир.
Шунда бир сесканиб,
чин дўстларига
Ўзининг мозийдек қучоғин очиб,
юксақдан эгилар,
минг бор эгилар,
тупроққа теккунча нуроний боши.

ГУРЖИСТОН МАНЗАРАСИ

Ким сени бунчалар
суйиб асраган,
Ўткинчи давронлар човутларидан?!
пориллайсан қонмас,
шудринг сачраган
навқирон аскарлар совутларидай.
Бунда борлиқ ўйлар гуржи тилида,
шу тилда сўйлайди бунда ҳар нарса.
Минг-минглаб йилларки гуржи кўзи-ла
оламга қарайди саноқсиз харсанг.

Гуржистон,
ўйноқи дарёларинг бор,
аслари жаранглар қизларникидай,
минг битта ташвишнинг оғирлигидан
ҳарсиллаб оқмайди бизларникидай.
Беғам ва бокира далаларинг бор,
юзларини тўсган ёмғир – тўрлари,

Милён йил кутсанг ҳам
манглайларида
оқариб, бўзариб чиқмас шўрлари.
Жаннатсан –
яшайсан афсоналарда.
шоирлар дилидан чиқмаган шеърсан.
Милёнта гуржини битта гуржидай
бошингга кўтарган бақувват ерсан.
Гуржистон,
кўп қадим қўшиқларинг бор
ҳар битта гуржининг юрак кўнжида,
шодлик келганда ҳам
қайғу келганда
бир гуржиге дўниб куйлар гуржилар.
Куйлашар –
ўрмондай гуркирар ўтлар.
Куйлашар –
минглаган қуёшлар балқар.
Нақадар бахтсиздир,
нақадар гўлдир
ягона қўшиғи бўлмаган халқлар.
Кўз эди,
Гуржистон бир олма каби.
Мармар кўчаларда нурлар шарқирар.
Кезардим, кезардим,
аммо ёдимдан
кузги Ўзбекистон чиқмасди сира.

АМУДАРЁ ҚИРҒОҚЛАРИ

Аму гулдирайди маст туялардай...
Бир ваҳший қудратга тўла комлари.
Кўринар ҳов олис тепаликларда
Хоразм шоҳларин истехкомлари...
Бир ёқда яшиллик кўпирган воҳа,
бир ёқ саксовулзор –
сахро фарёди.
Сарҳадсиз осмондай очиқ кенгликда,
билмайсан,
шамоллар келар қаёқдан...
Ахир ногоҳ кўпган ваҳший шамоллар
ўтган-ку воҳани қумларга қориб.
Гўё дарёданмас,
оғир ўйлардан
кемамиз чайқалиб сузар юқори...
Шунда бир қирғоқдан гўё ҳозироқ
узилиб тушгандай Момо Қуёшдан,
болалар қийқирди,
оқ кўйлақларин
банди оққушлардай силкитиб бошда.
Болалар,
мунчалар содда, тўпори,
тиниб-тинчимас оқ капалаклардай...
Юқори сузётган кемага қараб
худди жон киргандай тепаликларга...
Эй улўғ дарёнинг болакайлари,
дарёдек жўшқиндир ғайратларингиз.
“Жисму жонларингиз муҳаббат бўлсин,
унга қалқон бўлсин
нафратларингиз”.
Ваҳший Амударё қорайиб борар
гоҳ очиб, гоҳ ёниб ўпқон-домларин.
Кўринмас энди ҳов тепаликларда
Хоразм шоҳларин истехкомлари...
Уларнинг ўрнида

энди тирик саф –
узилиб тушгандай Момо Қуёшдан –
болалар... болалар...
Оқ кўйлақлари
оққушлар сингари айланар бошда...

1984

ҚИЗИЛҚУМДА БИР КУН

Жайхундарё соҳилларида
назарида қолиб улўғвор сувнинг,
шамол эсноғидан шув этиб кўчиб,
буралиб, увалиб ётибди қумлик.
Улкан қуёш пастлаб,
олов бургутдай
қумлик тепасида айланиб сузар.
Жимликни занглаган саксовуллардан
йиртилган шамолнинг овози бузар.
Учардинозавр – қумтепаларда
ёнаркан трилён зарра йилтираб,
оёқ босиб бўлмас,
суяниб бўлмас –
қумлик оқаверар сувдай жилдираб.
Эсиз, шундоқ воҳа,
эсиз, улўғ сув,
эсиз, очиқ осмон, эсиз, минг карра,
кенгликни қўмсаган шоир юрагим
шоқолдай увлади бу кенгликларда.
Эй қум –
бармоқларим ораларидан
зарра-зарра бўлиб тўзғиётган қум,
бирлашсанг на бўлғай,
муштдек тошга ё
тупроққа айлансанг бўлмасми бир зум.

Эй буюк саҳронинг заррачалари,
кафтимда тўзғимай турсанг бўлмасми,
дил хурсанд бўлмасми,
тумса бағрингда
гиёҳлар потирлаб унса бўлмасми?
Токай занглаб кетган бу саксовуллар
тирик бир имондай туради ахир –
турар Жалолиддин Мангубердининг
саҳрога сочилган ўзлиги каби.

... Жайхундарё соҳилларида,
икки ёқдан қисиб қудратли сувни,
шамолда эланиб,
қуёшда қуриб,
зарра-зарра бўлиб ётибди қумлик.

Орзулар сурарман энди абадий,
кучли замин керак оёқларимга.
Кўзларим ўнгида тўзғиган қумлик,
боғлар гуркирайди хаёлларимда.

Эй қум,
кучли замин ахтарармидим,
шу буюк кенгликда агар қўлласанг,
кўзларим узоққа тикилмаса гар,
агар кифтларимда тоғлар бўлмаса.

1984

ХОРАЗМ ҚИШЛОҚЛАРИ

Хоразмда деярли ҳар бир туман марказида урушда ўлган юзлаб аскарнинг номи битилган тошлавҳаларни кўрдим.

Бўз йўллар бўйида
ёз нафасидан
мудраган боғларнинг паноҳларида
ердан ўсиб чиққан қишлоқлар яшар
кўёшнинг абадий ҳамроҳларидай.
Бир қарасанг
беғам хиргойи қилиб,
қайроқларин ўйнаб кўзлардан четда.
Жайхундай улўвор дарё ёқалаб,
хилват кечаларнинг қаъридан кетар.
Танбал деб ниқтаманг бармоғингизни,
кўзингизга қараб сўкиниб кулар.
Саноқсиз олифта шаҳарвойларни
тинмай кийинтириб,
боқади улар.
Бироқ керилмас ҳам кўрсатавермас,
зорланиб ҳар кимга манглай шўрларин.
Шу қадар тер тўкар кенгликларига,
оқариб туради ҳатто гўрлари.
Илондай чиройли кечалари ҳам
ўйнатиб бир пудлик босқонларини,
тоблар шўх қизларнинг сандонларида
минглаб Жалолиддин,
Ҳожихонларни...
Бу паҳса вужудли йўловчиларнинг
умрига боқсангиз теранроқ ўйлаб,
кўрасиз – кўзёши товонларида,
ичкарида йиғлаб,
кўчада ўйнар.

Кўрдим ҳар бирининг қоқ юрагида
тошга дўниб кетган оғриқ-дардларни,
Ҳар бирин кўксида юзтадан Шермат,
уч юз Жуманиёз,
беш юз Матлари.
Йиғласа бўлар-ку азалар очиб,
бевақт хазон бўлган мард эрларига,
йиғласа бўлар-ку азалар очиб,
бошларини уриб шўр ерларига.
Бироқ чаҳ-чаҳлайди қайроқ тошлари,
ер ларзага тушар рақсларидан,
кўзёши бўлсаям вужудларини
ўн карра,
юз карра ғарқ қиладиган.

АРАВОН КЎРИНИШЛАРИ

*Турсунбой Адашбоев ва
Абдуқаҳҳор Манноновга*

1

Тоғлар –
нортуялар абадий чўккан,
қуриган йилларни чайнаб, кавшаниб.
Қани ясовуллар, туякашлари,
тиллоли, жавҳарли сандиқлар қани?
Бариси таланган,
қароқчиларнинг
изларин яшириб юборган мозий,
яширган йилларнинг чангалзорлари
сарбонни ўлдирган қотил овозин.

2

Музликдан
юҳодек келган шамоллар
туялар жисмини ялаб-ишлаган,
асрлаб тоблаган темирчи қуёш,
ёмғирлар чўқиган,
қорлар қишлаган.
Шу қадар метинки туялар жисми,
чарсиллаб қайтади отилган ўқлар.
Минг йиллаб тинимсиз бўқирса ҳамки,
метин туяларни йиқолмас тўплар.

3

Сарбонни кўмдилар
сангзор соҳилга,
қабридан юксалди сўнгги сўзлари:
“Элимдан ўзга бир дардим йўқ эди,
элим деб йиқилдим,
эл деб бўзладим”.

Хотинлар соч ёйиб “вой”лаб йиғлади,
мардлар ерга ётиб ойлаб йиғлади,
дўст, ёвни билмаган қур кечаларда
“булутга яшриниб ойлари йиғлади”.

4

Бир дарё –
тепадан бўғилган дарё...
шаштини синдирган метин тўсиқлар,
саноқсиз тошларни оралаб оқар
элнинг тилидаги ўлмас қўшиқдай.
Балки шунданмикин
уйлар зичлашиб
дарёдан сув ичар подалар каби.
Юлдузлар келади чўмилмоқ учун,
бир қирғоқ туркийдур,
бири – арабий.

5

Исёнкор тутзорлар ораларидан
чиқар афсонавий жангчилар каби
нигоҳлари ўткир,
одими шахдам,
барваста, қорача йигитлар сафи.

Қишлоққа киришар,
Момо Қуёшнинг
энг сўнги нурлари тўкилиб ётган
гузардан ўтаркан,
қиз кузатгандай
суқланиб қарашар сувлаган отга.
Жиддий қатъият бор чеҳраларида,
мардона кўзларин
қисиб қарашар...
Зулматда юз йиллаб сургунда ётган
заҳардай шаробдан ичмоқ ярашар.

6

Болазор,
мевазор,
толзор кўчалар,
шоҳлар ерга тегар шиғил ҳосилдан.
Мовий дарвозалар равоқларида
тамаки барглари
ипга осилган.
Баркашдек соқолин силаган чоллар
ўй сурар қўл ташлаб таёқларига,
саслари гуллаган болакайларга
тикилиб тўймайди ҳаёт қаъридан.
Бекинмачоқ ўйнар шўх болакайлар,
ҳозиргина сўнган қуёш қўрлари.
Чайқалган шаббода тўлқинларида
товланар қизларнинг
ҳарир кўйлаги.
Хинодан қизарган кафти-ла қизлар
ёноқларин тўсар,
ерга қарайди.
Ёш қонинг тўлғонар томирларингда,
тилингда ўйғонган булбул сайрайди.

Юз оёқ, юз қўлли,
минг бир иболи
пардага ўралган ёноқларида.
Эҳ, қандай сеҳрли садолар ухлар
бу ҳулво қизларнинг томоқларида.

7

Анжирзор
оқ ойнинг шуълаларида...
Қадлари майишган,
гўё фалажруҳ.
Йиқилар чоғида бир-бирларига
муштақкам суюнган элдир ҳалажруҳ.
Улкан, дағал кафтлар –
япроқларида
олтин анжирларни тутар анжирзор.
Кўр нурлар дайдиган бу салтанатда
сабр-қаноатли қанча занжи бор.

8

Шамолзор дарада чайқалади тун,
оқаришиб борар ойнинг палласи.
Қонимни қонимга танитиб қўйди
қоронғи тунларнинг
ўт мусалласи.
Энг асил дўстларим ёнимда экан,
ёнимда, жонимдай жонимда экан,
дўст излаб ўткардим баҳорни, ёзни,
э воҳ, улар менинг қонимда экан.
Мана, юрагида диёнатини
бокира қизларнинг номуси каби
сўнгги нафасгача пок асрагувчи
вазмин, иродали одамлар сафи.

Қудратли юраклар зарбини уқдим,
уқдим тоқатларин,
уқдим кўзларин.
Хар бирин дилида гўзал сўзлар бор,
мўйсафид сарбоннинг
сўнгги сўзлари.

9

Аравон
бўзарган тонг қучоғида,
кўпирган боғларин тебратиб ётар,
гоҳ мовий,
гоҳ пушти пардаларида
қуёшдай уйғониб, ой каби ботар.

1984

АВТОБУСДАГИ ҰЙЛАР

Катта йўл бўйида
гўё ўзларин
олис бир саёҳат, сафарга чоғлаб,
писта, қурут сотувчи чоллар сингари
ўйланиб ўтирар содда қишлоқлар.
Қайга борадилар,
лойгарчиликда
қай орзу-истаклар бағрини эзар?
Бироқ йўл сездирмай ёдингда қолган
нохуш сувратларни ўчираб тезда.

Пахтазор бошланар,
кирза этикли,
юзларин қуёшлар ялаган қизлар
минг бора эгилиб,
минг бор ялиниб,
ҳар митти ғўзани уйғотар сизлаб.
Бир зум бош кўтариб,
ерга ўхшаган
қўлларин силкитиб ненидир сўйлар.
Гўёки қўллармас,
қўллар шаклида
ростланиб ҳавода титрайди ўйлар.

Туркона ҳовлилар кунга қараган,
аччиқ мевасидан ширин боли кўп,
кўримсиз эшиклар мангу ёпилмас,
терагидан кўра мажнунтоли кўп...
Сабр дарахтидай ўсган одамлар –
саксовул сингари чидамли, чайир,
ерга ботиб кетган баҳодирлардай
кунларга қарайди
синиқ илжайиб.

Майхонага ўхшар
автобус ичи,
ёш-яланг чайнайди нағмаларини.
Бир бутун одамни кўрмадим бунда,
кўрдим мен одамнинг зарраларини.
Кўнгил ағдарилар
латифалардан,
орзулар, қарашлар нақадар калта.
Нега гапиришмас сепаратчилар
Индира Гандини отгани ҳақда?!

Булар яшайдилар
қайси кунларда,
қайга борадилар, кимга юкиниб?
Шулар ўйлармикин тупроғимизни,
шулар кўтарарми элнинг юкини?!
Қани бирортаси
битта сўз айтса,
сўқимлар даврасин ногоҳ тўзитиб,
шоир юрагимни юлиб берардим
биргина Туркистон деган сўз учун.
Қарашар
автобус деразасидан
охирлаб қолганда ҳамки саёҳат,
билишмас, не учун хўмраяр тоғлар
бу азим дарёлар оқар қаёққа...
Болалар, кампирлар,
чоллар мудрайди,
меҳнаткаш қўллари ёзиқлигича,
бу доно йигитлар,
бу доно қизлар
ухлайди кўзлари очиқлигича.

1984

ЧАРХИПАЛАК

Ғичир-ғичир,
ғичир-ғичир,
айланасан – жонинг ҳалак,
айланасан кун-тун демай,
чархипалак,
чархипалак.

Шар-шур этиб,
шар-шур этиб
қуйилар сув чирик новга,
не азоб-ла олган сувинг
тешик новдан оқар сойга.
Чанқаган ер куйиб ётар,
бу аҳволни кузатмаслар,
ғайрат қилиб тешик новни
ямаб-ясқаб, тузатмаслар.

Ғичир-ғичир,
ғичир-ғичир,
айланасан – жонинг ҳалак,
айланасан азал-абад,
чархипалак,
чархипалак.

АСОТИРЛАР КИТОБИ

Жавшанларин ечмаёқ,
ечмай қурол-яроғин,
ухлаб ётар ботирлар
водийларда қорайиб...
Очсанггина китобни
ногоҳ бари уйғонар,
уйғонар булут ёлли,
яшиндайин тулпорлар.
Бир ғурурми ё ҳайрат
пайдо бўлар кўзингда,
ботирларни уйғотиб,
уйғонасан ўзинг ҳам.
Уйғонасан, ўзгача
ёлқинланар тонгларинг,
тўқсон икки томирда
потирлайди қонларинг.

Аммо кетар чоғингда
унутмагил инсофни –
болаларнинг олдида
очиқ қолдир китобни.

1984

* * *

Жангда ўлган эмас
бирор баҳодир,
бари ҳалок бўлган хиёнатлардан,
тошдай ухлаганда тўшларин очиб
ё заҳар қўшилган зиёфатлардан.
Бирор асотирда
баҳодирларни
ҳаттоки юзбошли аждар емаган,
минг бир синоатли ялмоғизлар ҳам,
тоғларни ўйнаган девлар енгмаган.
Бари ҳалок бўлган хиёнатлардан,
барига орқадан санчилган ханжар.
Шундай бўлиб келган азалу азал
мана шу жафокаш,
кўҳна Ватанда.
Ҳар гал баҳодирлар йиқилар экан
куракка санчилган номард тиғидан,
қайта тирилгандай бўларди ногоҳ
ҳар бир болакайнинг қорачиғида.
Ишонгил,
ҳеч қачон сени алдамас
софдил элатларнинг асотирлари,
бирорта баҳодир ўлганмас жангда,
қўрқоқлар ўлдирган баҳодирларни.

1984

ЁШ ТОҒЛАР

Куч ёғилган
гавдаларини
саратоннинг ўтига тоблаб,
очиб қўйиб хазиналарин,
ухлаб ётар ўспирин тоғлар.
Гўё мангу сафарга чиққан
йўловчилар ҳорган кўйича
ўтиргану
бирпас мизғиган
сирқираган сувлар бўйида.
Бир нафасга кўз юмгандилар,
милён йиллар ўтди орадан,
ухлаб ётар юракни ўртаб,
ухлаб ётар
содда болалар...

1984

СУВЛАР ИЛА МУЛОҚОТ

Улуғвор қоялар салтанатида
офтобнинг йиғилган шуълаларидай
сирқираб ётибсиз тошлар оралаб,
бокира сувларим,
гўзал сувларим.
Туташди нафасим нафасингизга,
узоқ титраб турди жисмим торлари,
қушдай потирлади ҳовучларимда
қадимги дунёнинг
тирик қорлари...
Тоғлардан сирғалиб тушар оҳишта
чексиз воҳаларнинг қоронғилари.

Қаерга шошасиз бағримни ўртаб,
бинафша,
нилуфар,
ёронгулларим...
Мен ким – эзгуликнинг
элчиси шоир,
Сиз ким – гўзалликнинг
милён оҳуси.
Айни шу лаҳзада тангрилардан ҳам
улуғдир
гўзаллик тўла ҳовучим...
Бироқ нега ёлғиз,
нега ҳазинмиз
шу мангу, шу ёруғ, содда дунёда?
Қачон келар экан бу қирғоқларга
қачон келар экан мажруҳ одамзот.
У дайдиб юрибди аллақайларда,
мангуликни бўлиб,
ўраб симларга,
бир ваҳший шиддат-ла бузиб борлиқни,
беҳуда сиғиниб аллакимларга.
У ҳали бу ерга етганича йўқ,
ташлагани йўқдир ҳали туғларин...
Сиз эса кутасиз уни интизор
бокира сувларим,
гўзал сувларим.

Бир куни
ҳис қилиб алданганини,
одамзот, албатта, йўл топиб келар,
ногоҳ сизни кўриб ҳовучларида
асрлаб-асрлаб йиғласа керак.

ОФТОБ ВА ОФТОБ НУРЛАРИ ҲАҚИДА АФСОНА

Милёнта йилдирим
чақнар тўсатдан,
булутларга дўнар абадий қорлар.
Нурларга ғарқ бўлиб,
чайқалган ерга
Офтобнинг бағридан тушди тулпорлар.
Гуркираб юксалган бир яшил олам
яшил кўлкаларин ташлар қирларга.
Чўнг тоғлар уйғонар,
сайрайди сувлар,
дунё тўлиб кетар ёруғ сирларга.
Офтоб салобат-ла,
чеҳраси яшнаб,
боқаркан самовий тоқдан пастларга,
ногоҳ бир чайқалди бор коинотни
титратган даҳшатли ўткир саслардан.
Не кўз билан кўрсин,
қалайи нигоҳ
ҳам темир човутли қаҳҳор сайёдлар
тинсиз арқон ташлар,
кўкка сапчийди
бир олов оқимдай айланган отлар...

Наҳот кечагина ғорлар тубида
бир томчи ҳарорат,
бир томчи шуъла
сўраб ёлборганлар,
буюк Офтобни
коинот қаъридан чорлаган шулар.
Офтоб ўйлаганди пок ният билан
бағридан бераркан мўл-кўл ҳарорат:
“Ҳурликка интилсин,
тулпорларимда

гўзал оламларга қилсин саёҳат”.
Истаги пок эди,
аммо қасамхўр
сайёдлар қўлида айланар арқон.
Заминга яхшилик, нурдай ёйилган
тулпорлар изидан ёлқинланар қон...
Маконлар хор бўлди,
миниб отларни
учқур шамолдан ҳам жадал еларкан,
кўҳна кекларини туғдай кўтариб,
бир-бирин шафқатсиз қирди элатлар.

Офтоб айланаркан,
четлаб ўтади
заминга уюлган муз тоғларини...
Ташлаб ҳам кетолмас буюк бағридан
абადий узилган тулпорларини.
Тулпорлар,
ёллари тирик аланга,
совуқ ярақлаган кўзлари ғамгин.
Бу чексиз заминдан буюк офтобга
қайтмоқчи бўлгандай чопади мангу.
Неча минг йилларким
Офтоб изидан
тинимсиз талпиниб чопади отлар.
Офтоб ўша-ўша,
замин ҳам ўша,
тинимсиз алмашар фақат сайёдлар...

1984

ГУМАНОИДЛАР

Уларни биламан, улар пок бўлар,
юраги гўдақдай беғубор бўлар,
сезмасдан яшаймиз,
ёнгинамизда
бу олий кишилар хору зор бўлар.

Бир лаҳза ўгрилиб,
теранроқ қаранг,
қайси бир кўзларда оғир ёш қолди,
сўлиган гуллардай очиқ юраклар,
кафтларга тиралиб неча бош қолди?
Қаерга борасиз
кунларни янчиб,
йилларни тўзғитиб қайга борасиз?
Юксакка қараб бу кетишингизда
ҳали қанча-қанча
қалбни ёрасиз.

Бир қизнинг юлдуздай
кўзларин кўрдим,
само гулларидай қўлларин кўрдим,
агар йиллаб учсам нур тезлигида,
сира етиб бўлмас ўйларин кўрдим.
Қанча жасад кўрдим,
гўё бир куни
ёруғ орзуларнинг баҳридан кечиб –
шошилиб кетгандай олий кишилар
азобдан буришган либосин ечиб.
Нега юлдузларга қарар одамлар,
қандай садоларни уқар ғойибдан?
Оламини ғафлатдан огоҳлантирган
валилар сингари
бедор шоирлар.

Улар яшагандай ёнгинамизда,
Ўзлари кўримсиз, диллари кабир,
астойдил суюйди йиқилганингда,
ўлимгача борар содиқ дўст каби.
Ногоҳ тақиб кетар хаёлларингга
бир куни кетар чоғ сафари қариб –
бир парча осмондай пок хотирасин
Ўзга дунёларнинг
хабаргирлари.

1984

ВАҚТ

Ўлдириб қўйдингиз
вақтни бугун,
гўёки ўзингиз сезмаган ҳолда,
тилингиз титрамай соддадилларга
кулиб узатдингиз ёлғонни болдай.
Сўнг қараб қўйдингиз атрофингизга:
ҳеч ким сезмадимми,
пайқамадимми?

Биров қийшиқ кулиб қўйвормадимми
савил-павилию пойқадамини.
Жуда нозик усул,
тўғримасми-а,
қотиллик қилганинг ҳеч ким сезмаса,
сазойи қилмаса эшак миндириб,
халойиқ олдида тилинг кесмаса.
Ўтган асрларда шўрлик вақтни
сўйиб қўйишарди қўзичоқлардай,
қозиққа ўтқазиб
ё осиб дорга,
тириклай кўмишар эди чоҳларга.

Нозиклашиб кетган усуллар бугун,
қотил ҳам қурбон йўқ бир қараганда,
биноқ аён бўлар соф ақлларни
бўғувчи бадбўй ҳид таралганида.

Вақт келар –

беҳуда гапга тоби йўқ,

умид-ла қарайди одамиятга:

“Башарнинг энг буюк ташвишларини
шиордай кўтариб юрсин ниятлар”.

Биров ўлдиради бекорчиликдан,

бири – жаҳолатдан,

бири – тўқликдан,

қопдаги мушукни сувга отгандай

бировлар ўлдириб юрар шўхликдан.

Гоҳо ўлдиришар кўпчилик бўлиб,

шунда вақт бўялиб қора қонига,

гумбирлаб қулайди ҳар куни мозий –

ададсиз вақтлар қабристонига.

Ўҳ-ҳу,

қанча вақт чирийди унда,

хўрланган,

зўрланган ёки кесилган,

бедарак йўқолган,

бир зўравоннинг

темир човутлари аро эзилган.

Ўҳ-ҳу,

қанча вақт...

ишга солинса,

қанча эллар мангу яшарди озод

ё қурса бўларди оддий қўлларда

бундан ҳам гўзалроқ битта коинот.

1983

ОЧИҚ ҚОЛГАН КЎЗЛАР

Аскарлар йиқилди –
кўзлари очиқ,
йўқ эди кўзларин ёпадиган қўл.
На тупроқ,
на фурсат қўли ёполар,
ёполмас ҳаттоки босиб ўтган йўл.
Шўрлик Осиёдан Оврупо бўйлаб
Олмон ерларига туташган йўллар,
сўнгсиз тепаликлар,
қора ўрмонлар
абдий очилган кўзларга тўлган.
Майсадай гуркираб ўсар нигоҳлар,
машаққат-ла ёриб ернинг қатини,
шамолда тебраниб,
узатар гўё
авлодларнинг ҳар бир ҳаракатини.
Гиёҳлар кирмасми тушларингизга,
безовта қилмасми кўзлар овози?!
Мудҳиш бир сувратдир аччиқ Оврупо –
тирик нигоҳларнинг буюк мозори.
Товонларим қақшар
босгандай гўё
милён аскарларнинг очиқ кўзларин,
жасадим кўради агарда ётсам,
шеър ёзган чоғимда
кўрар қўлларим.
Адашар ўлганлар кўрмайди дея
инсонлик номини сотиб юрганлар,
ишратни суйганлар,
учқур вақтдан
қўрқоқ кўзларини юмиб турганлар.
Юлдузсиз осмондай бу чуқур кўзлар,
сўнган юлдузлардай сон-саноғи йўқ.

Топилмас,
топилмас абадулабад
бу очик кўзларни ёпадиган кўл.

1984

ГУЛЛАЁТГАН ТОШ

Манови қора тош –
Вақт кафтларида
триллион маротаба кичрайтирган тун
жонсиздай ётаркан, ўткир кўзимга
тобора шубҳали кўринар ҳар кун –
гўёки жонлидай,
гўё бир куни
тўсатдан гуркираб гуллайдигандай,
гўёки ҳозирча ўтмас кўзлардан
сирларин яшириб ухлаётгандай.
Гўёки кузатиб ўткинчиларни
мангу ҳаракатнинг юкин таширкан,
зўр бериб ўйлайди: “Қай аср қулай,
сирин очса бўлар қайси асрга?..”

Тош ҳам гулларми деб
минглаб калтабин
гурзисин дўлайиб йиғилган пайтда,
мардона илжайиб, кўрасиз, дедим,
бир куни гуллайди бу тош албатта.
Балки тош ҳозироқ
гуллаётгандир,
минг рангли жилода яшнаб, ўзгариб,
балки бу гулларни кўрмаётгандир
ҳатто шоирнинг ҳам ўткир кўзлари...

1984

ОҚ ДЕВОР ТАГИДАГИ СУҲБАТ

Гапириб бўлмайдимозий ҳақида,
мозий юки оғир –
ташлаб кетарли,
ҳали бузғунчи деб,
қўпоровчи деб
ёқангдан олгувчи гумроҳ етарли.
Яхшиси, мозийни тошбўрон қилиб,
фарзанд ўстирганлар қавмига эргаш.
Эслама, қачондир Яссавий каби
даҳолар қай сабаб кирганин ерга.
Мозий қора маскан –
заррача нур йўқ.
ҳайратга солувчи бирор шуур йўқ,
жаҳолат, ҳамоқат
бари мозийда,
дилни ёритувчи зарра сурур йўқ.

Мўъжиза юз берди,
кўз ўнгимизда
бирдан оппоқ девор кетди қизариб.
Ҳеч ким кўрмасин деб оқлаб ташладик,
амаллаб яширдик қизил изларин.
Эртага ҳам оқлаб қўямиз, агар
қизиллик кўринса оқлик ўрнида.
Агар индингача...
унгача вақт бор,
балки қизармайди,
балки кўникар.

СЌЗ ҚУДРАТИ

Ариқ бўйидаги
сарғиш чимзорда
пашшага таланиб ётган майхўрга
ўзингни валига сиғинадиган
авом бир қул каби
қарашга ўргат.
Ичир Сирдарёдай улуғ меҳрингни
ҳовучлаб-ҳовучлаб очиқ қалбингдан.
Кўксингга қўл қўйиб,
таъзим қилавер,
буюксиз деявер ҳар бир гапингда.
Синамоқчи бўлсанг сўз қудратини,
ўзингни мажбур қил,
ўзингга буюр,
ичиб Сирдарёдай улуғ меҳрингни
эсипаст албатта бўлади буюк.
Сўнгра ғолибона тикилишидан
сен титрай бошлайсан томчи симобдай,
гўё сен ётгандай куппа-кундузи
пашшага таланиб
сарғиш чимзорда...

* * *

Ҳар кун катта йўлинг
сўқмоққа дўниб,
тош шаҳардан сени чиқариб ташлар.
Ҳар оқшом қадимги оёқларингга
қўрқинчли бир кенглик
очилар даштдай.
Гоҳ кулгинг келади,
гоҳ... йиғи келмас,
кўзларинг қуриган ўзанлар каби,
мушларинг оғриydi чўнтақларингда,
сен ҳамон кичиксан,
бу олам кабир.
Кўрдинг ишқ,
дўстликнинг савдоларини,
гўёки ишончни юлиб олганлар,
тилингнинг ўрнига бир бўлак темир,
дилигга шубҳаю гумон солганлар.
Нега бундай бўлди?
Бир ҳайкал каби
туйғусиз тикилиб гўзал тонгларга,
фақат жумавойи бўлгани учун
ҳавасларинг келар робинзонларга.
Ахир қизиқмасми,
иш режасимас,
хаёлан ғалати қасрлар қурсанг,
одамлар қайнаган катта шаҳарда
одамларни соғиниб юрсанг.

* * *

Табиат –
қўли гул ҳунарманд,
Табиат –
минг ҳунар соҳиби
муз эритиб, тоғ тошларига
тонгга қадар лола қоқибди.

Бир кечада
бор дарахтларга
кийдирибди яшил либослар,
уйғотибди ёш жилғаларни,
қушчаларнинг овозин созлаб.

Тўрт раққоса –
Пўйрозу Дабур,
Самум, Сабо – бодин ўйнатиб,
жисми асал, ишқдан қорилган
бувакларни ўпиб сўйлатди.

Табиат –
қўли гул ҳунарманд,
гавҳарларда ишлар берилиб,
ойлаб ором билмаса ҳамки,
минбарларга чиқмас керилиб.

Кўзим тушди,
корхонасида
бир заргардай азобланарди,
боларилар ясарди, борлиқ
уйғунлигин расолар эди.

Бир дақиқа
кузатдим кулиб,
мен ким – етти иқлим султони,

ишчан қарол – гўл Табиатдай
ҳайрон қилиб қўяй дунёни.

Зумда йиқдим қўпоровчидай
харсангларни илдизи билан,
ўрмонларни кесдим эринмай,
дарёлар ҳам чиқди изидан.

Ишга тушдим устахонада,
аён бўлди меҳнат сирлари.
Аммо минг йил ишласам ҳамки,
ясолмадим бир тирик ари...

***

Биз томонда айни ёз пайти,
ҳар йилгидай қизиган палла,
ўтлар ёқиб, ёр-ёрлар айтиб,
тўй қилади бизнинг маҳалла.
Ариқларнинг бўйлари салқин,
соя ташлар қариган толлар,
Машраб шеърин қилади талқин
чойхонада нуруний чоллар.
Кун найзада...
қизитар кунни,
сояларга чекинар сурон,
сотиб бўлиб сўнгги қовунни,
чойхонада чой ичар деҳқон.

1973

***

Она, айтгин,
кўплик қилмасми
шунча ташвиш ёлғиз бошингга,
кўниккандек кунларга аста
биз кўникиб қолдик ёшингга.
Қадоқ кўзинг,
қадоқ қўлларинг
бир дақиқа бўлса ҳам тинмас,
меҳринг дарё каби улуғдир,
метин каби бардошинг синмас.
Она, қачон кўргандинг гулни,
эслайсанми шодликнинг рангин,
осмонларга боққандинг қачон
сочларингни дуррада танғиб.
Она, қачон яшадинг айтгин,
яшаётган бизлармиз, она,
хайратлансин болаларим деб
сен яшамай қўйгансан, она.

1980

***

Ёз ётади таранг, бақувват
мушакларин офтобга тоблаб.
Шамолларни босиб кўкракка,
гоҳ оловли сийнасин облаб.

Таратганча настарин ҳидин
яқинлашиб келар бахтли он...
Ёзнинг қайноқ томирларида
саратондай куйлаворар қон.

***

Улкан сасга дўнар отишма,
минг баравар кучаяр сурон.
Тўқнашар ой, қуёш, юлдузлар,
минг баравар тораяр осмон.

Ғаройиб қуш тўпи сингари
учиб юрар баландда боғлар.
Ботирлардай наъра таратиб
бир-бирига урилар тоғлар.

Юракларнинг қудратли зарби,
Ерда одам қалашган, тирбанд.
Бир томонда Эйфел минори,
бир томонда қари Самарқанд.

Қандай дунё, ойнага қараб
танимайсан ҳатто юзингни.
Ҳеч бўлмаса дарахтга тақаб
ўполмайсан севган қизингни...

ҲАЙРАТ

Бола шодмон кузатарди қушларни,
Қушлар ўхшар экан пахтага.
Бола ҳайратланиб оппоқ тушларни
Бўр билан авайлаб чизди тахтага.
Қийқириб тикилди шалолаларга,
Шамолни йиқитди ғайратда...
Завқланиб майсалар, гул-лолаларга
Ўтли ёноғини босди ҳайратда.
Ёнган уфқларни узоқ кузатди,
Қувончи тўқиниб кетди баҳорга.

Бир куни ҳайрат-ла ўзини отди
Тунда учиб келган биринчи қорга.
Болани ҳайратга соларди ҳатто
Айқирган сойлару бийдай дашт, дала.
Болага кулишиб қарар “ҳайрат” да
Ҳайратни унутиб қўйган катталар.

1975

ОВОЗИМ

Наҳот шеърлар айтдим
 бўшлиққа қараб,
 наҳотки соврилди олов сўзларим,
 наҳотки ҳақ бўлса, элу юрт асли,
 қуруқ сўзлар, деган гумроҳ дўстларим?!
 Наҳот бекор ўтди
 гулдай умримнинг
 минг йилга татирлик олтин чоқлари,
 наҳот бирор руҳни уйғотолмади
 шоир юрагимнинг қалдиरोқлари?!
 Наҳотки бирорта дилга етолмай,
 беҳуда сарфланиб қанча куч-чидам,
 келиб кетаверар ёруғ дунёга,
 келиб кетаверар мендай куйчилар?!
 Менга минбар эмас,
 унвонлар эмас,
 латта чечаклару
 эҳсонлар эмас,
 олов бир саҳрони,
 юртим хаёли
 нурда гуркираган саҳро беринг, бас.
 Эрку муҳаббатнинг мухтор элчиси –
 ётмасман тупроққа дўниб, тинчланиб,
 жасадим тирикдир ёруғ дунёда,
 ойнинг синиғидай чақнар синчларим.
 Агар етти қават ернинг қаърида
 ётсам-да ларзага солиб ҳавони,
 элимнинг юрагин
 топар барибир
 жисмимни куйдириб учган овозим.

1985

* * *

Энди жим турасиз,
сира илож йўқ –
дунё ўзгармади сиз айтган сўздан,
сиз қурган қасрлар вайрона бўлди,
алафларга тўлди сиз оққан ўзан.
Энди жим турасиз,
оғир, биламан,
аммо ҳар кимсага тақдир насибдир,
билмоқчи бўлсангиз агар, шоирлик
жасорат сўзининг таржимасидир.

Энди жим турасиз,
эшитинг элни,
эл асло демайди: зоғлар куйласин...
Энди кенгликларда ҳақ сўрамасдан
ерни безаб ётган боғлар куйласин.
Куйласин,
келди-да куйламоқ гали,
куйласин мангулик қўшиқларини,
бүзсин-да сиз каби ақли қисқалар
хатарсираб қурган тўсиқларини.
Ана... қулоқ солинг...
эшитяпсизми,
куйлар шоир шамол, куйлар шоир қор,
шоир қоронғилик, шоир тоғларда
шоир дарёларнинг шовиллаши бор.

1985

ЎГИТ

Қўрқоқнинг кўзига тик қара доим,
бирор сўз демасдан
узоқроқ қара,
титроқ етиб борсин нигоҳларингдан
юзлаб аждодининг жон-жони қадар.
Етсин,
аждодлари тирилсин қайта,
тирилсин, сўнг яна қайтадан ўлсин,
сенинг нигоҳингда аждодларингнинг
кескир нигоҳлари жамулжам бўлсин.
Қўрқоқ лозим бўлса қадаминг бўлар,
энг яқин дўстинг ё одаминг бўлар,
қўрқоққа тик қара –
одамиятга
бу сенинг энг зарур ёрдаминг бўлар.
Қўрқоқ ойлаб, йиллаб,
ҳатто бир умр
кўз-кўзлаб минг турлик сувратларини,
энг нозик – энг ожиз жойингни кўзлар,
ожиз жойинг эса куракларингдир.
Шу ёруғ дунёга бўлиб орзуманд,
қонингдан бақирар қанчалаб дохий.
Қўрқоққа кўрсатма куракларингни,
кўзига тик қара,
тик қара доим.

1985

ҚАСИДА

Дарахтлар –
заминнинг очик жонлари,
заминга булутдай соясин ташлар,
дарахтлар осмоннинг бошланишида
қўрқувдан кейинги умрини яшар.
Дарахтлар
қўрқмаган метин шамолдан,
кимдир кесиб кетар демай кўкарган,
улуғвор бошларин она-заминдан
кучи етганича юксак кўтарган.
Дарахтлар
хатарга очик очунда
қуёш қаршисида расмга тушар.
Узоқ-узоқлардан хилват шохларин
соғиниб келади толиққан қушлар.
Кўп кўрдим,
кимсалар бўғизларида
мумдек қотиб кетган сасларни кўрдим,
минг йиллаб улуғвор бошларин ердан
кўтаролмай ётган касларни кўрдим.
Қанча синоат бор,
қанча тилсим бор
нурлар салтанатин ҳар гирватида,
маънисини жамики тирик зот борким,
хиёнат қилмасин табиатига.
Дарахтлар –
мен итдай сездим ўзимни,
гўё тирик жонмас, кесилган дастман,
бошимни кўтариб сизга қарайман,
нақадар баландсиз,
нақадар пастман.

1985

ТИЛГА КИРГАН БАЛИҚЛАР

Балиқ тутаймикин энди умрбод,
ўйласам, шоирга жуда соз иш-да,
ҳар ҳолда тузукроқ
каттабинларнинг
ғашига тегувчи шеърлар ёзишдан.
Ўйладим: “Шеър билан дунё ўзгармас,
ўзгармас ҳар тошни босган сарварлик,
ҳар бир ҳайқириқда тамаи нафс бор,
баъзан жўн ниқобдир одампарварлик”.
Ҳар ҳолда балиқдай жимжит яшасам,
кимдир хурсанд бўлар,
кимдир – хотиржам.

Ҳаттоки қаттиқроқ эслаб қолганлар
исмимни ўчириб ташлар хотирдан.
...Мана, қармоқ ташлар кўҳна сувларга
кеча тўс-тўпалон шеър айтган шоир,
биноқ сал қўзғалган кўл тубларидан
ғалат саслар келар:
“хоин, о, хоин”.

Бир чўкиб кетгандай орқадеш тоғлар,
дарахтлар кетгандай мендан нарига,
юрагим бир куйди: “хоин, о, хоин”,
тинмай садо келар кўлнинг қаъридан.
Ўтлар ўсмай қўйди,
униқди қуёш,
сув чақа бошлади оёқларимни,
“Хоин, о, хоин” деб бир гала балиқ
бақирап
тортқилаб қармоқларимни.
Ёқамни ушладим шунда илк бора:
ё тавба,
балиқлар... балиқлар ҳатто...
“Қармоқни ташлагин, о, шоир, о-о...”

Сувдан бош чиқариб қарашар қатор:
“Қайтаргил тоғларнинг салобатини,
ўстир майсаларни,
қайтсин дарахтлар,
қуёш қийналмасин, эзгулансин сув,
қайтиб кет, қайтиб кет,
ўзингга қайтгин...”
...Қармоқни ташладим,
бирдан гумбирлаб,
ердан ўсиб чиқди тирик тоғларим,
тағин тилим қонар кескир сўзлардан,
бағримни эзади эски доғларим.
Қайтаман,
ер тинглар одимларимни,
қувончим ичимга сиғмас ҳали ҳам,
бир янги сўз айтгум одамиятга:
“Гапира бошлабди ҳатто балиқлар”...

1985

ОТГА ҚИЁСИЙ ҚАСИДА

Шаклга қамалиб қолган аланга,
жисмида чайқалиб пишган қони бор,
қуввату ғуссанинг қоришмасидир,
баҳайбат нафасли,
ҳорғин жонивор.
Сувликдан йиртилган оғзи тегару
майсалар қовжираб қолар адирда...
Учолмас юкининг оғирлигидан –
улкан қанотлари бўлган қадимда.
Мен сени эсладим
катта гўдак ҳам
тўрт бола ташвишин кифтига ортиб,
ҳамиша парвозни қўмсаб яшаган,

кўзлари ғуссали,
чиройли отим.
Ўзим ҳам анови қорабайирдай,
қоним-да совиган, ўйчан, беқанот,
яғир кифтларини пашшалар талар,
кимларнинг юкини тортмаган бу от.
Сағриси ялт этар
хира ойдинда...
оқарган далалар, куйган адирлар,
улар ҳам қачондир парвозлар қилган,
улкан қанотлари бўлган қадимда.
Ўхшатиб...
ўйласанг ойлар етмайди,
от каби ўтласанг жойлар етмайди,
ўлгудай ташнасан,
чанқоқбосдига
чил-чил синиб оққан сойлар етмайди.

Оҳ-ҳ, кўнгил,
бир нафас отга айлансак,
энг кўркам байталга маҳкам бойлансак,
бир шоир келсаю
унинг шеърида
энг бахтли, энг эркин зотга айлансак.
Ҳўй от деса,
ҳўй бахтиёр от,
сиз – шоир, мен отга айлансак деса,
оҳ-ҳ, кўнгил,
ҳаҳ, кўнгил,
яна нималарни тусайсан бесар.

Буюк тун тўлади ҳансироқларга,
уларга қўшилар шоир саси-да,
айланар, айланар,
мангу айланар
нафаслар тўрт фасл доирасида.

1985

ҚАЙТАР ДУНЁ

Эсиз, шундоқ умр,
уқиб етмабсиз,
азалдан нодонга дунё торлигин,
лоақал кексани ҳурмат қил деган
оддий бир мақолнинг борлигин.
Кеча итлик қилиб,
донолигидан
сиздайин нодонга пастдан қараган
нуроний одамни абгор қилдингиз,
қилдингиз нодонга хос бир ҳаракат.
Энди хавфсирайсиз орқага қараб,
не бўлди, бошдан ё ҳумо учдими?
Юрса, юрибди-да изларингиздан
саноқсиз болалар
туғиб муштини.

1985

САНЪАТ

Содиқ қолдим табиатимга,
яшамадим юз хил турланиб –
кўрган эдим бир пайтлари
ҳимоясиз атиргулларни.
Гарчи гуллар кўркини тўкиб,
қовжиратиб тўзғитса-да куз,
атиргуллар ичига ўткир
пичоқларни жойлайман ҳануз.

ПОКИЗА ГИЁҲЛАР

Бир ойким
арчазор тоғлар бағрида
бир ўктам арчадай яшнадим қасддан.
Бир синиқ булоқдай кунга қарадим,
файласуфлик қилдим
бамисли харсанг.
Майсалар селида кўрдим ўзимни,
руҳимнинг ҳурлиги ҳақда ўйладим.
Дилимнинг дилидан чиққан сўзимни
тилимга қўндириб,
равон сўйладим.
Зулмсиз боладай беғубор кунлар,
на ғийбат, на ҳасад, на бор хиёнат.
Бузмасдан табиат расолигини,
мангулик юргизар одил сиёсат.
Қарасам, йўл бўлди –
одимларимдан
йиғлаб чинқирмади бирорта майса,
додлаб бўкирмади қоя ортимдан,
улуғвор тоғларга бермади хабар...
Бошим-да минг бора фалакка тегди,
нурдан тўқилгандай бутун борлиғим.
Бир йилдир соғиниб
яшайман энди
донишманд тоғларнинг улуғворлигин.
Бир йилдир хаёлим бўшлиқларида
оний йилдиримдай чарақлар роҳлар,
шовиллар мангулик қўшиқларидай
юмалоқхат ёзмас
гўзал гиёҳлар.

ДЕНГИЗ БИЛАН УЧРАШУВ

Нафасини тўйдим,
жисмимга
юрагимдан таралар титроқ.
Сангин ғафлат аро қисилган
бу денгизда яшар қалди роқ.
Гўё бузиб ернинг ҳаддини,
етгандайман бошқа оламга,
гўё бунда ташлаб қалбини
ўтиб кетган жўмард одамлар.
Сангин қирғоқ
гангиб туради
зарбалардан тоши ёрилиб.
Мунча қаттиқ урдинг,
юрагим,
танигандай ошиёнингни.

...Ярқираган эркнинг соҳили,
қудрати-ла этаркан сархуш,
ёвуз осмон сари отилиб,
қафасида уринар бир қуш...

ЖОДУ

Чалғиб қолдим
бир зумга – ногоҳ,
кўзларимга ранглар урилди,
ҳовлилардан кўпирган оппоқ,
пушти гулли боғлар кўринди.
Кун товланиб
айланар экан,
ранглари-ла боғлаб кўзимни,
ғўзаларнинг қулоғин терган
қизлар аро кўрдим ўзимни.
Қийиқ қизлар
қаҳқаҳаларин
лаблари-ла зўр-базўр ушлар.
Кўтарганча сал даҳанларин,
ҳозир титраб учгучи қушдай.
Ялт-юлт этар ноёб сувратлар,
яшил... яшил...
вой, жоним яшил.
Омонатман бир ютим сувдай,
баҳор, яшил кўзларинг яшир!
Бир сескандим
айтган сўзимдан,
тошдай оғир гуллари-ла бот,
сездирмасдан асло ўзимга,
хотирамни безарди ҳаёт.

БЎСАҒА

Сўнги томчимгача
ўзимни бедор
сахродай чўллаган дунёга бердим.
Қанча оғир бўлса,
шунча телбавор
куладиган бўлдим яқиндан бери.
Энди олов баланд – музларни ёқсам,
нигоҳимдан юмшар ёвуз тошлар-да.
Баҳор ҳақда ўйлаб,
қай томон боқсам,
айни қиш чоғида баҳор бошланар.
Энди кўним топмай боғчаларида
мўмин мусичалар,
кўркам каптарлар –
очиқ деразамнинг токчаларида
мажлис қиладиган бўлди ҳафталаб.
Ўй суриб дунёнинг камоли ҳақда,
минг бир фидо бўлиб, ўзим ўзгардим.
Гўёки руҳимнинг ботин қаъридан
умрлик қувватим
бирдан қўзғалди.
Энди маъшуфининг бир нигоҳидан
ойгача югурган тентак ошиқман.
Энди бир юракман,
хомуш жоҳиллар
кўзлари ўнгида буткул очилган.
Паноҳ сўрадимми боримни ечиб,
ўзни урдимми ё бирон эшикка?
Қалтис лаҳзаларда оримдан кечиб,
кирдимми сичқонлар кирган тешикка?!.
Қалтис лаҳзаларда синалар пайтим,
тўғри сўзи учун ўлган қайсардай,
дунёнинг кўзига қарадим қаттиқ,

жисмимга санчилди
минглаб найзалар.
Болам, жоним болам,
бу гўзал ҳурлик,
унутма, бу ҳурлик,
унутма, бу ҳурлик тўралган кунни –
ёнётган саҳрога юзимни бурдим,
баҳайбат чечаклар потирлаб унди...

ҚИЗАЛОҚНИНГ ЭРМАКЛАРИ

Дунё тез ўзгарар,
одам ўзгарар...
Кечагина ҳар хил эрмак топарди.
Узоқ жим туришдан гаров ўйнаймиз,
деб гулдай кафти-ла оғзин ёпарди.
Ахир, билмасди-да
додлайдиган пайт
сукутнинг мозийдан қолган қасрида
дунёнинг аксига тикилиб лоқайд
яшаш мумкинлигин ҳатто асрлаб.
Жимликни хушлардим,
барсий фарёдни
яшира билардим бир табассумда.
Чидолмай бу қадар жимликка доим
қизалоқ ютқазиб қўярди зумда.
Дунё тез ўзгарар,
Одам ўзгарар...
Бузар қасирғалар сукут қасрини.
Энди жим туришдан ўйнар ўзгалар,
ҳайратга солганча сурон асрини.
Кўзида даҳолик нури барқ урган
қизалоқ эрмаги бўлдим сабаб,
жимлик лангариди

чайқалиб турган
кунлар сувратидан қақшайди асаб.
Ў, бу кунлар,
ҳар бир лаҳза қаърига
ўлим ё ҳаётни жойлаган кунлар,
нур, зулмат, рангларнинг гирватларини
соғиниб тошларга айланган унлар.
Мен энди дунёнинг аксига эмас,
кўзига қарарман девона бўлиб,
оташин бўрондай айланар нафас,
ҳар лаҳза ҳаётдир,
ҳар лаҳза – ўлим.
Безовта руҳдайман ўзга ёқлардан...
Ғафлат тўрларида қолганда борлиқ,
бир нолам янграйди сукутгоҳларда:
ҳой, одам, бормисан,
овозинг борми?!

ШАБИ ХАЁЛ

Жисмингда жон бўлса,
ундан ҳазар қил,
ҳақорат – хотирга санчилган найза.
Сезаман – поёнсиз қоронғилиқда
чинқириб ўсади хўрланган майса.
Сезаман – бевақт кесилган дарахт
баттар кўкаришни ўйлаб шайланар.
Сезаман – не йилдир заҳардан карахт
замин ўз ўйида
даштга айланар.
Хавфлидир хотирот ўрамалари,
не-не ҳақоратни ютса қаърига,
жим ютиб юрсаю
минглаб йилдан сўнг
юзага чиқарса анча наридан.

Ҳазар қил
ҳақорат зарраларини
мукофот санаган хотирасиздан.
У қайси томонга юрса, барибир,
дод ёки ҳақорат қолар изидан.
Мана, хотирасиз,
хаёл кучини
бутун борлиғи-ла топтаган дажжол,
у гулдек аёлнинг ўт оғушига
ҳақорат уруғин экар бемалол.
Дунё нима ўзи,
дунё – юксаклик,
юксак манзилига қайтади хаёл
ва лекин бу аёл хокисор нега,
нега ҳақоратга чидар бу аёл?!
...Юлдузлар бақраяр...
Ёғду бодида
солланиб чайқалар қамар – беланчак.
Ўҳ, қандай ҳақорат,
ўҳ, шаби золим,
овозсиз чинқириб келар келажак.

БИР УМР ТОҒ ЭТАГИДА ЯШАБ, ТОҚҚА ЧИҚМАГАН ОДАМНИ УЧРАТГАНИМДА

Қорлари қиличдай ярқираб ётган
тоғларга боқарсиз,
сувдай оқарсиз.
Ёшин яшаб бўлиб уйғонган одам,
куйиб бўлган дилни қандоқ ёқарсиз.
Хўрсиниқ,
нақадар баланд хўрсиниқ,
оралиқ ойида сиздай чўллайин.
Юраги – вайрона,

кўзлари – синиқ,
армон-ла қайтётган одам бўлайин.
Гирялар тўлқини босиб келганда,
бўғзимда қушлардай куйласин титроқ.
Ёмғирлар бўзласа елкаларимда,
мушукдай суйкалса
қопағон итлар.
Илк бора – сўнг бора кўриб дунёни,
қўллар муштга дўниб,
инграмоқ бахтдир.
Жимлик саҳросида бир зум қувониб,
бўшлиққа суюниб йиғламоқ бахтдир.
Сой соймас,
булбуллар оққан ўзандир,
зулмат салтанатин ўпирган қуёш,
куннинг оғозида қандоқ гўзалдир
фазога қуёшдай кўтарилган бош.
Энди ният қилинг,
ният соф бўлса,
тупроқ-да одамга дўнажак бир кун,
тошдан-да одамлар унажак бир кун,
қайта тирилажак агарда ўлса.
...Кунларга чўқаркан
мисли ҳофиза,
борлиққа кечиккан розини айтиб,
ишондим, бу одам нурдай покиза,
ишондим, бу одам келади қайтиб...

БАҲОРНИНГ ИЛК КУНИДА АЁЛИНИ КЎРГАН ШОИР КЕЧИНМАСИ

Бу аёл...
Кўзимга қушдай кўринди,
мусича, каптардай – сурганда хаёл.

Қайданам созладим тасаввуримни,
қушга ўхшайверар ҳадеб бу аёл!
Гўё хоб элитган...
Суврати сўлғин,
сездирмай жилмаяр гўё ҳумойлик.
Сўлиш ё гирями – ғалати тўлқин,
кўзлари ҳазинлик ёхуд ҳуморлик.
Баҳорга ўхшатсам...
баҳор ярашмас –
бу аёл баҳордан минг бора гўзал.
Пойига ташлашга – қалбни тарашлаб,
ёниқ сўзлар керак,
самимий сўзлар.
Баҳорнинг бир зумрад бўсағасида
кафтлари қушлардай...
Овозсиз сўйлар.
Дунё, бу аёлга ўхшатадиган
борми бирор тимсол қушингдан бўлак.
Ҳадикли нигоҳни сирли қирида
осмонни чоғларкан қушдай беғубор,
сезаман,
аёлнинг нозик кифтида
қандай оғир сўзлар,
ғамгин сўзлар бор.
Кўринмас сўзларни аёл кифтидан
бирма-бир оламан сеҳргар каби.
Қўллари титрайди аёлнинг бирдан,
кўзлари титрайди,
титрайди лаби...
Гўёки парвоздан олдинги ҳолат,
нозик кифтларида энг сўнгги малол –
гўёки сўнгги сўз,
оғир сўз қолган,
сўнгги сўзни олсанг,
учгудай аёл...

РҶМОЛЧА

Ёмғирнинг узилган
торлари каби
туйғулар қўйилар теран ўзанга...
Кезаман бамисли бедор бир наби –
бошимда дунёлар нурли тўзондай.
Бу кунлар суврати қолур ёдимда,
титроқни билмаган фикрим зарбадор.
Зулматнинг кўмирдай кўйган бодида
лабларимдан учган
ҳар сўз – сарбадор.
Эшитдим минглаган садолар аро
чақнаган ҳур қизнинг ҳумой сасини.
Шоҳ эдим, олай деб бўлдим фуқаро
ногоҳ тушиб кетган рўмолчасини.
Бир ёруғ табассум,
бахшида назар,
салгина эгилган хушбахт ниҳолжон.
Оҳ, энди ёнимда ўтган лаҳзада
ҳар гал қўлларидан тушар рўмолча.
Ҳар гал кенгликларда сузар бежирим,
ўзанларни бузган жинни дарёман.
Битта рўмолчани
минг бор эгилиб,
олиб борадиган битта сайёҳман.
Кимлар англаб етди ошиқлигимни,
оламнинг кўзидан нечун ниҳонман.
Бутун борлиғимни бор коинотдан
битталаб-битталаб
терган инсонман.
Битта фидойиман,
гул япроғидан
ўзига уй қурган битта фақирман.
Гоҳ қушдай тунайман олма шохида,
гоҳ овозим келур теран наҳрдан.

...Алангага кирдим,
шундоқ ёнимда
бирдан пайдо бўлди куйган ниҳолжон,
салгина эгилди,
олов домида
оёғим остига тушди рўмолча...

ҚИЗИЛ ОЛМАГА ҚАСИДА

Йиқилдим кузакнииг қоралиғида,
тун-да бир чайқалди,
аста тинчланди.
Борлиғу йўқликнинг оралиғида
кўзимга кўринди олам синчлари.
Ётардим тошдайин жимлик тубинда,
хаёлим – бемаҳал сўлган ғунчадир.
Вой, кўнглим, десамми
жимлик сувинда,
айт, кўнглим,
кимларга куйдинг бунчалик?
Вақт ҳам тун бўйи юлдуз қони-ла
уларкан кўнглимнинг синиқларини,
тирилди бир дилбар сабоҳ ёнида
толғин қуш галаси –
хўрсиниқларим.
Шунда димоғимга бўйинг урилди,
тағин юрилмаган йўл бўлди олам –
улкан бир сайёра каби кўриндинг,
мендай бир фақирга, олмажон, олма!
Маним, кичик кўнглим,
ай, шоир кўнглим,
нокаслар раъйига тушмаган кўнглим,
дунёнинг миллион хил ноз сувратидан
бир қизил олмани хушлаган кўнглим!

Олмажон,
тушдингми осмон боғидан,
қайси бир дунёдан элчи бўп келдинг.
Кўнглим сўлар чоғи тун қийноғидан,
наҳотки фазода оловдай елдинг.
Маним кичик кўнглим,
ай, шоир кўнглим,
тагин кундузларнинг ишқидан бедор.
Олмани оламга отаман тўлиб,
бормисан,
бормисан бу дунёда, ёр...

ВИСОЛСИЗ ИШҚ

Оловранг
баргларнинг салтанатида
япроқдай қовжираб ёнганда бағрим,
фазо жимлигидай куз талъатидан
меҳрга айланди ҳаттоки қаҳрим.
Дилимда нола йўқ,
чашмимда – жола,
сокин ишқ оташи ёқар жисмимни.
Хаёлим шу қадар кетди ҳаволаб,
ҳаттоки унутиб қўйдим исмимни.
Исмим нимайди, деб кундан сўрадим,
порлаб сўйлаб кетди: энди исминг йўқ.
Шамол гулханлари кўкка ўрлади:
биз каби руҳинг бор,
аммо жисминг йўқ.
Руҳимни дунёга қўшиб ўстирдим,
энди табиатнинг доно тошиман.
Қаландар шамол ҳам суйган дўстимдир,
ҳар бир чумолининг қариндошиман.
Заминга санчилган бир терак каби

Ўйимда титрайди мозий – хотира.
Агарда қўзғалсам,
оғочлар сафи
илдизин қўпориб келар ортимдан.
Оловранг
баргларнинг жим даврасида
нақадар юксалиб кетдим ўлимдан,
бағрим куйиб кетди жозиб сасидан
бахтиёр бўлганда само йўлида.
Оний жамолидан кўзим қамашди,
лаҳзада қорайиб қолди қорликлар.
Йилдирим сингари ўткир қарашдан
заминга қуладим бахтиёрликдан.

...Эй қиз,
қуёш янглиғ ботарман энди,
қуёшдай ёғдулар тўқарсан, эй қиз.
Эй қиз,
тупроқ бўлиб ётарман энди,
осмонда осмондай ўтарсан, эй қиз.

КУНЛАРДАН БИР КУНИ

Гўё бир фалокат бўлди дунёда –
қалбнинг инжа тори титради ёмон –
минг оғоч нарида
кўм-кўк чимзорда
чирқираб ётарди битта полапон.
Шамол буздимикин шўрлик инини
ё бирон шумтаканинг отган тошими?
Эҳтимол, улуғвор осмон ишқида
қанотлари қотмай,
учган шошилиб.
Билмадим,
титрайди инжа торларим,

митти кўзлари-ла жовдираб ҳар ён,
қари тол тагида,
кўм-кўк чимзорда
чирқираб ётарди битта полапон.
Шўрлик ноласидан кўнглим эзилди,
мушук ё калхатдай келмасдан ўлим,
минг оғоч нарига
нур тезлигида
чўзилди титраган одамий қўлим.
Қушгинам,
шу қўлим ин бўлсин сенга,
ҳали довулларни енгиб учарсан.
Жоҳил кимсаларнинг умрини безаб,
балки қафасга-да
бир кун тушарсан.
Шундаям зорланма,
севин зиёда,
шоир юрагига ўхшаган қушим,
калхатлар, қафаслар тўла дунёда
кучли қанотларинг борлиги учун.
Ожизлар дуч келса,
тилагин сабот,
бир шоир сўзларин дадил сўйлагин:
“Кучли қанотларинг бўлса умрбод
қафасни кўтариб учсанг бўлади”.

АТЛАНТИКА ДОВУЛИ

Бискай кўрфазининг қирғоқларида
бир тоғ кулласида
ногаҳон танглиғ –
турардик довулдан бир-бирларига
жон-жаҳд-ла интилган оғочлар янглиғ.

Буюк Атланта ҳам
миллион қалдироқ
овозини бўғаркан нурсиз қаърида,
безовта симобий рангда ялтираб,
осмонга қоришиб келар наридан.
Тайрлар гирянинг парчаларидай
бир нажот изларкан
гирлаб ғойибдан,
вақтнинг бу нотинч лаҳзаларида
даҳшат тўхтагандай одам пойида.
Гўёки лондонлар,
парижлар йўқдир,
одамзот тургандай бир ёққа қараб.
Қалтис лаҳзаларда бир ҳолни кўрдим –
инсонлар бир тараф,
даҳшат бир тараф.
Ёлғондир,
бир гуруҳ сафсатабознинг
одамни одамдан бўлгани ёлғон.
Бугун “бирлик” сўзин дилимга ёздим,
бирликсиз замонмас энди бу замон.
Инсонлар тўйгандир
ёлғон – овунчдан,
чексиз бир ғазабдан титрар лаблари.
Тарихга айланур буюк соғинчдан
Саҳрои Кабирдай куйган қалблари.

Бирлик бор –
қитъалар қирғоқларида
замину замонни босганда танглиғ
инсонлар туражак бир-бирларига,
жон жаҳд-ла интилган оғочлар янглиғ.

БАХТЛИ ДАҚИҚА

Машҳур мусаввирнинг
шоҳ асарини
таъмирлов пайтида очилди бир сир –
фош бўлди юзйиллаб ним қоронғида
асрдан асрга ўтгувчи тилсим.
Қиролнинг гердайган қиёфасидан
йилларнинг изларин артаётган чоқ
ялт этиб кўринди ёрилиб кетган
бўёқнинг тагидан бошқа бир бўёқ.
Шунда таъмирчининг титроқ дастидан
хиралашган қатлам йитаркан, тўзиб,
чорчўпдан қиролмас,
боқарди ўйчан,
улуғвор сиймоли мусаввир ўзи.
Қани у дабдаба,
кибру шон, қани
дурру забаржадлар қадалган либос?!
Қани у салтанат равоқларидан
оламга таралган қалдироқ овоз?!
Бари зумда тўзди,
гўё мусаввир
мустабид қисматин олдиндан билган,
бир эзгу иш қилмай, абадийликка
интилган қиролни масхара қилган.
Гўзал ҳақиқатнинг бир дақиқаси
буюк мусаввирга бўлди мададкор:

демак, бу дунёга зарурроқ экан
мустабид қиролмас,
зукко санъаткор.
Бу буюк қувликдан уқдим бир маъни,
бир доно лаҳзани очди синоат:
қироллар,
давронлар ҳамиша ожиз,
кимда кучли бўлса агар диёнат.
Аммо айтиб қўяй
бу суврат битта,
минг йилда бир бўлар бундай мусаввир.
Сувратлар тагидан суврат ахтариб,
бекор куч сарфламанг дейман-да, ахир.
Чинданам берилиб таъмирчиликка,
не-не музейларга келтириб ғорат,
бошқа суврат излаб суврат тагидан,
қанча шоҳ асарни бузмоқ на ҳожат?

1985

УЧАЁТГАН ОДАМ

Тобора тушларим қизиқ тус олар,
тобора қисқарар қуш тушларидай.
Кўпинча учаман,
узоқ учаман
шундоқ теракларнинг уч-учларида.
Сезаман,
тиғдайин шохлар жисмимни
ўзимнинг қонимга бўяр, алҳазар.
Юрагим қамалган қушдай потирлар,
қувар қон ҳидини олган калхатлар.
Шундоқ бир шум ҳолат исканжасида
ернинг тортиш кучин енгмоқчи бўлиб,

силкийман қонталаш қанотларимни,
минг бор тириламан,
минг бора ўлиб.
Юксақда бир олам – мовий рангларда,
озод руҳлар учун бошпана берган.
Учиб кетолмасдим,
гўё жисмимни
кўринмас ришталар боғлаган ерга.

Шундоқ бир шум ҳолат исканжасида
юрак ўйноғидан совуқ тер босиб,
уйғонар эканман,
ойлаб ўйлайман
ғаройиб тушларнинг таъбир, маъносин.
Нега мен учаман,
қайга учаман,
нега такрорланар ғаройиб тушлар?
Демак, қачонлардир қанотим бўлган,
демак, аждодларим тўралган қушдан.
Ҳафталаб ўйлайман,
ойлаб ўйлайман,
не учун қушларга тортар қонларим?
Қачондир баҳайбат қуш эдим, десам,
нега сиз куласиз, оғажонларим!

Қуш эдим,
ўт билан ўйнашган бир қуш,
балки ўт куйдирган қанотларимни.
Шу холос, йилларча уриндим бекор
ўқийман деб куйган ёдим хатини.

Мен қушман
қачондир ерга қулаган,
кейинча заминга мослашган жисмим.
Ғаройиб тушларим эса, шубҳасиз,
ёдимнинг куймасдан қолган бир қисми...
Гоҳ эса ўнгимда

куймасдан қолган
хотирам парчаси сабаб бўларми,
гавжум шаҳарларнинг кўчаларида
қанотдай ёзилиб кетар қўлларим.
Қайга учиш керак –
билмайман, аммо
биларсиз бемалол ухлаётганлар –
Қушдан тўралгансиз десам, устимдан
силкиниб-силкиниб кулаётганлар?!
Билсангиз,
шу тобда жисму жонимни
заҳарга айланиб ёқар қонларим.
Қушдай бўзлаб учдим бошларингизда,
қушлигин унутган оғажонларим!
Зора эсласангиз,
зора тилагим,
балки насиб бўлар сизлар-ла учмак.
Ҳозирча кечирдим, сақламадим кек,
чунки мен одаммас,
чунки мен қушман.

1985

* * *

Узоқдан қарасанг –
мовий сайёра
ранг-баранг товланма нурдан яралган.
Яқиндан қарасанг –
бошидан-оёқ
тиконли симларга чирмаб ўралган.
Сайёра коинот оғушларида
еларкан чириган ўйларни тортиб,
янграр қафасбанди қушларникидай
дунёлардан ниҳон башар фарёди.

Бу осмон тагида –
сеҳрга қодир
мўъжизалар юрти – осмон тагида
башар юрагида бир соғинч бордир,
бордир соғинчдан-да
аччиқ ҳақиқат.
Эй шоир,
башарнинг дардини олиб,
умрбод хор бўлиб яшаган шоир,
фақат сен биласан – дард гирдобида
яшамоқ гўзалдир,
яшамоқ оғир.
Сув каби оқарсан – дарёлар ёнар,
шамолга дўнарсан – дунёлар ёнар.
Сангин кўзларингни қадарсан сокин,
гуриллаб-гуриллаб яловлар ёнар.
Қуёш нур сочади,
нимага, кимга?
Ер узра айланар бир пок ниятдан.
Соғиниб қарайсан тиконли симга
ўралиб яшаган инсониятга.
...Атайлаб ёпмайсан деразаларни,
эшиклар илмоғин солмайсан атай.
Тинглаб қалбингдаги теран сасларни
ётасан нарсалар аро нарсадай.
Мана, деразалар ёпилган тонгда,
солинган эшикнинг темир илмоғи.
Болишинг тагида
қайси бобонгдан
қолган ваҳиманинг нақшин пичоғи...
Агар учолсайдим
нур тезлигида...
Насиб бўлармикин шу буюк имкон?
Сирли титроқлар бор ботин сезгимда,
самовий муждалар титроғисимон.

Бир йиллик,
ўн йиллик масофалардан
кўз очиб юмгунча ўтмак имкони
буюк келажакнинг қайси асрида?
Оғрир қай асрни соғиниб жоним!
Кўзларим осмонда,
маъшуфин кутиб,
оламдан ўтаётган битта одамман.
Гоҳо шивирлайман ерни унутиб:
“бошқа оламлар бор,
бошқа оламлар”.

Тилимга чиқмаган илтижолар бор,
дунёлар титрагай агар кўрсатсам.
Шу гўзал лаҳзада
ёқамда ногоҳ
жаҳолат дастини кўрдим тўсатдан.
Қарадим,
шилимшиқ ўлик даст эди,
ботқоқ гирватидан келган сас эди,
хаёлнинг қонини сўрган кушанда,
калласиз,
минг қўлли маккор кас эди.
Мен ахир хаёлман,
нур арқоғидан
юсакка ўрлаган инсон хаёли.
Юлдузлар жаранги қулоқларимда,
бағримни куйдирар нурлар шамоли.
Сезаман,
дунёлар тўзони аро
буюк бир ҳижрондан куйган одамлар
мовий бўшлиқлардан берарлар садо:
“Бошқа оламлар бор,
бошқа оламлар”.

Эй осмон,
эй қадим сирлар маскани,

орзулар инига дўнди кўзларим.
Лаҳзадай ўтарман,
қолур заминда
сўнги тилакларим – сўнги сўзларим.
Эй осмон,
эй буюк ошиқлар йўли,
бағрингда ҳамиша қуёшинг бўлсин.
Сенинг ошиқларинг ўзингдай улў,
ҳамиша ўзинга муносиб бўлсин.

БУДДАГА БИР НАЗАР

Тўғри яшамасанг, – дер эди Будда, –
маънининг маъзига етган одамдай,
демак, сенинг руҳинг ҳали уйқуда,
демак, узилгансан улў одамдан.
Демак, сен қайтарсан
минг йиллар ўтиб,
бу рубъи маскунга бир жонивор бўлиб,
рафторга яраша булбул ё тўти,
ожиз бир чувалчанг ёки сор бўлиб.
...Балчиққа беланган тўнғизни кўрдим,
бир эшшакни кўрдим –
икки кас минган.
Беғам кавш қайтарган ҳўкизни кўрдим,
меҳрибон ит кўрдим –
кўзлари синган.
Ғофилларни кўрдим –
нафсониятни
зарқ нафснинг домига ташлаб хўрлаган.
Жобирларни кўрдим –
ҳар сонияда
сайёрага боғлаб нурни зўрлаган.
Қушдай потирлаган
бир жоним қолди,

мингтайди – барини фидо қилдим мен.
Фосиқ машваратга борҳо дод солдим,
минг йилча олдинроқ кўра билдим мен.
Бағрим бир маҳзандир,
қуш афғонларин
зулматда ўйнаган битта гирдоб бор.
Тийрак кўзлари-ла азоб онларим
хотиржам санаган қаттол бир хоб бор.
Бугун адолатдан дамон сўз қотиб,
ёвар қалбларда ким уйғотса нола,
билингким,
қайтибди минг йиллар олдин
қиличлар дамига панж урган бола.
Бу хотиржам юзлар,
ғулом андомлар,
бу содда тафаккур, бу талх нисонлар.
Бу мастлик аралаш жунун айёмдан
юксалиб қараган тамкин инсонлар.
Ложарам қайтарман,
қўзғалур хоким,
жоним омон ўтса ибтилолардан,
бир жобир қоларкан равзада токим
сўйларман жовидон ибтидолардан.
Кўзлари чилпарчин
итдай қайтарман,
ётарман интиқ-зор бўлиб ройига,
минг йил ўтса ҳамки хаёлоти шан
инсондай қайтолган инсон пойида.

* * *

Нечун бахт сўзини
айтмайсан мафтун,
нечун терс қарайсан мартабаларга?
Кун бермас қафасдан қочган бир маймун –
душманни топдим деб маҳкамаларга.
Дош даври қўзғалур –
новакларини
булғаб энг қадимий интиқомларга,
онгнинг моғор босган ғовакларидан
сасиган бод оқар издиҳомларга.
Бахт – чексиз юксаклик,
бахт чексиз йўлдир,
ёлғонга кўнмаган тилинг бир тошдир.
Илло, етганмидинг йўлнинг сўнгига,
илло, текканмиди юксакка бошинг.
Қорнинг тўқ, эгнинг бут, аммо махлуқсан.
Дилинг оч, онгинг оч – инсонсан кабир.
Жаҳолат кунжида адашган руҳсан,
кўрларни уйғотган
дарбадар наби.
Ким осмон юзига қоплаган сипар,
ким холис қуёшдан қидирган ғоя.
Хаёлот тап-тақир бодия сифат,
суғро чархи дунга борми ниҳоя.
Борми бир ниҳоя
бу заҳаролуд,
бу сангин нигоҳлар истилосига,
бу морзор хаёлот,
бу маҳин золим,
бу шаба дилларнинг истиғносига.
Бир тундир –
инсонлар жароҳатини
ойлар ёғдуси-ла безаган бир тун.

Зулматда бу оддий сўздан тортиниб,
минг йилдир ўй сурар сангин Афлотун.
У ҳам душманмикин,
сирли ҳалқада –
кўзларинг тубинда башарнинг доғи.
Битта сўз дилингни кўйдирар талхдай,
айтмасанг ёруғдир,
айтсанг – ул ёғий.
Ердан Миррихгача қазганча лаҳм,
хаёлинг қудратин айладинг нисор –
сендан минг мартаба комил бўлса ҳам,
бахт сўзин айтмаган
мавжудотлар бор.
Кетарсан,
лаҳзама-лаҳза кетарсан,
қолмиш тубанларда лода савдолар.
Сезарсан – ортингдан келар тўсатдан
ўзанларин бузиб далли дарёлар.

Тубанда
сен учун мартабалар йўқ,
фақат бор дунёдан ранжиган малъун –
тошлар отай деса – маҳкамалар йўқ,
ўлтирар пашшасин қўриб бир маймун.

* * *

Ҳалиям кеч эмас,
ҳали бор фурсат,
куёш беминнат нур улашар ҳали.
Ҳали саҳроларда жон берар сувлар,
бағри кенг мезбондай кечирар замин.
Демак асло кечмас,
демак вақт бор
телба дарёларни бориб кўришга,

калтабин кимсалар дастидан бемор
далалар бошида пашша қўришга.
Ўйлайлик,
хотира қолсинми биздан
хўрланган хаёлнинг бурдаларидай.
Кесилган чинорлар – ҳаётимиздан –
буюк даврларнинг мурдаларидай.
Узоқроқ тикилгин ўзингга, одам!
Нечун ўз-ўзингни хўрлайсан бекор,
ахир, қадимлардан не дунёларни
ҳайратларга солган битта юзинг бор.
Ҳалиям кеч эмас,
ҳали бор фурсат.
илдамроқ юрмоққа тағин илгари.
Ўйлайлик,
чордона қурган бўйича
биздан ўзиб кетган Будда сингари.
Нега мен қўрқаман мозий сасидан,
нечун юрган чоғи эзилар кўнглим?
Вақтнинг шафқатсиз алангасида
наҳотки ўзимни унутиб қўйдим.
Ҳалиям кеч эмас,
ҳали бор фурсат,
ахир, вужуддамас, қалбдадир қувват.
Лаҳзада ўзингни ўзингга кўрсат,
эҳтимол бўлмайдими эртага бу вақт.

ШОИРЛАР ХИЁБОНИДА

Ҳар маҳин лайлида
жонланар ҳайкал,
жон кирар Навоий ҳазратларига.
Тонггача дунёни айланиб қайтар,
безиб ҳайкалларнинг ҳасратларидан.
Айниқса,
баҳорни ҳўб кўрар ҳазрат,
жаннатдай шаҳарнинг ҳарир шаблари,
булдуруқ шуълалар ёшартган равза
анча равшан қилар нозик таъбларин.
Истаклар
шабистон қаватларида
ишқу ноз майидан бўлганда луччак,
хўбрўйлар зулумот валатларига
баргак лабларида тутганда муччи,
ҳазрат дунё кезар,
кўҳсору ёвар
мазгилдан ўтаркан бамисли шарпа,
гўёки тагида чақмоқ таковар,
бир кеч Ҳирот жониб,
бир кеча – Машҳад.
Доим тонглаб қайтар,
чиқару тахтга
тинглар ҳайкалларнинг ҳасратларини.
Юраги эзилар бўлганча карахт –
оёғи йўқ эди пастдагиларнинг...
Аммо осмон йироқ,
замин қаттиқ-да
тағин андомига қайтар толғинлик.
Тағин хаёл сурар турганча тикка,
ҳазратни қийнайди ҳамон ёлғизлик.

АГАР

Тухматдан йиқилса
бирорта дўстим,
мен-чи хилватларда беркиниб ётсам,
бу ҳам етмагандай анча вақт ўтиб,
покликдан сўйласам,
хотира сотсам –
йўқ, бўлмас,
яшардим бошимни эгиб,
кезардим умрбод юртма-юрт ошиб.
Одамзот кўзига қаролмасам тик,
кўксимга осилган бўларди бошим.
Йўқ, йўқ, йўқ...
албатта бирга бўлардим
тамуғ малайлари ишга тушган чоқ.
Дўстим-ла ёнма-ён туриб ўлардим,
эхтимол, ўлардим ундан олдинроқ.

* * *

Титроқ сездингми ҳеч
бир шум лаҳзада –
хатар-ла юзма-юз турган чоғингда?
Тубсиз жар лабида оний ларзадан
титраб келганмиди жонинг оғзингга.
Нопоклар покларга қилганда тухмат,
титрамай айтдингми кескир сўзингни?
Болангнинг ёдига не қилдинг тухфа,
асраб қололдингми ўзинг ўзингни?!
Қалтис лаҳзалар бор –
дош бермак мушкул,
биноқ чидаганлар тирик хотирда,
гоҳо элитарлар – нафаси мушкин,

гоҳо кўринарлар кўзингга тиғдай.
Осмондан келганда тубан одамлар –
бири чиноркесар,
бири кесар тил.
Бутун қилмишларин қарасанг жамлаб,
намоён бўлади суврати қотил.
Қалтис лаҳзалар йўқ,
қалтис умр бор,
мўр-малах ном аро ёлғиз номинг бор.
Лаҳзада титроққа айланиб турсанг,
демакки, ичингда битта хоин бор.
Ўлдир,
ичингдаги хоинни ўлдир,
волида кўзига боқишдан аввал,
маъшуқа қўйнида ётишдан аввал,
зулмат уммонига ботишдан аввал.
Йўлдир бу,
нафсининг ботқоғи эмас,
қиличнинг дамидай чақнаган йўлдир.
Бу йўлга юзингни буришдан аввал,
ўлдир, ичингдаги хоинни ўлдир.

МАСЛАҲАТ

Ўлмас Кошчей каби бу жаҳолатнинг
мингта калласи бор,
вужуди – битта.
Қаранг, эринмасдан бу касофатнинг
каллаларин чопар ўжар йигитлар.
Эртақлар қўзғалар,
кўҳна узлатдан
вазмин садо берар асотирларим.
Сангин даҳмалардан файласуфлар ҳам
бошини кўтарар хавотирланиб.

Эҳ, ўжар йигитлар,
вужуд қувватин
бу жирканч махлуққа сарфлаб нетарсиз,
нечун кўзларингиз кўрар сувратни,
сийратнинг мағзига қачон етарсиз?
Айланманг жаҳолат теварагида,
жаҳолатнинг жони бошқа жойдадир.
Кошчейнинг жонидай денгиз тагида,
балки Зухалдадир,
балки ойдадир.
Кўнгилнинг кўзи-ла кўринг оламини,
жаҳолат макридан қолманг алданиб.
Китобга мук тушиб ётган боладай,
каллани ишлатинг,
фақат каллани.

ЛОДА ҲАЗРАТИ ОЛИЙЛАРИГА

Ёвуз девларимни ухлатдим зўрға.
Неча юз минг йиллар ўтди орадан,
ниҳоят дилимнинг сувратин кўрдим,
ниҳоят ортимда қолди қора ранг.
Ниҳоят тош каби
ухлар девларим,
коинот сирлари хушдир юракка.
Девларим бутунлай уйғонмасин деб,
лаҳза поясиндан юрдим юксакка.
Не аср зулматнинг тубида ётган
кўзларим қамашди ўткир зиёдан.
Нечун қитиқлайсан энди донг қотган
ёвуз девларимнинг пойини, Лода...

* * *

Болалар тобора ўсар серзарда,
димоқларни ёрган ҳаволарга мос.
Каттароқ очилсин барча дераза,
шамоллатиш керак
дунёни бир оз.
Бир дунё чайқалар
чархга сиғмасдан,
ёғду тирқишлардан мўралайди зор.
Барча деразаси қаттиқ миҳланган
маъводан юксакроқ маъволар ҳам бор.
Тоза ҳаво бўлса,
ёғду бўлса мўл,
болалар соғ ўсар, дерлар эскилар.
Нечун қоронғида тебранар дўқ-дўқ
ой каби болалар ётган бешиклар.
Очиб ташланг ахир,
нечун нур майин
тўсган туйнукларда ифлос латталар.
Норози бош чайқар,
ёшларни койиб,
шамоллаб қолишдан қўрққан катталар
...Минглаб қорачиқлар
ялтирар ёвуз,
дадил олдга чиқар серзардалари –
қоронғида тошлар ярақлар совуқ –
чил-чил синар
дунё деразалари.

* * *

Тунов кун

бир кекса саллотни кўрдим,
куюниб сўйлади дардини бошдан;
мана, биз кўрганмиз ёвларнинг зўрин,
нимани кўрибди ҳозирги ёшлар.

Оғринган бўлсам-да
хўшлашдим хурсанд,
ўйладим – қанийди очиқ бўлса жанг,
мўр-малах бўлса-да қаршингда турса,
бир гал ёвлар отса,
бир гал сен отсанг.

Лек кўзга кўринмас бугунги ёвлар,
кийгандай сеҳрли дўппи ё қалпоқ.
Ҳимоя қилолмас бетоний довлар,
қадаминг қаричлаб ўлчарлар ҳар чоқ.
На гумбир-гумбиру
на қарса-қурса,
фақат шивир-шивир синайди дошинг.
Кўринмас куч бордай гуё ҳар фурсат
тирик нишон бўлур зарбларга бошинг.
Фақат висир-висир...

ўйдан кўчага
чиқишинг биланоқ остона ҳатлаб,
турли идорага мавҳум “точка”дан
ёғила бошлайди юмалоқ хатлар.
Кимгадир қўлингни чўзганинг учун,
кимдандир йўлингда ўзганинг учун,
тағин бир оз ғамгин кўзларинг учун
ёғила бошлайди юмалоқ хатлар.
Ёв деган мард бўлса...

Аммо номард кўп,
сени руҳан яксон қилмоқ мақсади.
Қай бир бурчакларда севинарлар хўб,

жўмард дўстларингни зор-зор қақшатиб.
Бу жангда оғирроқ –
ўлчаб ҳар қадам,
панадан зарб бермоқ номард ҳарбидир.
Шундан айланасан сирли ҳалқада
қафасда қутурган йўлбарс каби жим.

АЙТАР СЎЗИМ

Уруш “худо”лари сочганда ўлим,
ўқлар ер бағирлаб учганда дайдиб,
хоинлар сўйлади ерга бош қўйиб:
“Бошингни кўтарма,
кўтарма ҳаргиз”.
Хатар ўтди-кетди,
ёвлар енгилди,
мардлар-да тин олди дардлари ариб,
• бироқ хоинларнинг қадди эгилди,
бошин кўтаролмай қолдилар ҳаргиз.
Вақт ўтиб, хаёллар бўлганда вайрон,
қалбларни бузганда сохта ноиблар,
тағин ҳақ сўзини айтолмай ҳайрон –
бош кўтармай ётди
фақат хоинлар.
Тухмат тоши тегди қайси бир мардга,
айтайин дунёнинг қай бир тошини.
Билмадим –
учраган улар қай дардга,
нечун кўтаролмас ҳамон бошини?
Бир муртад мустабид,
бир жобир қаттол
қатағон қилганда не пок сасларни,
нечун айтмадилар “бу ишинг хато”,
нечун чўзмадилар кучли дастларин.

Бугун ер тагидан қадаб кўзларин,
кўксин ҳақиқат деб йиртган одамга,
“бошингни кўтарма” деган сўзларни
инъом қиладилар нечун оламга?
Гоҳ тўрга чиқарлар,
бошлари қуйи,
ўх, парвариш кўрган юзлар қизарган.
Бошимни кўтариб,
сўйларман куйиб,
нечун, нечун улар ҳамон иззатда?!

КАТТА КУН

Бу қандай кун ўзи,
қандай кун ўзи,
ҳаттоки мушуклар, итлар ишшайди.
Сохта қаҳрамонлар кетдилар тўзиб,
ёлғон даҳоларнинг оғзи қийшайди.
Элнинг бошиман деб юрган касларда
бош ўзи йўқлиги хўб бўлди аён.
Покиза кўринган не-не дастлардан
паррон бир ёғдуда ёлқинланди қон.
Бу қандай кун ўзи,
қандай кун ўзи,
жой-жойига қўяр ҳамма нарсани,
қай бир мунофиқнинг ўйнатиб кўзин,
бир неча юзига тортар тарсаки.
Чекка-чеккаларда қилганча ғийбат,
ишратни омол деб билган ўйсизлар
қўймижоз бу элнинг тили йўқ дерди,
оғзингни оч элим,
кўриб қўйсинлар.
Филодим бу куннинг сасин эшитиб,
сохталар зириллар – паноҳ топилмас.

Нархи кўтарилар сичқон тешигин,
хайратдан оғизлар энди ёпилмас.
Эй дилим,
дунёдан озурда бўлма,
келажак кунларга ишонмоқ хўбдир.
Битта катта кунни кўрдинг ҳозирча,
бу элнинг каттакон кунлари кўпдир.

ЭЛЛИККА КИРГАН ОДАМ

Бир нечта юзи бор...
хатар чоғида
юзин алмаштирар худди терликдай,
зиён-заҳмат кўрмай – баҳор боғидай –
бир кун кириб келди элликка.
Мана, у ўлтирар...
кўзлари гуллаб,
юзлари қип-қизил янги олмадай.
Ҳисоб-китоб қилар, дўндираар пулга,
у етмаган бирор нарса қолмади.
Ҳаммаси жойида
қалтис пайтлари
юзин алмаштириб улгурар зўрға,
фақат битта юз-ла хавфу хатарни
босиб келаётган ёшлардан қўрқар.
Унингча рўй берар адолатсизлик,
ёшлар ўта хавфли,
тағин бетамиз.
Қизғаниб гапирар: “Наҳотки, энди
дунёни шуларга ташлаб кетамиз”.
Ўҳ-ҳ, қандоқ азоб бу,
шўрликка қараб,
ўзимни сезаман бошқа ерликдай.
Қандай устомонлик,
қандоқ жасорат –
шу ҳолда бемалол кирмоқ элликка.

ОДДИЙ ВАЗИФА

Замонавий эртак

Куйдирилган
 учли холада
 ёвуз девнинг кўзларин ўймоқ,
 итга – сўнгак,
 ит олдидаги
 хашакни от олдига қўймоқ –
 бор-ўғи шу,
 чинданам жўн-а,
 аммо ўлмак каби мушкулдир.
 Шерикларим бу ҳолга кўнган –
 қўллигини билмаган қулдир.
 Шерикларим,
 ўх, шерикларим,
 бари сўзлар ўзимга қарши,
 не қиласан ғалвани тариб,
 бизга ўзи шундоғам яхши.
 Кетаймикин дейман гоҳида
 тош асрига бағрим вайрона.
 Қўзғалсалар зора оҳимдан
 одамзотдан қолган ҳайвонлар.
 Қолганмикин бирор кентавр
 ёки бирон шўрлик горилла.
 От шўрликка бўлди-ку жабр,
 ит бечора тинсиз ариллар.
 Уйғонар дев,
 не гўзал қушлар
 димоғида инграб қайнайди.

Шерикларим бирма-бир ушлаб,
очқаган дев роса чайнайди.
Бир амаллаб қочаман ўзим,
яшринаман аллақайдадир.
Анча вақт дарбадар тўзиб,
қайтиб келдим дунё айланиб.
Қоратоғдай ухлаб ётар дев,
ит ва от ҳам ўша ҳолида,
қичқираман, шерикларим деб,
садо келмас –
бошлар солинган.
Ухлаётган девнинг ёнида
бошқа гуруҳ яшар семириб.
Чирик хашак – итнинг олдида,
тулпор эса – сўнғак кемириб.
Айни пайти, дейман уларга,
бари сўзлар ўзимга қарши, –
тошингни тер,
бу дев ухлаган,
бизга ўзи шундоғам яхши.
Эҳ, галварслар,
эҳ, галварслар-эй,
тўнкалардай оғир ва гаранг
Қаратоғдай ухлаб ётар дев.
От депсинар,
ит эса – ҳанг, ҳанг...

Ҳолдан тойдим,
ҳушимдан оздим,
жон олар чоқ ғолиб тушкунлик,
сўнг сўзимни қоним-ла ёздим,
тоштахтага ёздим ушбунни:
“Ишонаман,
бир кун дев ўлар,
жарга қулар сўқир ҳолида,

от хашаги охурда бўлар,
сўнгатк бўлар итнинг олдида.
Оғир бўлур эндиги разм,
бу жаҳолат,
бу девни қўйгин.
Энг аввало, қаттол, бераҳм
галварсларнинг кўзини ўйгин”.

ИККИ ДЎСТ

Бир куни икки бахтсиз
безиб моли ҳулёдан,
шайланибди бахт излаб
бахтиқаро дунёдан.
Сўйлашибди ушлаб нон:
“Мудом бирга бўлармиз,
бахтли бўлсак – ёнма-ён,
ўлсак, бирга ўлармиз”.
Хуллас, худди эртақдай –
зумда битар каму кўст.
Юк бўлиб бир эшакка,
йўлга чиқар икки дўст.

У замонлар йўллар ҳам
ўнқир-чўнқир, тош экан.
Иккала дўст камбағал,
соддадил ҳам ёш экан.
Ўйлашибди бахт ҳақда,
бахор-да ёз бўлибди.
Кўйиб ётган бир даштда
шўрлик эшак ўлипти.
Сўйлашибди ушлаб нон:
“Мудом бирга бўлармиз,
бахтли бўлсак – ёнма-ён,

Ўлсак, бирга ўлармиз”.
Дўстлар яёв йўл босиб,
не-не довон, қир ошар.
Ёзнинг ёрқин либосин,
кўйдирибди қуёш ҳам.
Бўшаб қопти хуржунлар,
кўзлари ҳам гўлайиб,
бод учирган юлғундай
судралишар сулайиб.
Шундаям ичарлар онт:
“Мудом бирга бўлармиз,
бахтли бўлсак – ёнма-ён,
ўлсак, бирга ўлармиз”.

Кун ботай деган чокда
бир манзилга етдилар.
Барс изларин сўқмоқда
кўриб титраб кетдилар.
Янгигина эди излар,
келганча сўл томондан
тор сўқмоқдан, шубҳасиз,
кетган эди довонга.
Баландлик бор сўл ёқда,
ўнгда эса – тубсиз жар,
хатарли, қалтис роҳда
титрар икки биродар.

Бирови дер кўп ўйлаб:
очмиз, сира мадор йўқ,
бизни йўлбарс еб қўйса,
қўй, дегувчи садо йўқ.
Яхшиси, эс борида,
жонни асраб қолайлик,
анов тоғнинг ғорида
шу кеча дам олайлик.

Бошқаси дер, кўп ўйлаб:
очмиз, сира, мадор йўқ,
бизни йўлбарс еб қўйса,
қўй, дегувчи садо йўқ.
Бироқ ғорда нима бор,
қордан бўлак нима бор,
очлик, қўрқув, ўлимдан,
ордан бўлак нима бор?

Бирови дер: қўйсанг-чи,
шундоқ ўлмоқ шарафми?
Қарагин, – деб кўрсатар
барс келган сўл тарафни, –
кўнглим сезар, шу ёқда
бир макон бор қандайдир,
оч йўлбарс ҳам ўшоқдан
ўлжа олиб қайтгандир.

Бошқаси дер: биродар,
бу гапларни қўййлик,
барсга дуч келсак агар,
қарқиратиб сўййлик.
Кўнглим сезар, довонда
бирон кулба, қишлоқ бор,
димоғимга бўй келар –
олов, бўза, пишлоқ бор.
Баҳслашади икковлон,
гезарганча лаблари.
Турмайдилар ёнма-ён,
қовушмайди гаплари.
Хуллас, бири довонга –
кетди йўлбарс изидан.
Йўлбарс келган томонга
бири кетди ғизиллаб...

Вақт ўтар,
кун ёришар
оламни шод этгани.
Турар довон бошида
барс изидан кетгани.
Ўнг тарафда қишлоқ бор,
худди ўзи айтгандай.
Йўлбарс эса сўл ёқдан
орқасига қайтганди...
Шамол урар димоққа
нон ва олов ҳидларин.
Ҳура бошлар йироқдан
қишлоқнинг дов итлари.
Ўнгга юрар,
эслар аммо:
“Мудом бирга бўлармиз,
бахтли бўлсак – ёнма-ён,
ўлсак, бирга ўлармиз”.
Мард эмасми,
пўстинсиз,
турса ҳамки изиллаб,
ўйлаб шўрлик дўстини,
қайтади барс изидан.
Бир гап қолган азалдан,
бир донишманд айтганмиш:
барс ов қилар маҳалда
битта йўлдан айланмиш...

... Мана, кенглик очилиб,
ногоҳ ҳушин йўқотар.
Кўз ўнгида сочилиб,
сўлга юрган дўст ётар...
Эй, воҳ,
қандай ёвуз дарс,
турар дўстдан айрилиб.

Ўлжасига ваҳший барс
қарамасди қайрилиб...
Қизғиш қорда бемадор
ётаркан барс чўзилиб,
тик қарайди бемалол
тирик одам кўзига.
Бир-бирининг сабрини
бир зум синов этарлар.
Сўнг жимгина қайрилиб,
ўз йўлига кетарлар.

Шундоқ қилиб жўмардга
жўмардлар тенг бўлади.
Хулоса шу: йўлбарсга
қўрқоқлар ем бўлади.

БИР МИНГ БИР ЮЗ БИР ШОИР

Юртдан омад юз бурмиш,
шоҳ саройи – сукутгоҳ.
Кеча-кундуз ўй сурмиш
адолатли, доно шоҳ.
Юрт тўлибди гадойга,
эл аҳволи оғирдир.
Шундай чоқда саройга
қасидалар ёғилмиш.
Бари тўла ҳамд-сано,
барил ёлғон, ғамзада.
Тинглайвериш тасанно,
шоҳ бўлибди дарғазаб.
Вазирига, бермай сир,
бир кун кулиб доно шоҳ,
буюрибди: қани бил,
юртда неча шоир бор.

Жарчилар ишлапти соз,
бирор лаҳза олмай дам.
Юртнинг барча хушовоз
шоирлари бўпти жам.
Вазир: улуғ шоҳим, – дер
таъзим қилиб мулойим, –
юртингизда бор экан
бир минг бир юз бир шоир.
Вазирдан кулибди шоҳ
ҳам тағин жаҳли кепти.
Шоирларни ҳозироқ
зиндонга ташла, депти.

Бир йил ўтиб орадан,
шоҳ сўрапти вазирдан,
билгин, бахтиқоралар
шеър ёзарми ҳали ҳам.
Вазир зиндон айланиб,
шоҳга бир сўз айтибди:
мингта шоир, найлайн,
шеър ёзишдан қайтибди.
Қолганлари шам тутиб,
кезиб худди бемордай,
бор оламини унутиб,
ёзмиш ҳатто деворга.
Шоҳ кулибди мийиқда:
минг шоирни озод қил,
қолганларин сийлагин,
не истаса, бажо қил.
Кўчир сарой боғига,
майли, синов баҳона,
бирор йил бу шоирлар
яшаб кўрсин шоҳона.

Йил ўтибди,
доно шоҳ
дебди бир кун вазирга:
бахра олсак бугуноқ
шоирларнинг назмидан.
Барча шоир жам бўпти,
давра ҳангу манг бўпти,
юзта пўрим шоирнинг
оғир боши ҳам бўпти.
Турар фақат бир шоир,
турар шоҳга тик қараб,
бир тараф бўпти дунё,
шоир эса – бир тараф.
Шеър айтганда қилвири,
имонсизлар титрапти.
Эл дардини билмаган
виждонсизлар титрапти.

Қолмапти эл армони,
шўришлардан айтибди.
Зумда ҳақсиз дунёни
бир айланиб қайтибди.
Титрабди дов овоздан
салтанатнинг садлари,
гулдирабди равоқлар,
кўпайибди дарзлари...
Дудоқлардан учар оҳ,
жимлик чўкар қасрга.
Ғолибона сўйлар шоҳ
ўсал бўлган вазирга:
бир пайтлар шошилиб,
менга хато сўйлардинг,
йиғсам барча шоирни,
ишонар, деб ўйладинг.

Аммо вазир
кўп бекор
шоирларнинг ҳисоби.
Юртда битта шоир бор
мана, сенга исботи:
мингта шоир шунчаки
шеър ёзарди эрмакка,
инжиқ қалбнинг кундалик
нафсига дам бермакка.
Мана, зиндон баҳона
синаб кўрдик кучини,
бир йилдаёқ зиндонда
маълум бўлди пучлиги.

Юзта шоир тақдирдан
аламзада шеър ёзган,
истеъдодни таҳқирлаб,
иззат-обрў деб ёзган.
Бердим унвон, эътибор,
тилло қилдим тошларин,
мана, бари бўлди хор,
қўйи солди бошларин.

Бироқ битта шоир бор,
турланмагай ҳар жойда,
асло ўзин қилмас хор,
зиндонда ҳам саройда.
Азалий ишқ, нафратдан
айтмоқ унга жоиздир.
Салтанатни ғафлатдан
огоҳ қилган шоирдир.
Демак, вазир, унутма,
бир умрга эслаб қол,
бундан буён бу юртда
бир шоиру бир шоҳ бор.

Шундоқ қилиб хаёлга
берилар шоҳ ниҳоят.
Худди мана шу жойда
тамом бўлар ривоят.
Хўш, шоир-чи, қаерда,
шоҳ ё меҳр қўйдими?
Бирон макр тайёрлаб,
қарқиратиб сўйдими?

Келинг, энди оҳ уриб,
ярашар бир жилмайсак.
Не қилайлик, охирын
ҳанузгача билмасак...

САВДОГАР ВА ТЎТИҚУШ

Қушларни суюрди савдогар азал,
шундан топар эди кўнгил хушини.
Ҳамма қушларидан кўрарди афзал
одамдай гапирган тўтиқушини.
Яна бир эрмаги тижорат эди,
тевалар қўзғалиб қолди бир наҳор.
Савдогар қафасбанд тўтига деди:
“Ҳинд сори борурман,
не тилагинг бор?”
“Эй саховатли зот,
кўнглим хўб чоғдир,
биринчи тилагим – соғ-саломат қайт,
иккинчи тилагим – палон боғдаги
тўтилар қавмига мендан салом айт”.

Йил ўтди.

Сафардан қайтар маҳалда
карвон тўти айтган макондан ўтди.

Бир кавсар эди-да,
товланиб лаълдай
шохларда тизилмиш минглаган тўти.
Хушфеъллик ҳамиша керакли хислат;
аввал салом айтди,
андин сўнг калом:
“Турон боғлариндан бир тўти сизга
камина орқали йўллади салом”.
Ҳаво тўлқинланди чексиз оҳлардан,
ногоҳ ғуж оғочлар тўлғонди оғир –
тўтилар тўкилди зумрад шохлардан,
рангин шуълалардай
тўкилди бир-бир.

Бу ҳолдан қўзғалиб қолди тевалар,
савдогар қайғуриб-қайғуриб қайтар.
Бу ёмон хабарни
шўрлик беватан –
йўл қараб ўлтирган тўтига айтар.
Эй воҳ,
бу қандайин кўргилик бўлди,
савдогар ҳайратда –
ўнгими ё туш –
бу ёмон хабардан тўтиқуш ўлди,
ўлди саройини безаб турган қуш.
Савдогар бўзлади,
бўзлади ёмон,
кўнглини безаган қушни йўқотди.
Қафаснинг эшигин очгани замон
ўлган қуш ўзини осмонга отди.
“Эй саховатли зот,
кечиргил мени,
қушларнинг тилини фақат қуш билгай.
Уларнинг бир сирий очайин энди –
бири банди бўлса, бари йиқилгай...”

...Шу-шу узлат қилиб,
ҳаққа етгандай,
ҳалиям кўнглига сиғмай ҳатто зар,
ушбу воқеани ўтган-кетганга
гапириб юрармиш хушфеъл савдогар.

ҒОЙИБ БЎЛГАН БОШСИЗ

Курсига ёпишиб қолган бошлиққа
бошсиз кириб келди –
кийгандай пийма –
бурнини қоқаркан улкан ёшлиққа,
бошлиқ пўнғиллади:
“Парфия нима?”
Бошсиз талмовсираар,
қарар анқайиб
гўё етти қават ернинг тагидан.
Миясин қоқаркан бошлиқ бақрайиб,
тағин пўнғиллади:
“Парфия нима?”
Парфия... Парфия...
бошсиз шивирлар;
бирор матаҳ бўлса керак-да ноёб.
Курсидан нимадир аста ғимирлаб,
буюрар, кечгача парфияни топ.
Бошсиз қуллуқ қилиб,
узмай туриб кўз,
чиқаркан бошлиқнинг маҳкамасидан,
таниш бир жувоннинг исмидай бу сўз
тинмай айланади хом калласида:
Алё, бу базами,
...вич ...вич сўровди,
бирорта парфия топилармикин?!
Алё, бу бозорқўм,

Ўртақ Нуровми,
силарда парфия сотилармикин?!
Парфия... парфия...
пилдирар бошсиз,
таниш-билишлардан сўрар сўйкалиб.
Кифтин қисганларга дер: ҳали ёшсиз,
парфия нелигин билмайсиз ҳали.
Қўшнисин учратар,
кулгили ҳолда
кўчадан бораркан терлаб, зинғиллаб.
Не излаб юрибсиз, деган саволга,
ҳа, шу парфияни, деди минғирлаб.
Э, қўйинг ҳазилни, –
қўшниси кулар, –
бу қурғурни топиш ўзи қийин-да.
Бошсизга жон кирар,
тинмай уҳ-уҳлаб,
қанчага бўлсаям...
қўлланг, дер чиндан.
Қўшниси қичқирар
кулиб наридан:
Парфия қадимги давлатнинг номи.
Гўё етти қават ернинг қаъридан
нес бўлиб чақчаяр одамнинг хоми.

...Шу-шу ғойиб бўлди
шаҳардан бошсиз,
бирова, ўтди, деса,
бирова дер, кўчди.
Хуллас, бу дунёдан калласиз, ёшсиз
кимсанинг овози бутунлай ўчди.
Хўш, қайга кетдийкин
бошсиз елкали?
Давомин ўзича тўқисин ҳар ким.
Чиндан Парфияни олиб келгани

қадимги замонга
кетгандир балким.

ҲАНГОМА

Ёз куни...
Катта йўл...
Гўзал аланглар
гўёки нимадир етмаётгандай.
Қуёш имиллайди,
гўзални кўриб,
гўёки атайин кетмаётгандай.
Гўзал ороланар —
лабларин бўяр,
қийиқ кўзларига суради сурма.
Чаккада бир даста садарайҳони,
тирноғи бўялган қўлида журнал.
Мунчалар кўркемдир супермошинлар:
оқ, қизил, кўк, сариқ, жигарранг, мовий...
Қиличдай йигитлар бир зумга тўхтар,
гўзалга тикилиб жуда ижобий...
Оқ машина тўхтар: “Ойимқиз, кетдик”.
Ойимқиз бўялган лабларин бурар.
Яшили тўхтади: “Оппоқ қиз, э ҳайй”.
Оппоқ қиз қарамас —
гўё ўй сурар.
Ярқираб тўхтади қизили, мана:
“Гаплашиб кетайлик, э майли, аттанг”.
Товланиб тўхтади мовий ранглиси:
“Мунча чиройлисан, жонингдан аканг”.
Барига ноз-фироқ,
карашма қилар,
гўё мана, ҳозир йўлайдигандай.
Барини куйдириб, мазахлаб қолар,

гўё бир шаҳзода келадигандай.
Қуёш кетиб қолди зерикканидан,
бундай ланж томоша ёқмади чоғи.
Ўтар кулранг, носранг, қора мошинлар,
кўринай демасди аммо зўрроғи.
Энди нур ўйнамас шўх кўзларида,
бирпасда олам ҳам қолди торайиб.
Ой чиққан маҳали
силкиниб, тутаб,
бир бало кўринди кўзга қорайиб.
Гўзал қўл кўтарар ўзидан ўзи,
олдинги ўринга ўтирар шошиб.
Ҳайдовчи кексайди,
тағин кўсайди,
кал ҳам гаранг эди, шарпайди ожиз.
На илож,
кетиш ҳам керак эди-да,
лаблари сўлиган: юзида – сурма,
ўйида оқ, сариқ, кўк, қизил, мовий,
хиноли қўлида эзилган журнал...

ОВЧИЛАР

Қирчиллаган йигитлар
қўмсаб овнинг гаштини,
маст отларни ўйнатиб,
кезар дала-дашларни.

Кун найзага келганда
роса терга ботдилар,
гоҳо қуён, гоҳо читтак,
гоҳо чумчуқ отдилар.

Аммо бундай эрмақдан
кўнгиллари тўлмади.
Қайтишди кун ботарда –
“Бўлмади ов, бўлмади”.

Овчилардан кулгандай
бўларди тоғ тошлари.
Қайтар эди шўрликлар
қўйи эгиб бошларин.

Мана, ногоҳ овчилар
ҳайратдан лол қарайди:
жаннатдай бир маконда
туман қушлар сайрайди.

Гала-гала тустовуқлар,
кийик ўйнар сайҳонда,
садо берар какликлар,
ғозлар учар осмонда.

Овчилар “воҳ” дейишар,
“воҳ” дейишар ўртаниб,
милтиқлари бор эди-ю,
соб бўлганди ўқлари...

ЙЎЛБАРС

Мангу қочар,
қочар тоғлардан,
ўрмонлардан, чангал, тўқайдан.
Дунёда кўп яшагани йўқ,
аммо бунча душмани қайдан?
Шўрлик йўлбарс
қайга қочмасин
фақат овчи йўлини тўсди.
У ҳеч қачон қочмасди, аммо
ўзига ҳам ёқарди пўстин.

1980

ҚЎШИМЧА ҚЎРИҚ

Қуршовда
юртимнинг қабристонлари,
қабрлар оғзида тўхтаган пахта,
гўё шўрликларнинг арзон жонларин
қутқариб қолгандай милёнлаб лаҳад.
Шўрликлар
бир умр ёмғир, қор кечиб,
фақат қабрлардан ҳаловат топди.
Уялдим тунов кун кўйлагим ечиб,
пахта экилмаган баданим қопти.
Мен ҳам гўл одамман,
биргад укалар,
пошшолар ухласин дейман хотиржам,
менгаям озгина беринг шу дарддан,
энди пахта экинг баданимга ҳам.
Фақат баданимга ишлатманг кимё,
кимё кириб бўлган хону монимга,
бутифос, катаран,
қисқаси, сонминг
заҳарли дорилар оқар қонимда.
Қўрқмасдан экворинг,
тезроқ борасиз
юқори белгилаб берган мўлжалга,
пахта очилганда ҳеч бир дорисиз
баргларин тўқворар
эсли ғўзалар.

ТУҲМАТ

Кеча ўғри бўлди,
бугун ваҳшийдир,
энди бутун дунё билар бу ҳақда.
Қандай мўмин эди,
қандай яхшийди
анқайиб жимгина терганда пахта.
Қайта қуриш ўзи чиқди қайданам? —
юксак қалъалардан боққан ўғрилар
улкан мамлакатнинг бутун айбини
содда ўзбекларга қўйди тўғрилаб.
Шунда буюк денгиз чайқалиб кетди,
майдонларни босди бир ювош зулмат.
Шоирлар уйғота олмаган элни
уйғотиб юборди маломат, туҳмат.

Кеча ўғри бўлди,
бугун ваҳшийдир,
бўхтонга кўмилиб турар асабий.
Ўзин майдонларга сиғдира олмас,
болалар қонига ўтар ғазаби.
Яхшилик туғади, ёмонлик ҳам гоҳ,
бўлмаса озгина қўйсалар мақтаб,
бугун ҳам саҳардан қаро шомгача
жимгина илжайиб терарди пахта.

УЙҚУ

Халойиқ ишонди,
кўзёшдан ийди,
айбдор болтамас,
айбдор кунда.
Қасосин олмоқдан ўзини тийди

жаллодлар ниқоби йиртилган кунда.
Қон қўлида сузар бедод салтанат,
барча тафсилотин, қани, ким ёдлар?
Бу содда халойиқ мунча алданар,
пихиллаб кулади энди жаллодлар.
Ўтар ошкоралик ҳаш-паш дегунча,
келажак кўрсатар ким кулар, йиғлар,
милён айғоқчилар далил тергунча
қайралиб турса, бас,
исфаҳон тиғлар.

Қайдадир
булбуллар толиқиб сайрар,
ҳавода учгандай милён малойиқ.
Бир четда жаллодлар тиғларин қайрар,
уйқуни уради шўрлик халойиқ.

БАТТОЛ ОРЗУСИ

Халақит беради
ҳамиша бу вақт,
бемалол ишлашга қўймас бизларни.
Қанча чўлпонларни отувдик пақ-пақ,
зўрға яширгандик қонли изларни...
Аммо вақт очворди...
биз гумдон қилган
ҳозирча... ўттиз-қирқ милёнта мурда
содда – гўл халқларга жи-и-ндай тешилган
калла чаноқларин кўрсатиб турар.
Хўш, мунча ваҳима...
ахир сиёсат
вақти-вақти билан қон талаб қилар,
ахир ҳурфикрлик деган риёзат
ҳар қандай давлатни йиқита билар.

Инсонпарварликдан қайтганимиз йўқ,
ҳалиям тошларни кесар болтамыз.
Агар керак бўлса,
ўқларимиз кўп,
ҳаммани бир бошдан пақ-пақ отамиз.
Чўлпон-пўлпон дейсиз,
ишимиз катта,
тарихга сиғмасдан турар ўжарлар,
жаҳолат босган тўрт асрни ҳатлаб
Бобурни олувдик энди мўлжалга.
Аммо сал кечикдик...
чала қолди иш,
вақт ҳам мудраб қолар – ҳали кўрамыз,
Навоий мулла бор, тағин Яссавий,
нарида Қошғарий,
бор-ку Тўмарис...

ОРЗУГА АЙБ ЙЎҚ

Кеча давлат туздим,
унча каттамас,
турар метиндан-да қаттиқ тамалда –
мухтасар қонунлар фақат хатдамас,
бутун афзаллиги,
эрки амалда.
Гўё ким атайлаб сувга босган бир
коптоқдай балқиди рангин савлати,
кўрди юксалганин бир фитна олғир
ўзи бўғиб қўйган ўзбек давлатин.
Аммо ғаразгўйлар тахмин қилгандай
гуркираб ўсмади юртда ваҳшийлик,
тўқнашиб қолганда кулди итлар ҳам,
шикор-қатағонга чиқмас даҳрийлик.
Ахир, ўзбеклар ҳам унчалик гўлмас,

балиқ бошдан деган гаплар тўхтади,
раҳбарлар кўксини чангаллаб ўлмас,
пинҳона хусумат,
зарблар тўхтади.
Шоирлар нолимас,
сочлар оқарган...
Нотиқлар эсдалик айтар авлодга:
бир пайт, азизларим,
Маскўп орқали
бориб келар эдик қўшни Афғонга.
Бундаги элатлар иззат-ҳурматда,
кўзлари чақчаймас яккатилликдан,
кўнгилга яқинроқ бўлди ғурбатлар,
ҳеч кимса ўлмайди мустақилликдан.

Етар шунча таъриф,
нозик замонда
агар айтиб қўйсам таъриф адоғин,
ёниб кетишингиз мумкин армондан,
армон – бу оғир дард,
жудаям оғир.

ФИТНАЧИ ХУСУСИДА

Бу юртда
ҳамиша фитнадан
улуғлар йиқилур юзтубан,
пешобин оқизиби битмаган
фитначи ўтажак устидан.

Азалдан адолат ёритган
энг олий ҳақиқат йўлини,
элатлар қонлари қоришар
фитналар зулмидан бўлиниб.

Хаёлнинг гулини сўлдирган,
нуратган қанчалаб давронни,
ҳар доим панадан ўлдирган
муғамбир шайтонлар шайтони.

Самовий торлари кесилган,
Худога тенглайди ўзларин,
заифлар кетидан эзилган
усталдан ололмас кўзларин.

Разиллар нафасин ҳайдаган
руҳларим, ҳурларим, қайдасиз?
Дилларнинг тубидан таланган
арғувон дурларим, қайдасиз?

Қаҳратон сувини симирган
соддадил жўралар, қайдасиз?
Мардликнинг пойига сиғинган
дарёдил жўмардлар, қайдасиз?

Қайдасиз?
Ер билан бир бўлиб,
ётибсиз фитналар қурбони,
фожиа сўнгида сир бўлиб,
фитначи тебратар дунёни.

Умримиз ўзилган ёғдудай
офтобга эргашиб кетади,
фитначи пиширган оғулар
тириклик бошига етади.

Ёзилур бир куни тарихда
даҳолар сийлиқлар олгани,
кўмилган замонлар қатида
фитналар очилмай қолгани.

ҚЎҚОН ШАМОЛИ ҲАҚИДА ЎТМИШДАН БИР РИВОЯТ

Эски ўзанлардан келди гулдираб
улкан тўзонларнинг жинни ҳаммоли.
Ўйлаб юрган эдик сени ўлди деб,
ҳалиям бормисан,
Қўқон шамоли.

Энди вақт айланар бошқа ҳалқада,
бошқа бир ҳалқада сузар ҳаловат.
Ўйловдик сениям бир танг лаҳзада
тирбарон қилди деб
ювуқсиз ётлар.
Улар ҳам одамми,
улар темирдан,
зулмат босқонлари эзмиш гулларни.
Дилларда ниш урмиш эркин кемирган
оҳ, ўша кунлари,
ўша кунлари...

Тошмайдон силкиниб кетди лаҳзада,
тўсатдан гуллаган нигоҳлар сўлди.
Қарсиллаб урилган оний зарбадан
ўсмирлар қонининг рангини кўрди.
Атрофга додларни сочган азондан
ларзага тушганда минг-минглаб даҳа
бу қаттол осмон ҳам кулранг равоқдан
бошларга сочворди машъум қаҳқаҳа.
Юртми бу,

ғанимдан қолган маломат
ё иғво қутиси, билмай ўтарман.
Бедодлик даштида қилиб каромат,
ўсмирлар нигоҳи каби сўларман.
Бу қайси салтанат
ялоқларидан
маъзава ялаган фитна итлари?!

Қуртлаб, бижғиб ётар яроқларида
қурбонлик истаган ажал ҳирслари.
Энди эрким учун роса етилдим,
эй шамол, энг эркин қўлингни бергин!
Тухмат чаёнлари чаққан бетимга
қонли рўмолларнинг учлари тегди.
Энди етим гуллар нафасларимас,
ажал тўкиб кетган қон ҳиди елар.
Энди иккимизнинг қаъримиздан ҳам
оқ рўмол ёпинган
бир йиғи келар.

ҚУЛОҒИМДА ҚОЛГАН ЙИҒИ

Бир ёмон,
бир узун,
бир ўткир йиғи,
ҳали эр кўрмаган қизлар йиғиси.
Кўмилиб кетаркан тоғ ўкириғи
тўсатдан саннаса
минг қиз йиғилиб.
Момолар йиғлаган ерда йиғлайсиз,
оналар йиғлаган...
буям бир шараф.
Ёрма ўқ сингари тиним билмаган
бу бахтга болалар бўлар мушарраф.
Қўшқалла калхат бор ҳамон бошингда,
занжирлар шодаси чирир бўйнингда.
Ййраб қулганмидинг,
асрий дошингдан
яралган илонлар ўйнар қўйнингда?!

Бир ёмон,
Бир узун,
бир ўткир йиғи

водий шамолида келар изиллаб.
Бу ёз кечалари йилларнинг тиғи
айланиб-айланиб юрар ичимда.

Кимга сиғиндингиз?
Кимни кўрдингиз?
Неча қатли омлар ўчдими ёддан?
Очилмай ўзилган гулдай сўлдингиз,
эрларни яширган ерни қучоқлаб...
Ҳали бор,
анча бор,
ҳали кўнгиллар
хўрликни қусгувчи кунларгача бор.
Ҳаром валадларни урчитган йиллар
жаврини йўқ қилур
битта улкан дод.

Бир ёмон,
бир узун,
бир улкан йиғи,
қайси бир жаврнинг аччиқ тортиғи.
Оҳ, мунча айланар,
мунча тўлғанар
ичимда йилларнинг занглаган тиғи.

ШОҲРУХ МИРЗО СУҲБАТИ

Ёлғонлар чекинди,
юксалди нафрат,
кеча шод кўзларни синдирди жола.
Дунёга келдиму кетарман қарғаб,
сиёсат энг катта қимордир, болам!
Жобир мустабидлар иродаси-ла
не сирлар инграйди машъум кенгликда.

Қотиллар сўз айтди биродарликдан,
ишонган йўқсуллар
қолди тенгликда.
Атрофга қарама,
кўзга ёш тўлар,
тузилмай турибоқ бузилган олам.
Нечун Туронзамин чечакдай сўлар,
бу замин бормиди бизларда, болам?!
Эрк қани,
эр қани,
асил ер қани,
заҳарга қорилган аччиқ тиллар бор,
тубан бир ҳалқада тинмай айланган
ўзликдан беҳабар қанжиқ диллар бор.
Жавр шунча бўлур,
сабр ҳам шунча,
томондан юксалар ёвуз бир нола.
Темир пардаларни вақт сургунча
бут одам қолмапти бу уйда, болам!
Вайрона... вайрона...
Фақат вайрона...
бошлари қўрғошин тўла лашкарлар...
ажал сиртмоқларин судраб сайрона
кезмиш қатор-қатор қаро жасадлар.
Бу тубан ҳалқада борми бир маъни,
қачон бу ҳалқадан чиқар бу одам?
Гоҳ сенга суяниб ўлай дейман-у,
жудаям бегуноҳ,
ёлғизсан, болам!

КЕНГЛИК СОҒИНЧИ

Армоним улғайди...
кеча сўйлардим –
қанийди бўлса деб бирорта мард дўст.
Бугун қон йиғларман –
денгиз бўлсайди,
бўлсайди улўғвор уммонларга йўл.
Армоним улўғдир...
кўзёшим улкан,
ўлсам, жасадимга юртим тўлажак.
Сўнги зурёдимни заҳарлар қуллар,
сўнги чечакларим айниб сўлажак.
Эй беклар,
заҳар ич – ўзбегинг қолиб,
ўзгага бўйсундинг,
ўлганинг шулдир.
Шунданми, бошида теридан қолип,
саксовул сингари майишган будун.
Бир саҳро...
самога тикилар банда...
эрюзли хотунлар...
хотун юзли эр.
Ўзликни ўстирай,
борми маҳзанда
хоинлар сийдиги сачрамаган ер.
Ҳой, одам, ким эдинг,
топган-тутганинг
бир бўлак ёмбимас,
қўрқинчли безак?!
Шоирлар сиғинган ўшал юрт қани?
Эрким деб тутарсан бир парча тезак.
Денгизга қуйилмас бирорта дарё,
қумлар қамалида бижғиган диёр.
Бу йўлнинг сўнгида бир улкан фарёд,

бир ўлим, баҳайбат битта ўлим бор.
Йиғласанг йиғлагин
битта денгиздай,
жондан тўйган бўлсанг,
уммон каби ўл,
чунки бир денгиз йўқ тақир кенгликда,
чунки йўқ улуғвор уммонларга йўл.

ГУЛ ЙИҒИСИ

Қачон гул ҳидловдим,
қачон сувларда
ёғдулар рақсини томоша қилдим?
Насимлар мавжида елган ҳурлардан
кўзларим ўзолмай қачон йиқилдим?
Билмадим,
хаёлий дунёмидир бул,
жудолиғ бағримни тугатди тамом,
яна бу тубанлиғ даштида мақтул
жисмимни унутиб излайман пайғом.
Бу ерда ваҳшийлар йўл қарар эди
тағин бир валламат қонини истаб,
тунларнинг йиртилган кўлкаларида
валилар сўнгагин ғажирди итлар.
Очиқ мозорларнинг қирғоқларида
тиллари иккига айрилган қуллар,
вақтнинг сарғайган чирмобларида
юраги ёрилиб ўлган булбуллар.
Сувлар ҳам ириган,
ириб ётар Шарқ
тунларни ёритган майхоналарда,
ёвуз қон гирватин қаърига қараб,
завжалар йиғларди вайроналарда.
Осмон йироқ эди,

ер эса қаттиқ,
тобора олислаб борар қуёш ҳам,
бунда ғофилларнинг қисмати аччиқ,
бунда қаттолларнинг бошлари тошдан.
Вой, куним,
маҳшарга тўқинган куним,
сўнги кўзларимдан эриганда ёш,
Билолни чақирдим: эй буюк қулим,
манов хоқонларнинг қулоқларин оч.
Аммоки Билол йўқ,
милён Жаҳл бор,
милён қўлларида қонсираган тош,
зулм зулматининг оғушида хор
битта гул,
ёлғизгул йиғларди, холос.
Ёвуз бир дарбадар бор эди тағин,
бор эди қўйнида интиқом тиғи,
бор эди ёғдулар синган бетайин
дунёдан юксалган
бир гўзал йиғи.
Дунёга келдимми ёки қайтдимми,
кимсасиз даштларнинг қаърида нечун
илк бора англадим ёлғиз дардингни
кечалар тубида йиғлаган, эй гул.

ҒАМГИН ШЕЪР

Умр ҳам ўтгандай...
гўё бир кунда
настарин гулидай очилиб сўлдик,
гўё бир нафаслик равшан қуюнда
қалби сўқирларга асфсона бўлдик,
қушларни музлатган қора буюқда
соямиз қўшилиб девона бўлдик.

Мармари қўрғонлар оёқларида
умрини ёндирган дарвозабонлар...
қутурган жаҳолат таёқларидан
силласи қуриган дарёзабонлар...
дунёнинг қайроқтош табоқларида
кимларга йиғлади пари саболар.

Отларнинг чириган калласи каби
моҳият рафтори кўринган чоғлар,
ойларнинг увалиб тушган палласи,
юраклар гулини куйдирган доғлар,
кимларга аталган эди файласуф
қоялар бошида қорайган дорлар.

Ифво чечаклари...
фитна боғлари...
салтанат пойидан оққан базмлар,
туҳматни шопирган кунлар новлари,
раққос либосини кийган назмлар,
вақтнинг милёнта кар гўрковлари
эзилиб кимларга лаҳад қаздилар.

Умр ҳам ўтгандай...
наҳот бир кунда
настарин гулидай очилиб сўлдик?

Бир нафис гул кўрдик ёвуз жунунда,
орзулаб исмини “Армона” қўйдик,
исми жисмига мос армона бўлди,
бу гулга тикилиб вайрона бўлдик.
Зулм мошинлари...
шайтон сорлари...
шаҳват гирдобида сузган садолар,
кўзлари тошлардай қаттиқ ёрлари
жавҳарин нишолда қилган гадолар...
валилар ўқчиган буюк тонгларни
қай гўрга яшириб қўйди разолат?

Дунёни тебратган зиёбонлар ҳам
кафанга бурканиб фалакка ўрлар,
ўтлардан чинқириб биёбонларда
вахшийлар оғзидай очилган гўрлар...
ҳақорат сойлари қўшилган жойда
токай қонимизни ичар қонхўрлар?

Саҳро эгалари –
ғам тепалари...
зулматда йиғлаган чечаклар дарди,
мозийга йўл солган кун тевалари,
юракнинг туйғудан ёришган қаъри,
вақтнинг шафқатсиз неваралари
қайларга оборар бизларни айриб?

Умр ҳам ўтгандай...
офтоб сўлгандай...
қайғули харсанглар хаёлни эзар,
жаннатни соғиниб ётган чўлларда
қашқирлар галаси қонсираб кезар.
Эй гулим,
кўзларга ёшлар тўлганда
соямиз қўшилган дамларни эсланг!

ТАРИҚАТ

Дунёга сиғмадим,
сиғмади дунё
ғурбатдан торайган табиатимга,
қоп-қора чечакдай сочилмиш ҳулё
жўмардлар кўмилган тариқатимга.
Майлига,
чечаклар қоп-қора бўлсин,
йиқитса шу йўлда йиқитсин тақдир,
қуртлаган истаклар шуъласи сўлсин,
худойим сийлаган ҳурлигим яхши.
Бичилган қулларнинг,
қулзодаларнинг
малак сиймоларин ўйнатган дунё,
яралган лаҳзадан ҳур одамларни
иблислар тилида сўйлатган дунё.
Чиройли эрмаклар маҳзанидир ул,
мағизи қайғудан,
пўстлоғи зардан,
сарғарар очилмай туриб қизил гул,
тупроғи жимгина қусган заҳардан.
Чайқалар жаҳолат оғочларида
неча минг Машрабу
Мансури Ҳаллож...
ҳамон юксалади йўл бошларида
одамзот қонига тўймаган жаллод.
Токай бу иблислик,
токай бу ёлғон,
токай тиғ кўтарар қора гуруҳлар,
токай бижғиб ётар ғариб аламон
ичига тириклай кўмилган руҳлар.
Зулфиқор руҳ керак,
керак чин ёғду,
чин ишқ ёлқинлари бағримга тўлсин,

жисмимни тобласин фақат чин оғриқ,
чечаклар қоп-қора бўлса-да бўлсин.
Бағрикенг худойим
кечириб қўяр,
йиқилсам етмай ул ҳақиқатимга,
кўмилсам, кўмилай ўлими гўзал –
жўмардлар кўмилган тариқатимга.

ЭСКИ ШЕЪР

Буюк Турон кенгликларида
кўмилиб ётибди ҳадсиз хазина,
кўмилиб етибди йиллар қаърида
хазинага туташ саноксиз зина...
Адашдим,
руҳимда парокандалик
кўп сирли асрлар шабистонида,
кезгандай бўламан азиз битиклар,
донишманд элларнинг қабристониди.
Халқлар инжуларни ўтмишларидан
зарралаб-зарралаб терган пайтида
биз ногоҳ шамолда очилиб қолган
қанча жавоҳирни кўмдик қайтадан.
Бу қуллик белгиси ёки кўрликми
ё банди бўлдикми ҳирс, тамаларга,
ўзгага тутдикми жавҳар ўзликни,
кўрқдикми одамхўр маҳкамалардан?!
Ватаним дейман-у, бағрим қон бўлар,
бу қандай ватанки,
хоки бирикмас,
буюк Турон кенгликларида
уруғлар бир-бирин еди тириклай.
Бу қандай ватанки,
шоҳи зиндалар

бир ғариб элининг орини сотса,
шоирлар салтанат зиналарида
мансабу мартаба тиланиб ётса.
Эй, сиз, адашганлар...
Элнинг қонида
наҳотки самовий чечаклар сўлган!
Илож қолмадими жанг майдонида
Оллоҳу акбар деб ўлишдан бўлак?
Эй элим,
қачондир бир гала бедил
кўксингдан дилингни суғурган маҳал
нега шол юзингни бурдинг тескари,
нега тирик қолдинг ичмасдан заҳар?!
Буюк Турон кенгликларида
кўмилиб етибди ҳадсиз хазина,
кўмилиб ётибди йиллар қаърида
юксак бир оламга
туташган зина.
Ҳали кўп йўловчи бу манзилгоҳдан
айланиб-айланиб ўтар сағирдай.
Ҳали узоқ ётар,
узоқ ва узоқ
буюк хазиналар йиллар қаърида.

КАЙФИЯТ МАНЗАРАСИ

Далв ойи...
Атрофда бир ҳовуч қор йўқ.
Девона оғочлар кезмиш туманда.
Кўнгилнинг ҳолини сўрашга ёр йўқ,
Жўмард йўқ сўйлайин десам Турондан.
Наҳрлар сўйилган,
қоннинг ранги йўқ,
ичимда бўридай увлар бир шамол,

қиличдай чарақлар ой нурида йўл,
кенгликда ухлайди улкан бир қарол.
Оловдан сўйлайми,
сўйлайми майдан,
дарбадар набидай ўқийми оят.
Бу сохта булбуллар намунча сайрар,
намунча пўйроздан оқар ҳақорат.
Қарол жим ухлайди бу қиш палласи,
бор-йўғин каламуш галаси ташир,
шамолда тебранган улкан калласин
талашиб-тортқилаб қашқирлар ғажир.
Валатлар
айниган дилларин кўриб,
ёпиқ дарчаларни муштлайди титраб.
Эй кўнгил,
пойингда бир тупроқ бўлдим,
Кетмагил,
шу ерда баралла йиғла.
Далв ойи...
Суронлар тўфонларидан
қашқирлар тирқираб қочган бир онда
ўлдим рўйжада хоб ўпқонларидан
жонимни қийнаган ёвуз бир қондан.
Қарғалар босди сўнг...
чилпарчин ёруғ,
қоришди талваса – нур билан рўё,
Турон кенгликлари соригдан сориг,
улкан бир ўлакса ётгандай гўё...

ТУРКИЙЛАР

Қиличин ташлади беклар ниҳоят,
босилди тулпорлар,
тиғлар сурони,
урҳога ўрганган тилларда оят,
туркийлар таниди комил Худони.
Қиличлар занглади...
фалокат ҳушёр,
туркийлар қувватин берди ерларга.
Ҳийлагар дўстлардай яқинлашди ёв
комиллик қидирган жасур эрларга.
Илвасин йигитлар,
бобир йигитлар,
саждага бош қўйди ёвга терс қараб,
ғулларни кемириб йиғлади итлар,
буюк бошни кесди қилич ярақлаб.
Туркда бош қолмади... қолмади довлар,
хотин-халаж қолди мотам кўтариб,
“Бизга тик қарама!” – буюрди ёвлар,
ёвларга терс қараб яшади бари.
Таланди самовий тулпор уюри,
таланди зарлари,
зебу забари,
терс қараб ўлинг деб ёвлар буюрди,
ёвларга терс қараб жон берди бари.
Лаҳадга кирдилар ўзларин қарғаб,
қолмади арабий,
туркий хатлари,
туғингиз деди ёв тескари қараб,
ёвларга терс қараб туғилди бари.
Туғилди,
туғилди,
туғилди қуллар,
қирқида қирилган – имдодга муҳтож,

ёвларга терс қараб итлардай ҳурар,
бир-бирига душман,
бир-биридан кож.

Жўмардлар қирилган Туронзаминда
дўзахий тажриба палласин кўрдим:
эшшак суврати бор қай бир қавмда,
қай бирида тўнғиз калласин кўрдим.
Бу ҳолдан буваклар бўғилиб ўлар,
қул Билол эзилиб йиғлар фалакда...
Ўзларин ёндираб борлиқдан тўйган
Бадахшон лаълидай асл малаклар.
Мўминлар беш бора Оллоҳни эслар
саждага бош қўйиб жаллод тошига.
Ўгрилиб сал ортга қарайин деса,
бошига урарлар,
фақат бошига.

Борми эр йигитлар, борми эр қизлар,
борми гул бағрингда жўмард нолалар,
борми бул туфроқда ўзлигин излаб,
осмону фалакка етган болалар.

Бор бўлса,
аларга етқариб қўйинг,
бир бошга бир ўлим демаган эрмас,
шаҳидлар ўлмайди,
бир қараб тўйинг:
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!
Ёвга терс қараган мусулмон эмас!

ШАРҲИ ҲОЛ

Шуҳрати сочилди бодияларга...
зарбадан бештага бўлинди андуҳ.
Йилларга ем бўлган обидаларда
тинимсиз айланар чирқираган руҳ.
Бузилди азоб-ла қурилган диллар,
илинждан ўзга бир туйғу сиғмади.
Насабин билмаган шўрлик етимлар
ғафлатда ухлади,
кимлар йиғлади.

Фитналар домида пишган зулмдан
аёвсиз босилди қўзғалган ёдлар,
ўзликни топтаган маккор илмдан
кулгуга айланиб кетди фарёдлар.
Ким қолди?

Иблиснинг макрига учиб,
қирпичоқ бўлгувчи аламон қолди,
юз йиллик адоват захрини қусиб,
қонига фарқ бўлган ғалаён қолди.
Ким қолур?

Ҳаттоки сўнги лаҳзада
кўзлари тўймаган жобирлар қолур,
ўлим-ла ўйнашган назм авжида
юраги ёрилган шоирлар қолур.

Туркистон –
тарихи ҳарбистонларда,
тўкилиб битдими буюк қоматлар?
Руҳи дод солмасди қабристонларда
қаддини кўтарса агар номардлар.
Буюк руҳ чирқиар...

Мудҳиш саройда
зинодан тўралган неча даҳрий зот
урчитар малаклар туғилган жойда
ўзаги айниган янги махлуқот...

Демак бор,
баҳайбат зулм бор ҳали,
ҳали бор одамни қувган овчилар,
шундан донишлари овсару далли,
ўғрига айланган доно тожирлар,
шундан чумчуқюрак пошшолари гунг,
фақирлар кўниккан бало, қаҳатга,
шундан водийларда ўсиб ётар мунг,
ҳаттоки булбуллар ўхшар калхатга.
Туркистон –
тўзондай тўзган жигарлар,
жигарлар йўлинда темир тиканлар,
гадолик илмини ўргатар энди
аждод-авлоди-ла босиб шилганлар.
Бурғулар чириган...
занглаган тиғлар...
итлар томоқ ичар олтин тожидан,
мозийга тикилиб муғанний йиғлар,
шеър ёзиб ўлтирар лашкарбошилар.

ЁНАЁТГАНЛАР

ВаллаMAT ғозийлар
қабрида турди,
эртакда адашган танти ботирлар.
Чинакам эрлари қолмаган юртда
ўзларин ёндираб бугун хотинлар.
Қайга борадилар
ваҳший аланга
бағрида додларин кўтариб азот?
Таскин топардилар кеча даладан,
бугун излайдилар оловдан нажот.
Гўёки мағрибга ғарқ бўлиб қуёш,
садолар инларга қайтар фурсатда

қуёшдан узилиб қолган бир қулоч
аланга чинқириб қочар зулматдан.
Фарёдлар гуркираб
ўсган бу замин
мунчалар дуч келди Худо қаҳрига,
юз йиллаб кўз юммай ётган ғаними
аланга эккандай зулмат қаърига.
Бадахшон лаълимас,
гавҳару дурмас,
оддий бир инсоний қадрини излаб,
чинакам беклари қирилган юртда
гулхандай ёнади неча гул қизлар.
Бу исён – лаҳзалик,
даҳшат солароқ
бир зумда ўтар-да дўзахий оғриқ,
биноқ бу гуллардан бахти қорароқ –
бир умр ёнгувчи гуллар-да бордир.
Бу гуллар –
сўзлаган онидан бошлаб,
кўрмайин юлдузли осмон равоғин,
қанотдай қўлларда ерни тарошлаб,
ўт билан сувлардан ясар жавоҳир.

Фаришта қўллари қорайиб куйган,
кир дурра чирмаган олма юзларин,
ҳар бири Шерали ҳофизни суйган,
кўзлари ғуссали,
кичик жуссали,
кўксида армоннинг тумордай доғи,
дейдилар гулилар юрти – Ҳиротда,
Зухросиз равзада турмаган Тоҳир,
Лайли ва мажнунлар фақат китобда.
Воҳ, нечук туғилиш...
борми алардай
оловни тожларда кўтарган гуллар!

Жаҳондан узилиб қолган далада
мунчалар милтираб ёнар бу қуллар!
Машриқдан мағрибга судралган ғамлар...
манглайга ёзуқни битаркан дажжол,
бу мудҳиш масканда милён санамлар
бир умр изларми оловдан нажот!
Ё Худо,
денгизлар бунча узоқда!
Бунчалар олисдир қайсар дарёлар!
Жаҳондан узилиб кетган тупроқда
милтираб ёнгандай ғариб маъволар...

БУЗИЛГАН ДЕВОРЛАР

Қадимда
мевалар етилган пайтда
савоб деб яшаган комил аждодим
мусофир чанқоғин боссин деб атай
бузиб қўяр экан боғлар деворин.
Эрон даштларидан Хитойга қадар
девори бузилиб ётган боғ эди,
бу боққа мусофир кирган дафъада
астойдил севинган элим бор эди.
Бор эди
бу элнинг Худо безаган,
камолга туташган олтин чоғлари,
қарғишлар қарғадай қўнган ерлардан
қалтираб ахтардим ўшал боғларни.
Ахир, ер ютдимми...
комил инсонлар
қолдими сарғайган афсоналарда?
Метин деворларда чақиртиконлар,
қулфлар шодаси – дарвозаларда.
Бир қўлимни бердим, есин чаёнлар,
бошқасин узатдим каламушларга,

юрагим гулларин отдим аямай
кўзлари қотирма падаркушларга.
Битта гул юзига юзимни босиб,
оғринган чоғимни тоғлар кўрмасин.
Энди бу ҳолимни мозийдан тошиб,
девори бузилган боғлар кўрмасин.
Гирватдай айланар зулм дунёси...
қаъридан анқирди қора тер ҳиди,
гўеки бу қадим йўллар Худосиз,
гўеки бутун бир элим берк эди.
Берк эди,
берк эди,
чексиз деворлар
ичида инграрди чексиз бир шўрлик,
тинимсиз муштладим дарвозаларни,
ошиқ қўлларимни қонатиб бўлдим.
Ошиқ кўзларим ҳам...
ёвуз чақнаган,
кимнидир сўкаман, бандаи ғофил,
ахир ўз еримда дайдиб, чанқаган
шўрлик мусофирман,
улуғ мусофир.

ХОМАШЁ ХУСУСИДА

Ортиқча сийлаган Худо бу ерни,
одамдан азизроқ пахта, пилласи,
асал-қанд меваси, қоракўл тери,
сахролар қаърида ётган тилласи.
Унутманг,
борлиғин қилганча миннат
софлик обкелдик деб вайсаган каслар
кўзларин ўйнатган фақат зеб-зийнат,
арзон хомашёни ўйлаган дастлаб.

Бу ернинг бирорта дарвозаси йўқ...
Аммоки йўли кўп,
харидори кўп,
элининг дили оч, аммо кўзи тўқ,
энг муҳим хислати – хомашёси кўп.

Қайдаки сусайса эътиқод, имон,
бузқўлик авжига чиқса қай жойда,
ул элнинг бошига қўнмасмиш ҳумо,
бўлмасмиш ул элнинг
фарқи гадойдан.

Ҳақиқат мендадир,
қудрат ўзгада,
фароғат ўзгада,
ҳақорат менда...
сойлардай тирилур минг бир кўчалар
Тошлардай чўнқайиб йиғласам селдай.
Улуғ дард чайқалган жисмим бор холос,
майдонларга борсам шиор кўтариб,
ҳар ёндан гуриллаб босади восвос
манқуртлар резинка тўқмоқ ўқталиб.
Жоним жуда арзон...
жудаям арзон,
арзондир бул юртда тўкилган қонлар,
сочилиб ётибди бамисли хазон
тупроқнинг бағрида янги қурбонлар.
Бу бошлар бош эмас,
бу кўзлар кўзмас,
қулларнинг бошидир,
қулларнинг кўзи.
Дунё золимники...
Мен энди сўзмас,
фарёд-ла сўйларман ўзимга ўзим:

хўш, кимман, нимаман,
улкан бир қўртдай
ўрмалаб ўтарман замон тошидан,
бутун борлиғи-ла хомашё юрта
мен ҳам одамзотнинг хомашёсиман.

БИР СУВРАТ ТААССУРОТИ

Ҳалиям ўйнайди иғво таёғи,
тугамас маломат қисирғалари,
бошинг балчиқдаю кўкда аёғинг,
мунчаям кўп экан ганжиналаринг.
Барига ганжина,
ганжина сабаб,
ҳамиша шундай деб ўтган улўғлар,
манглайи шўрларнинг додини асраб,
бўғилиб ёўлдиран соқов қудуқлар.
Ижозат бердилар,
қидир дедилар,
кун сайин ганжина талаб қилдилар,
тилло олдилар-у, заҳар бердилар,
зиғирдай айбингни шохга илдилар.
Музликни маскан қил,
дедим неча бор,
йиғладинг шунда деб боболар қабри,
қўлингни кўтариб дединг Худо-ё,
ниҳоят қўзидинг Худонинг қаҳрин.
Қарагин,
хешларинг орасида жанг,
элатинг тўс-тўсу ит-мушук бўлди,
боланг фаросатсиз,
хотининг гаранг,
қизларинг меҳнатдан эзилиб ўлди.
Чинданам Худонинг қаҳри келибди,

емишинг тўппаю ичмишинг заҳар,
узоқ пайт ишламай миянг эрипти,
итларинг йўталар,
эшакларинг кал.

Эрта-кеч ўйлайсан ганжина ҳақда,
метинни эритиб юборар сабринг,
кўзингда юксалар ўзингдай қайсар
тўқсон минг бобонгнинг нураган қабри.
Вой, одам,
вой, итнинг калта оёғи,
кўзингда қайнайди ажиналаринг,
Худодан сўрайман эс-ҳушим оғиб,
тезроқ тугасайди ганжиналаринг...

* * *

Ёмғирдан кейинги атиргул каби
кўзларни яшнатган бокира диёр,
дурру жавоҳирга тўлайди бағри,
эрлари соддадил,
ёвлари маккор.

Ҳали заҳар-заққум тотини битмай,
машриқдан мағрибга кўчган сабода,
ҳарис нигоҳларни назарга илмай,
хилолдай порларди кўм-кўк қабода.

Наҳот бу ўша ер,
шуми ҳар лаҳза
минг битта туйғуни ўйнатган гўша,
бор тиғин миллиард ниш билан чақар
баҳайбат зангори чаёндай ғўза.
Ҳамон эрлар содда,
ёвлар маккордир,

ҳамон диллар ўти кўкка ўрлайди,
азалдан бу ернинг хўжаси борми,
валламат эрлари қайси гўрдайди.
Тупроғи эланган,
тоғи тўйилган,
зарлари терилган заррама-зарра,
фарқи йўқ чўяндан, тўқим урилган
тинимсиз минилган қўтир бир хардан.
Лаълмас, шўриш кўрдим шўр манглайда
гуландом, гулназар, гулрухсорларнинг,
золимнинг зулмини тугал англадим,
англадим қайғусин кўҳна торларнинг.
Буюк тупроқ ўлди,
ўлди жимгина,
энди бу маконда битмас тозагул,
энди заққум-заҳар бағридан инграб,
фақат юксалажак милён-милён қул.
Вой, инсон қонига қорилган замин,
тупроққа айланган жигарим, бағрим.
Чўнқайиб ўтирдим, ёлғиз бўриман,
ишқимни ғажиган бўридир қаҳрим.
Ичимдан анқийди тупроқнинг ҳиди,
тупроқ соя солмиш ранги рўйимга.
Тупроқранг кўзларим,
тупроқранг тилим,
тупроқ ҳазинлиги сингмиш ўйимга.
Тупроққа ўхшайсиз дегувчи кўпдир,
севинчдан сиғмаймиз зард теримизга,
тупроққа ўхшаймиз...
хўш, нима бўпти,
ўхшасак ўхшабмиз ўз еримизга.

БОЗОРДАГИ АФҒОНБОЛА СУВРАТИ

Ғазабдан юзлари қорайиб кетган,
қадди эгилмаган...

эгилган бозор...

Гўёки бир сирнинг тагига етган,
битта у жафокаш,
бошқалар айбдор.

Кулфат оловида қайралган кўзи,
ўқраяр муслмон тоғлар йўқсули.
Дунё бир томонда, бир ёнда ўзи,
одамнинг қулимас,
Оллоҳнинг қули.

Яшнаган нигоҳлар нурин сўндирадир
кўзида ўн йилдир жамланган ғазаб,
тутгандай катта бир ифво ўлдирган
бир ярим милёнта афғонга аза.

Энди бор кулфатга сўрагандай қон,
минглаб нигоҳ аро совуқ ярақлаб,
бу нигоҳ кўзингга тушгани заҳот,
бутун бор тиғингни кетар чавақлаб.

Эй афғон,
маломат кўпдир бошимда,
юртингни босганлар,
отганлар бошқа.

Бир халқнинг дилини ёқут тошидай
майдалаб-майдалаб сотганлар бошқа.
Одамзот қайнаган бозорда афғон,
хўмрайиб турибсан мисли тирик дор,
худди бошлагудек бирорта ғавғо,
ичингда гулбиддин ҳикматёринг бор...

Балки бундаймасдир,
балки бу бола
афғон даштларининг тирик суврати,

таниш савдоларни хотирга солган
бозорга тикилиб ўйлар суради.
Оний суврат бўлар...
ҳатто мен ўзим
кўпинча юрсам-да хоксору ғариб,
гоҳида саломга узатган қўлим
порлар-ку Алининг қиличи каби.

ЖЕЗ ОТЛИҚ

Ҳамон улуғ келбат,
ҳамон боши тик,
ҳамон тоғни бўлар қиличин зарби,
қутурган бу ҳанги айғир-да тетик
дунёга ташланар кўзи оч ҳарбий.
Икки юз йилдирки
улашиб шўриш,
мағлублар бошида қаҳқаҳа отар,
ҳаттоки мангу эрк тимсоли бўлмиш
осмон ҳам кўникиб қолди бу зотга.
Озми бу денгизлар,
озми бу ерлар,
озми тожларини узатган юртлар,
ўз қонин симириб чириган эрлар,
байланган ҳурлару таланган дурлар.
Туёқлар янчмаган нималар қолди,
айтарми қайтадан тирилган ёдлар,
Турондай сарғаймиш от пешобидан
самовий хитоблар,
азиз китоблар.

Бас, телва сувори,
ҳаддингдан ошма,
қутурган айғирнинг жиловини торт,

икки юз йилдирки эллар бошида
түёғини қайрар бу даҳшатли от.
Адолат изладим сўнган йиллардан,
агар шундай бўлса зиёпарварлик,
қайдан униб чиқди милён дилларда
ҳасаду хусумат,
хиёнат, ғарлик.

Жез отлиқ ўзини уради ҳар ён –
машъум салтанатнинг соҳибқирони,
чайқалар бўғилган бир баҳри фарёд,
бўридай эргашар эл интиқоми.
...Саҳрода кўринар тағин Тўмарис,
тағин бир қўзғатар сабр тошини,
бу сафар мешгамас,
қон денгизига
отар бу зобитнинг оғир бошини...

ЁМҒИР

Бир ёмғир истарлар...
чексиз зулматдай
чексиз ёғадиган ёмғир истарлар.
Ялаб соб қилмади буюк ғурбатда
очилган қонларни този итлар-да.
Бир ёмғир истарлар...
ювса ғассол сув
тақирдай ёрилиб ётган мозийни,
бузилган баҳрдай қўзғалмас руҳ,
кўтариб милёнлаб қонсиз ғозийни.
Бир ёмғир истарлар...
келмас ул қайсар,
жимдир кўп синоат гувоҳи – осмон,
қуёшдан отилган миллиард найзалар
ҳали тегмасидан пориллайди қон.

Ёнар қон...
ёнар қон...
ёнар фақат қон...
Ботқоқдай товланиб ёвуз чайқалар,
қўрқинчли сувратин қилур намоён
жаллод қароргоҳи бўлмиш салтанат.
Темир дарвозалар...
темир пардалар...
чўян кундаларни беркитган садлар,
хаёл дурбини ҳам етмас қаърларда
қонли тиллоларни ўйнар муртадлар.
Бўғилган ўрмонлар,
синган дарёлар
аслари шиддат-ла қилганда меърож,
тағин-да қизарар унган фарёддан
сўзамол ҳукмдор бошида ол тож...
Бир ёмғир истарлар...
ғассол истарлар...
ювиб олмоқ учун қонли қўлларни,
қалъалар ғишлари тағин бистарлар,
мармар зиналарда битган йўлларни.
Илтижо қилди кўп саноқсиз қассоб,
қолмасин мозийнинг бу қизил доғи.
Топди кўп синоат гувоҳи – осмон
қайси бир кунжидан озгина ёмғир.
Осмон тешилгандай...
замин чайқалди,
бир неча кун ёғди ёққандай қўрга.
Дунёнинг ёмғири битта ҳайкалнинг
чанг босган юзини ювганди зўрға...

ХИРГОЙИ

Ҳаммамиз қуёшда куйган жиззамиз,
қачон тиз чўкувдик,
ҳамон иззамиз,
сирқираб оғрийдим шишган тиззамиз,
ўрндан озгина турсак майлиму?

Ўтганлар бари бек,
қолган жавдирар,
гарданда кўринмас ғуллар шалдирар,
меҳнатдан ёрилган қўллар қалтирар,
ўз беким ерида юрсак майлиму?

Насимлар гулламиш озод тоғларда,
озодлик муждаси сўлу соғларда,
боболар қийналиб тиккан боғларда
ағанаб бир хаёл сурсак майлиму?

Неча минг аллома, жўмардлар ўлган,
тафаккур сасиган,
руҳлари сўлган,
уруғлар айниган тап-тақир чўлда
ўз беким давлатин қурсак майлиму?

Юз эллик йилдирки мана шу ҳолат,
ҳануз давом этар маккор тижорат,
билмадим, қаердан ушбу жаҳолат,
нега сиз бўлмайсиз сира хижолат?
Нега мен сўрайман сиздан ижозат?!

ОРОЛ ДЕНГИЗИНИ САҚЛАШ БОРАСИДА ОЛИЙ РАҲБАР МАСЛАҲАТИ

Тадбиркор бўлайлик,
ўзни тергайлик,
қалови топилса ёнармиш қор ҳам,
эртадан ҳар томчи сувни тежайлик,
ўлётган денгизга берайлик ёрдам.
Қанийди ҳар кимса киришса қаттиқ
ахир тома-тома кўл бўлур дерлар,
ахир кўкариши,
гуллаши шартми
пахта экилмаган бекорчи ерлар.
Олайлик, узоқйил қор кўп ёғанди,
қор тагида колди Фарғона тараф,
ўн минг булдозерда ўша қорларни
сурсак бўлмасмиди Оролга қараб.
Сираям камайтиб бўлмас пахтани,
янги имконларни кўрайлик ўйлаб,
чўмилмай йилда бир марта баданни
артсак бўлмайдимиз сочиқни ҳўллаб.
Халқимиз меҳнатга хўп чидайдиган,
истаса, кўп ишлар бўлиб кетар ҳал,
қанийди бир ойлаб сув ичмайдиган
туянинг хислатин ўзлаштирса халқ.
Қанийди,
ҳаммамиз ишлатмасак сув,
пахтамиз йигирма милён бўларди,
қисқаси, омманинг онги ўсган кун
Орол ҳам, албатта, сувга тўларди.

Отангизга балли,
таклифлар создир,
бошингиз тилладан бўлсин-э, раҳбар,
қўйдаи халқ фаҳмида саёзлик бордир,

шу оддий нарсани билмапти, аҳмақ.
Раҳбарлар амрига лаббай деганмиз,
қани, енг шимариб тушайлик ишга,
бирорта фуқаро, тирик эканмиз,
журъат қилолмайди сув-пув ичишга.
Бўлди, нос чекарлар,
раҳбар сўзлайди,
оғзингни чайгину Оролга тупур,
сен ҳам, эй намозхон,
ол-да кўзани
таҳорат олгани Оролга югур.

ҚАЙСАР БУЛБУЛ

Зоғлар орасида булбулни кўрдим,
беш-ўн қўтир зағча бошин чўқиган,
юраги ёрилиб ўлсин деб шўрлик,
булбул ҳақида кўп ифво тўқилган.

Эмишки,
хониши доим аразли,
йўқотиш керакмиш сохта булбулни,
сахар чоғларида вайсаб ғаразли,
атай ухлатармиш неча қизгулни.
Бу ҳам етмагандай комил замонда
салтанат қасрига пешоб тўкармиш,
тағин ул миллатчи эмиш ашаддий,
қайда сайраса эл исён кўтармиш.

Ифволар ёзилур,
беш-ўн қўтир зоғ
янги арслоншоғга тинмай хат ташир.
Шотирлар ишидан юрар кайфи чоғ
қора кўзойнакни таққан каттаси.

Арслоншоҳ алмашар,
вазир алмашар,
борлиқни қайтадан қурмоқда авом.
Зоғлар қағиллашиб бирам яйрашар,
тағин иғвохатлар ёзилар равон.

Эмишки,
бу булбул айбин яширар,
ҳар наҳор ўн каклик гўштини ермиш,
палон йил писмадон кавақда бирдан
саккизта айиқни зўрлаган эмиш.
Тағин бир айби бор,
ўқирмиш намоз,
ислом байроғига қилармиш сажда,
ҳар қандай жазони берсангиз ҳам оз,
ҳаммани қон қилиб бўлди бу аждар.

Иғволар ёзилур,
беш-ўн қўтир зоғ
янги арслоншоҳга тинмай хат ташир.
Шотирлар ишидан юрар кайфи чоғ
қора кўзойнакни таққан каттаси.

Ажаб ҳангомалар бўлар қайтадан,
зоғларнинг кўзида қайнар ажина.
Зоғлар орасида сайрар атайлаб,
бу булбул ўзиям жуда гажир-да.
Ҳой, булбул,
Ўзингга бир оз раҳм қил,
бўлмасми дамингни чиқармай турсанг.
Ахир қайта қуриш...
бўлмасми бир йил
зоғлар орасида зоғ каби юрсанг...

ОММАНИНГ АҲВОЛИ

Қандай давр ўтди,
ҳамма бахтиёр –
бошини урарди ҳайкал пойига,
байрам кунларида осарди шиор
ҳаттоки нураган халажойига.
Кун кўзин очмасдан очиқ пайкалда
баравар энкайиб турарди ҳамма,
ҳамду саноларни айтиб ҳайкалга,
бир хилда севиниб қиларди нағма.
Ким нишон оларди,
ҳамма-чи – пишон,
шалди роқ қарсақлар оларди тағин,
тилидан оқарди фақат шараф-шон,
жилпиллаб сайрарди бир тўп андалиб,
“Осмондаги юлдуз”ни айтарди қизлар
вайрона тунларда вайроналардай,
эрлар қайтар эди итларни сизлаб,
оталар чириган майхоналардан.
Давр ўзгардимиз?
Қўзғалди омма,
ҳайкал обрўсиям бўлди бир пуллик,
кентлар кундасига ҳаттоки ёрма
ўқлардан ҳайиқмай бош қўяр қуллик.
Бу дунё маккордир...
бир-икки сўздан
қариндош элатлар ит-мушук бўлар,
гул каби ўсмирлар ётар юзтубан,
ўн йилга етгулик мозорлар тўлар.
Уйи куйган омма тўяди эркдан,
тўйдирар ғойибдан келган адоват,
мол-жони таланиб,
номаълум ердан
қидириб топмайди сира адолат.

Оқибат, жимгина ҳайкал пойига
қайтару барини қайтадан бошлар,
камаяр номаълум ёқдан ёғилган
туҳмату иғводан ясалган тошлар.
Хуллас, ушбу қолар янги даврдан:
тағин тут тагида бувак биғ-биғлар,
ҳамманинг ҳолига ҳар ёқдан қараб,
эшаклар кулару
хўтиклар йиғлар...

МАЙДОН ТАЪРИФИ

Ҳеч қачон ишонма –
бу майдон маккор,
неча хил ғалаён тарихин кўрган,
адолат қидириб бош урган хоксор
милёнлаб инсонни жўнатган гўрга.
Қандай маҳобатли!
текис сатҳи ҳам
қатл кундасидай қорамтир порлар,
қурбонлик соатин санаб хотиржам,
сеҳрли гирдобдай домига чорлар.
Чорлар,
жодуланган кўйи бир овсар
қудратдай йиғилиб келар ғалаён,
майдонлар дунёга сафсата сотар,
урди деб бошини тошга аламон...
Ҳеч қачон ишонма –
майдонга борма
кўксингни ёрсаям дарду ҳасратинг!
Бу маккор майдонлар сергак ҳар доим,
салтанат қасрини шундоқ асрайди.
Алвонлар – ажойиб,
ҳаммаси – ёлғон,

бу ерга инсонмас, келар жонивор,
майдонлар тошида қорайиб қолғон
милёнлаб алданган одам қони бор.
Майдонлар қонхўру аламон – анди,
илдизи майдонда – яшнаб турар тож.
Бу ерда ясанган оғочлар банди,
гар банди бўлмаса ўсмасди оғоч...

ГИРЯ

Бу осмон осмонми,
темир пардами,
бу ёғду синчлари тизилган дорми?
Мунчалар эгилди қора гардани...
жувонмарг бўлгурлар,
жўмардинг борми?!
Бу замон кимники,
макон кимники,
қатрон-ла ёпилган йўллар кимники?!
Анордай сочилган қонлар кимники,
бу қонли билаклар,
қўллар кимники?!
Ваҳшат кечасида диллар тўкилди,
юзминг бағри вайрон бирдан ўкирди,
жасадга ёлғондан кафан тўкилди,
жувонмарг бўлгурлар,
жўмардинг борми?!

Мовийранг равоқли зиндон аршидан
оятлар маржони узилиб кетди,
тағин қон сачраган туннинг авжида
чирқираб йиғлади бир тўда етим.
Вақтнинг шарпадай гунг ғассоллари
сойларнинг йўлларин буриб юборди,

тарқади тамуғнинг шум дажжоллари,
жувонмарг бўлгурлар,
жўмардинг борми?!

Ғафлатда кулганлар,
кўксин керганлар,
ёрларин зулматга қўйиб берганлар,
фаришта буваклар кулин терганлар
номус доғин ювар майхоналарда.
Мол-дунё ишқида чандон ўлганлар,
ишратдан юзлари салқиб сўлганлар,
занглаган кишанга меҳр қўйганлар,
димоғин хушлайди райҳоналардан.
Имоним деганлар,
Миллат деганлар,
ёвга терс қараган иллат деганлар,
ўзликка хиёнат қилма деганлар
зор қақшаб йиғлайди вайроналарда.
Йиғласин –
сўнгаклар қисирлаган пайт –
дахшатдан сарғайган ўт-ўланлардай,
жон қуши байланган иссиқ лабларда
лаҳзани музлатган гўяндлардай.
Тўрт фасл қоришиб ўтди ёруғдан,
бағримни чаёндай чақди андуҳим,
жўмардлар деганим кечган оғриқдан
дарвешга айланди зулфиқор руҳим.
Неча бор муножот қилдим Худога,
нечун сен мунчалар ёлғиз яратдинг,
дилимга бахш этиб тошдай ирода,
кўзимни баҳайбат дардга қаратдинг.
Нечун ўзгаларнинг шандир хаёли –
настарин очилган,
сайрар қумрилар?!
Нечун етимларнинг ўткир фарёди
шажардай чайқалур тасаввуримда?!

Тўрт фасл –
осилган кулфат аршига,
гўёки мудҳиш бир манзилга келдим.
Куйган кечаларнинг қалтис авжида
чирқираб йиғлайди бир тўда етим.

СИНОВ МАЙДОНИ

Улуғвор даранглар
даврон соати,
соатлар милларин унга тўғрилар.
Қизил шинаклардан чўчиб боқади
ҳалокат шамолин сезган ўғрилар.
Бу шамол ёмондир, йиллар қаърида
кўмилган милёнлаб мурдани очар,
сочар жиноятнинг милён сирларин,
лаънатлар ёғилар, қарғишлар босар.
“Сиёсат қилинмас тоза қўл билан,
курашда ҳар қандай усуллар яхши.
Тағин бир чидайди аввал ўқ билан,
кейинроқ дўқ билан олинган машриқ”.

Шундоқ бошланувди кеча фалокат,
сиёсий фитналар гувоҳи – Холиқ,
сассиқ бир жаладай босди маломат,
тағин бир чидади шўрлик халойиқ.
“Бўҳронга дуч келди иқтисодиёт,
тақчиллик кучайди,
қадри йўқ пулнинг,
маблағни тўплаган ички савдо бор,
суннинг хлори кўп,
ҳиди йўқ гулнинг.
Калбаса йўқолди,
қолдик ғафлатда,

гуриллаб ёнади қипчоқ даштлари,
бостириб келмоқда буюк давлатга
марғилон дўппили Темур лашкари”.

... Шўрлик халойиқнинг ярми қамалар,
кун сайин кўпирар ўзбеклар иши,
номусдан ярмиси ўлар қамалда
бошга қон қуйилиб,
жигари шишиб.

Фош бўлиб қолганда қора жиноят,
қизил шинаклардан боққан ўғрилар,
тағин бир найрангни топиб ниҳоят
Ўзбеклар бошига қўяр тўғрилаб.

Сиёсат –

ўзинга келган зарбани

ўзгага бурвормоқ санъати бўлса,

қулдай халқ бошига тушган ғалвани

қайси бир ёвига бурворсин, кўрсат!

Ёвлик ёвлик чорлар,

қаҳат – қаҳатни,

ҳаттоки болалар давлатни сўкар,

ўзбеклар ўғрилар отган ахлатни

ошириб-тошириб марказга тўкар.

Начора... уйғониш...

ғафлат ғафлат-да,

зўр келса манглайга кифоя бир ўқ.

Минг афсус, яшаймиз шундоқ давлатда
жиноятлар кўп-у, жиноятчи йўқ.

КУТИЛМАГАН СИЙЛИҚЛАР

Бегона ўлкага келгандай эдим,
севинган етимдай кўзим ёшланди.
Сираям ўзгариш бўлмайдиди дердим,
ёрилди зулмнинг метин тошлари.

Зиндонлар очилди, сочилди сирлар,
темир пардалардан омоч қуйилди,
тошларга айланиб қолган ботирлар
наъраси қулоққа келиб урилди.
Ёпирай,
хамманинг бор экан тили,
кечаги читтаклар бўлди қахрамон,
хамманинг ичига шайтонлик қилиб,
кирганга ўхшайди маккор Ахрамон.
Мулойим гул тутар зулм жинлари,
музлаган ичингдан қайноқ ёш келар,
гўёки минг бошли аждар сингари
қон ичиб тўймаган хоқонлик ўлар.
Тарихин сўйлайди бузилган ўлка,
даҳшатдан тош қотар зиёратчилар,
отилган,
чопилган,
бузилган бўлса,
қаерга гум бўлди жинойтчилар?!
Чексиз ҳурмат билан
сўйлашдан олдин
ким гўштор қўлини қўяр елканга,
гўёки отангни ўлдирган қотил
бошқача ниқобда таскин бергандай.
Ҳалати бир ҳолат,
жўшар ёш қонлар
бу янги доҳийлар сўзлар айтганда,
гўёки молингни талаб қочганлар
бошқача ниқобда тағин қайтгандай.
Умидсиз шайтондан ҳаргиз алҳазар,
мардларга не учун бўлмай дарёдил,
одамий қадрим деб йиғласам агар,
кўзимнинг ёшини артар жаллодим.
Қонунлар кўпайган вайрона юртда,
қонуний кунлардан юрагинг ўйнар,
истаган томонга тайёр бошпутьлар,
истасанг Олмонга,
Парижга жўна.

Мендайин фақирга шунча манзират
ва тағин исмимга қўшадилар бек.
Воҳ, шунча сийловдан буткул гангиган
фақирни ўлдириб қўймаса бу эрк.
Чинданам, бундай эрк оғирмасми кўп
одамга эргашиб қаттиқ алданган,
ўлимдан ўзга бир насибаси йўқ,
бир умр қамоқда ётган одамга...

* * *

Душманним кўпайди,
ҳатто ўликлар
баҳорни соғинган қутлуғ ойлари
хилватда йиғилиб юрди шўрликлар
чангалда бўҳтону иғво лойлари.
Одамдай яшаса бўлар-ку яйраб,
уларни қийнарди ғалати бир дард,
бирорта марди йўқ кўзингга қараб,
юрагинг тагига тиғ урувчи мард.
Бор айбим,
ҳақиқий ёвни кўра бил,
адолат тобласин дедим бурдларни,
Шайбоний лашкари сингари бедил,
ўзимга ташланди миллат қуртлари.
Булар обрўй излар,
манфаат излар,
иғволар тўқиру кутар баракат,
йўқса бир шоирни тўҳматлар билан
оғзини ёпишга мунча ҳаракат,
неча бор ўзимга
ғазабингдан кеч,
пасткашлар арзимас дедим ўйлашга,
аслида, Худодан ҳаққим борми ҳеч

бирорта муносиб душман сўрашга.
Ахир кимман ўзим, мангуликка сал
агар қиёсласак Шавкат Раҳмон ким?
Ким дея борлиқдан сўрайман ҳар гал,
макон жим,
замон жим, Парвардигор жим.

МУНОЖОТ

Фақат ишқ...
Фақат ишқ...
Бошқаси сароб,
бошқаси шамолнинг оний сурони.

Қирқта тар гулимни айладим хароб,
қирқта қул кўзи-ла кўрдим дунёни.
Қирқта қора қул ётар мозийда,
қирқта черигини йўқотган бекман.
Абадий айрилдим қирқта ғозийдан,
бошимни тошларга урсамми дейман.
Бу дунё нимадир?

Барини кўрдим,
султонун гадонинг қаърини кўрдим,
ғаззолий сиғмаган тубан оламда
шайтондан тўралган ғайирни кўрдим.
Фақат ишқ...

Ишқ гули...
Самовий гулим...

бир нафас дилимга посибон бўлсин,
токим шул нафасда қирқ биринчи қулнинг
ёруғ лабларида хўрсиниқ сўлсин.
Тўхмат мурдалари қалашиб ётган,
иғволар қуртлаган шўрлик диёрда
замону маконин буткул йўқотган

бир улуғ фарёднинг
боласи зорман.
Ай, қиличдай туйғу,
ай, қотил туйғу,
бас, ортиқ қийнама кимсасиз даштда,
юзимга юзини қўйсин ўшал гул,
дилимнинг қаърини чавақлаб ташла!

ИҚРОР

Рубобий шеър ёзсам...
қайтсам бир нафас...
ҳамиша мусаффо чашмани кўрсам,
қорайган чўққилар қорига қараб,
бир нафас хаёлчан ўсмирга дўнсам.
Воҳ, ўшал лаҳзалар...
ўтдими буткул
гунафша атирли тансиқ туйғулар,
сахарги боғларни уйғотган булбул,
ойларнинг нурларин элаган сувлар.
Яшил шажар эдим...
Қандоқ соғиндим...
кўзимни яшнатса рубобий ранглар.
Қайси бир дунёга бунча оғриндим,
дилимни қаритди бесамар жанглар.
Мен жангчи эмасдим,
мен шоир эдим,
ниҳоят шоирдан кўра зобитман,
ҳар нафас мусулмон миллатим дедим,
нафсига куйганлар келди оқибат.
Ҳаромни хуш кўрган маслакфурушлар
зиғирдай ҳимматин қилганда миннат,
япроқдай сарғордим буюк урушда
мусулмон йўқ эди,

йўқ эди миллат.
Бас, қушлар сайроғи,
япроқлари мўл
яшил шажар каби турай мушаккал,
илҳомим ҳақида сўйласинлар хўб,
заҳарли тилимдан тўкилсин шаккар.
Рубобий саболар, руҳимдан эсинг,
қайтадан уйғонсин илоҳий туғён.
Воҳ, яланг шохларим қиличдай кескир,
бир япроқ қолмаптир шивирлайтурғон.

* * *

Нодиражон, Шоиражон,
танам қимир этмайди,
олис-олис воҳалардан
тоғларимни чақиринг,
осмон тўла ҳаволар
фақат менга етмайди.

Нодиражон, Шоиражон
танам қимир этмайди,
кўзимда бир томчи ёш,
сойлар ювса кетмайди.

Нодиражон, Шоиражон,
танам қимир этмайди,
пешонамнинг шўридан
бино бўлган бу дарё...
осмон тўла ҳаволар
фақат менга етмайди.

Нодиражон, Шоиражон,
танам қимир этмайди,
боринг, қорли тоғларга:
бир шоир ётибди, денг
Худонинг ҳовлисида...
Осмон тўла ҳаволар
фақат менга етмайди...

1996

* * *

Айт, эй хаста булбулим,
Ўшга қачон етамиз?
Яшил боғлар сарғарди,
Мағиз бўлди гужумлар.
Оҳ, вой, мунча йўл оғир,
Булбулим...

Улкан соат ўртасида
Мадорим йўқ юрмоққа,
Қашқирлар даврасида
Судраламан турмоққа.
Шунда қолиб кетсам гар
нетамиз?

Абадият оралаб
Ўшга қачон етамиз?
Қорли тоғлар бағрида
Бегим – Ўшим кўринди,
Султон – Ўшим кўринди...

1996 йилнинг сентябрь ойи

“Қачон тиз чўкувдик, ҳамон иззамиз”

Буюк олмон шоири Гёте ҳаётининг сўнгги йиллари кунма-кун кундаликка ёзиб борилган. Буюк рус ёзувчиси Толстой ҳаётининг сўнгги йиллари ҳам кунма-кун кундаликка ёзиб борилган (бошқа мисоллар ҳам бор, лекин биз атайлаб икки буюк шахс ҳаётини кўрсатяпмиз). Улар қачон нима деганини, кимлар билан учрашганини, нега ҳафсаласи пир бўлганини яхши биламиз. Тўғри, кундаликларда қайд этилган айрим фикр-мулоҳазаларни бошқалар аниқ далиллар асосида рад этган бўлиши мумкин (хусусан, Лев Толстойнинг

“ҳижратига” алоқадор воқеалар). Бироқ биз инсоният тарихида ўчмас из қолдирган улуғ зотларнинг шахсий ҳаётини, фикр-мулоҳазаларини билиб оламиз. Улар ўз ҳаётларининг сўнгги кунларида нима деган экан, нима қилган экан, каби оддий саволлар қаршисида бош қотириб ўтирмаймиз: китоб жавонида турган “кундалик”ни қўлимизга олиб, варақлаб кўрсак, ҳамма нарса ойдинлашади.

Афсус, чин маънода юртпарвар ва мил-

латпарвар шоиримиз Шавкат Раҳмон ҳаётининг сўнгги кунларини ҳикоя қилувчи кундалик йўқ. Биз шоир ҳаётининг охириги дамларига бевосита шоҳид бўлганмиз, аммо кундалик тутмаганмиз. Кундалик тутиш кераклигини билмасмидик? Билардик. Лекин кўнгилга сиғмасди. Ахир Шавкат ака Гёте ёки Толстойга ўхшаб ёшини яшаб, ошини ошаб қўйган чол эмасди, саксон уч ёшга етгунича яна ўттиз етти марта қовун пишиғи бор эди. Ёш эди, аммо оғир дардга чалинганини Шавкат аканинг ўзи ҳам биларди.

– Эҳ, укажон, тузалмайман шекилли... Дўхтирлар айтаверади, қани, битта сигарет тутатиб беринг, мириқиб чекиб олай... Энди чекишни ташлашдан ҳеч қандай фойда йўқ, – деган эди Шавкат ака бир куни.

Албатта, беморнинг истаги бажо келтирилади.

– Ундай деманг, Шавкатбек, дардни берган қодир Худойим, шифосини ҳам беради! – деб такрорлашдан чарчамасди шоирнинг хотини Манзура опа. Сўнг биздан ўпкаларди: – Илтимос, акангиз ялиниб-ёлворса ҳам, сигарет берманг. – Кейин хижолат бўлиб илова қилардилар: – Шавкатбек, бировдан сигарет сўраб чеккани уялмайсизми, ахир, ҳозир бир қути сигарет фалон пул туради-ку!

Шавкат ака ёстиғининг остидан бир боғлам пул олиб, “қарзи”ни узмоқчи бўларди.

– Йўқ, шеърларингизга бериладиган қаламҳақидан чегириб қоламан, – дердим жиддий оҳангда.

Шу тарзда хийла кўнгилсиз мавзуда бошланган суҳбатга чек қўйиларди. Боз устига, Шавкат ака кўпдан бери шеърый туркумини хаёлида пишитиб қўйганини айтиб, сал-пал дармонга кирса, дарҳол қоғозга туширишга ваъда берган эди.

Эътиқодни моддий ҳаёт белгиламаслигига Шавкат аканинг ҳаёти мисол бўлади. Эрксевар шоир совет давридаёқ моддий неъматларга эмас, машаққатлар оша озодликка, мустақилликка талпинар эди. Ҳа, у ўта эрксевар, эрк орзуси эътиқодига айланган шоир эди.

*Ҳаммамиз қуёшда қуйган жиззамиз,
қачон тиз чўкувдик,
ҳамон иззамиз,
сирқираб оғрийди шишган тиззамиз,
ўридан озгина турсак майлиму?*

*...Неча минг аллома, жўмардлар ўлган,
тафаккур сасиган,
руҳлари сўлган,
уруғлар айниган тап-тақир чўлда
ўз беким давлатин қурсак майлиму?*

*Юз эллик йилдирки мана шу ҳолат,
ҳануз давом этар маккор тижорат,
билмадим, қаердан ушбу жаҳолат,
нега сиз бўлмайсиз сира хижолат?
Нега мен сўрайман сиздан ижозат?!*

(“Хиргойи” шеърдан)

Шавкат ака ўзининг дарди оғир эканини биларди, лекин ҳақиқий ҳаёт энди бошланаётганини ҳам билар эди. Ҳамма нарсага чидаш керак бўларди, чидам ва матонат ҳамма нарсани ҳал этарди. Биз синов даврига қадам қўйган эдик... Айнан қизғин синов даврида ҳаётдан қўз юмишни Шавкат ака асло танасига сиғдира олмас эди.

Шундай вазиятда кундалик тутиб бўладими? Шахсан мен кундаликка Шавкат акамдан яшириб бирор нарсани қайд этиб қўйишни чақимчилик деб ўйлар эдим.

Бир куни Шавкат ака: “Ўн иккита шеърни хаёлимда пишитиб қўйдим, лекин қоғозга кўчиришга кучим етмаяпти”, деб қолди. Мен дарҳол дафтар ҳозирладим. Мана, ўша дафтар: “1996 йил 9 август, жума” санаси қайд этилган. Эсимда, Шавкат ака шеърларининг биринчи мисраларини пичирлаб айта бошладилар:

- 1. Ўшга қачон етамиз?*
- 2. Озод дарёларим, озод дараларим.*
- 3. Оғзимиз қийшиқдир, юзимиз қора –
Уларнинг овози Лондондан келар,
Турли “Лимузин”у “Хонда”дан келар.
Биз эса Ватаннинг чанг кўчаларида
Оғзимиз қийшиғу юзимиз қора...*

*4. Ғазабланма дейдилар,
Асабланма дейдилар?
Диққат бўлма дейдилар
Майда-чуйда гаплардан
Гўёки бу дунёда қолмагандай бедиллар...*

*5. Шонларим темирданми,
Қонларим кўмирданми,
Жонимнинг гул-япроғидан парилар яралганми,
Ёки полвон тоғларга армоним кўмилганми?*

6. Боғ ясадим...

Афсус, Шавкат ака ниҳоятда ҳолсиз эди, хаёлида пишитиб қўйган шеърларининг ҳаммасини айтиб туриб ёздиришга ҳам мажоли етмайди. Фақат энг охириг иккита шеърини Манзура опа узун тун кечалари (ҳа, айнан чексиз тун кечалари!) кўчириб оладилар. Камина умумий дафтарга “9 август” санасини қайд этганимдан сўнг Шавкат ака яна 55 кун яшади.

Шоир Шавкат Раҳмон 1996 йил 2 октябр куни тонг саҳарда вафот этди.

Шавкат ака тўғрисида хотира ёзолмайман. Аниқроғи, дунёдан ўтганини биламан-у, лекин ўлди деб тасаввур этолмайман. Шавкат аканинг овози доим қулоқларим остида жаранглаб туради. У мендан ҳисоб сўраётгандай бўлаверади. Балки Шавкат Раҳмон ҳам-мамиздан ҳисоб сўраётгандир:

*Наҳот шеърлар айтдим
бўшлиққа қараб,
наҳотки соврилди олов сўзларим,
наҳотки ҳақ бўлса, элу юрт асли
қуруқ сўзлар деган гумроҳ дўстларим?!”*

Набижон Боқий

Мундарижа

Нуруллоҳ Муҳаммад Рауфхон . <i>Шеърига кўчган шахсият</i>	5
Рангин лаҳзалар	17
Ватан.....	19
“Саҳартурдим, қуёшни кутдим...”	19
“Биз Офтобнингикки боласи...”	20
Марафон.....	20
“Кўзингизни очинг, қўрқманг...”	21
“Елкамда...”	22
“Ер ҳали оқ-қора чизиққа тўла...”	22
“Бўлмагандай ҳеч қачон уруш...”	23
“Ухлолмайсиз сокин, бемалол...”	24
Мангулик.....	24
“Яшамоғим зарур...”	25
“Шоирни ўлдирмак...”	26
“Биродар, яшайбер, йиғлаб ва кулиб...”	26
Таниш-билишлар.....	27
“Сайёра турналар арқон солишар...”	28
Уйқу.....	29
Венеция.....	30
Соя.....	31
“Зарбалар ёғилар...”	32
“Сен бахтлисан...”	32
“Сен мени билмайсан...”	33
“Оғир ботар кўзларимга кун...”	33
“Бизлардан кулдилар панада, очиқ...”	34
Тавба.....	34
“Боғлар шовиллайди...”	35
Поезд.....	36
“Тоғларга чоп, далаларга чоп...”	37
Шаҳар.....	37
“Кўришамиз бүкун соғиниб...”	38
“Қушлар кутмас баҳорни биздай...”	38
Бахтиёрлик.....	38
Эшаш.....	40
Сўнги қишлар.....	40
20 йил аввал.....	42
“Гоҳ чекасан...”	45
“Мен йўғимда...”	46
“Эртага қийналиб сени топаман...”	46
Трамвайда.....	47

Дўстлар.....	48
“Бўлса ҳамки тахир ва аччиқ...”	49
“Учибўтди сайёра ғозлар...”	50
“Мен келаман навбаҳор бўлиб...”	50
Юрак қирралари.....	51
“Қишнинг қаҳри сокин...”	53
“Қичқирворар қайдадир хўроз...”	53
“Қайтдим ёруғ юлдузларимга...”	54
“Бу ерда зангори каптардай...”	55
“Атиргулим, жоним, атиргул...”	55
“Бу қаровсиз гулзор ичида...”	56
“Оҳ, нақадар гўзал олмазор...”	57
“Тоғ этаги, тоғ олмалари...”	58
“Ой нуруни кийган гўзалим...”	59
“Лабларимни куйдириб ўпдим...”	60
Ўш тоғлари.....	61
“Тик қояга чиқаман базўр...”	62
“Қуёш, сендай яшасам ёниб...”	62
“Ҳар саҳарда...”	63
“Гувиллайди қоронғи ўрмон...”	64
“Осмон тўлиб...”	64
“Бир ҳафтаки...”	65
“Майдонлар...”	65
“Дадам ўлди...”	66
Шеърятдаги ҳайкалтарошлар.....	67
“Қандай яхши...”	68
Очиқ кунлар.....	69
Ўжар дарахт.....	71
“Болаларнинг кўзлари керак...”	71
“Қўрганмисиз маъюс баҳорни...”	72
“Борганимда ҳар сафар ўшга...”	73
Бухорода.....	74
“Лаби ҳовуз” да.....	75
“Қиёқлар...”	76
“Бизни ўйлаганми...”	77
Нафрат.....	78
“Бир кўни...”	78
Шеърят.....	79
Болакайга.....	80
Хаёл.....	81
Сўлаймонтоғда ўйлаганларим.....	82
“Юрагим...”	84
“Бағри ёмон баттолларга бор...”	84
Дам олиш кунлари.....	85
“Қоратоллар...”	86

Гуллаётган тош.....	87
Яхши ният.....	89
“Энди тез-тез ёдимга тушар...”	90
Уйғоқ тоғлар.....	91
Эски маҳалла.....	93
“Вақт одими...”	93
Автопортрет.....	94
“Муҳаббат...”	94
Инқилоб йўлларида.....	95
Сув бошида.....	96
“Ўлим бирлаштирар...”	98
Ер билан сирлашганим.....	98
Метрода.....	99
“Дўстларим...”	100
“Одам узоқ яшар, жудаям узоқ...”	101
Дақиқалик манзара.....	102
Сайланма.....	103
Ёрилган ҳаракат баёни.....	105
<i>Илк шеърларидан.....</i>	107
Орзу тасбеҳи.....	107
Манзара.....	107
Шимол кўни.....	108
Эсдалик.....	108
Машқ.....	109
Қумару.....	110
Ўшкент лаҳзаси.....	111
Бир кеча ёди.....	111
Нигор.....	112
Дастхат.....	112
Висол.....	113
“Кўп йиғлама...”	113
“Кел, яшириб қўййин сени...”	114
“Дунё ҳали норасо, ҳали...”	114
Муқаддима.....	114
Уммон.....	115
Озодлик қўшиғи.....	115
Уруш суврати.....	116
Эски жанг майдони.....	116
Хаёл.....	117
Жабр.....	118
Ўзгалар дарди.....	118
“Чақин бўлма...”	119
Хўрсиниқ.....	119
<i>Биринчи фасл.....</i>	120

Ҳамал.....	120
“Қунлар пиша бошлайди яна...”	120
“Ечиб оппоқ кўйлагини вақт...”	121
“Субҳидамда ям-яшил дарахт...”	122
“Ишон, одам, баҳорга ишон...”	122
Видолашув.....	123
Ғамгин қўшиқ.....	124
Дарё.....	125
Қасида.....	126
Сеҳргар.....	126
Мухаббат.....	127
Манзара.....	128
Капалак.....	128
Денгиз.....	129
Қийиқ.....	130
Иккинчи фасл.....	131
Ёз равиши.....	131
“Тонг кўксида қушча сайрайди...”	131
“Сўронларни оралаб ўтдим...”	132
“Ёз туни. Боғ шира уйқуда...”	133
“Тун гуркираб ўсар ёбонда...”	134
Афсона.....	134
“Боғларда кўзларим қамашар...”	135
“Ичар қуёш нурларин жувон...”	136
“Тонг очар кўзларин эриниб...”	136
“Яшил сочли санновчилар...”	137
“Ой синиғи тўла сувлоққа...”	138
“Не даврлар қори тагида...”	138
“Ибтидоий, ўткир қоялар.....”	139
“Тоғ ўтирар водийда танҳо...”	140
Тунги манзара.....	140
Саёҳат.....	141
Ўрмонда.....	142
Машқ.....	144
Чўл.....	145
Учинчи фасл.....	147
Одамдарахт.....	147
“Узум йиғлар...”	147
“Сафсарлашар оқшомги осмон...”	148
“Бобочинор сергак мудрарди...”	148
Мавзу.....	149
“Ой гуллади. Осмон тоқига...”	150
Лаҳза.....	150
Ишқ.....	151
Фариштали.....	152
Тўртинчи фасл.....	153
Армон.....	153

Вақт.....	154
“Алдаб қўяр кўзларим сени...”	154
“Кун сайин озади юрагим...”	154
“Совқотдим...”	155
Ёлғизлик.....	155
Сафар ойи.....	157
Ойиммозор.....	158
Авж.....	159
Хотима.....	160
Йўл манзаралари.....	161
Минораи калон.....	161
Тарихий онг.....	162
Лорка.....	162
Савол.....	163
Яна савол.....	164
Мусаввирона.....	165
“Шарқ уйқудан...”	165
Қўшиқ.....	166
Йўловчи.....	167
Фикр.....	168
Қизгул.....	169
Бировнинг гули.....	170
Тор кўчаларда.....	171
Қиёс.....	172
Ҳолат.....	173
Қасида.....	173
Мужоҳидона.....	174
Башорат.....	174
Озодлик.....	175
Гўл.....	176
Хонадон.....	176
Ҳамма.....	177
Шахс қисмати.....	178
Тентак.....	178
Соя.....	179
Нур.....	180
Тор кўча.....	180
Буқаламун билан учрашув.....	181
Тоғам.....	182
Давра.....	184
Нодиранинг шеъри.....	186
Ривоят.....	187
Бўрилар.....	188
Бобурийлар.....	190
Сулаймонтоғ этагида ўйлаганларим.....	191
Кўзлар.....	192
Афшонадаги ибн Сино ҳайкали.....	193

Бир хоин хусусида.....	195
Чинор кўринишлари.....	197
Кузги ер кўриниши.....	198
Тутзор хотиралари.....	200
“Муроса, мадора ташвишлари-ла...”	202
“Умр – қумсоат ҳам...”	203
Ўшни кезганда ўйлаганларим.....	205
Баланд дарахтлар.....	207
Ғўза.....	208
Оролга савол.....	209
Эски расм.....	210
Юлдузлар қўлаган тунлари.....	211
“Ҳар қандай ҳиммат-да...”	212
Инсонлар овози.....	213
Сўз.....	214
Бахт сўзи.....	214
“Ҳали бирор ишни уддаламадим...”	215
Қасам.....	216
Ёш ўзбек шоирларига.....	217
Қарсақ.....	218
Меҳмондўстлик.....	219
Испанияда янги йил.....	220
Қодирий ва ҳозирги ёшлар.....	222
Гуржистон манзараси.....	224
Амударё қирғоқлари.....	226
Қизилқумда бир кун.....	227
Хоразм қишлоқлари.....	229
Аравон кўринишлари.....	231
Автобусдаги ўйлар.....	236
Гуллаётган тош.....	238
Чархипалак.....	238
Асотирлар китоби.....	239
“Жангда ўлган эмас...”	240
Ёш тоғлар.....	241
Сувлар ила мулоқот.....	241
Офтоб ва офтоб нурлари ҳақида афсона.....	243
Гуманоидлар.....	245
Вақт.....	246
Очиқ қолган кўзлар.....	248
Гуллаётгантош.....	249
Оқ девор тагидаги сўхбат.....	250
Сўз қудрати.....	251
“Ҳар кун катта йўлинг...”	252
“Табиат – қўли гул хунарманд...”	253
“Биз томонда айни ёз пайти...”	254
“Она, айтгин...”	255
“Ёз ётади таранг, бақувват...”	255

“Улкан сасга дўнар отишма...”	256
Ҳайрат.....	256
Санъат.....	258
Овозим.....	258
“Энди жим турасиз...”	259
Ўгит.....	260
Қасида.....	261
Тилга кирган балиқлар.....	262
Отга қиёсий қасида.....	263
Қайтар дунё.....	265
Санъат.....	265
Висолсиз ишқ.....	266
Покиза гиёҳлар.....	266
Денгиз билан учрашув.....	267
Жоду.....	268
Бўсаға.....	269
Қизалоқнинг эрмаклари.....	270
Шаби хаёл.....	271
Бир умр тоғ этагида яшаб, тоққа чиқмаган одамни учратганимда.....	272
Баҳорнинг илк кунда аёлини кўрган шоир кечинмаси.....	273
Рўмолча.....	275
Қизилолмага қасида.....	276
Висолсиз ишқ.....	277
Кунлардан бир куни.....	278
Атлантика довули.....	280
Бахтли дақиқа.....	281
Учаётган одам.....	282
“Узоқдан қарасанг...”	284
Буддага бир назар.....	287
“Нечун бахт сўзини...”	289
“Ҳалиям кеч эмас...”	290
Шоирлархиёбонида.....	292
Агар.....	293
“Титроқ сездингми ҳеч...”	293
Маслаҳат.....	294
Лода ҳазрати олийларига.....	295
“Болалар тобора ўсар серзарда...”	296
“Тунов кун...”	297
Айтар сўзим.....	298
Катта кун.....	299
Элликка кирган одам.....	300
Ривоятлар.....	301
Оддий вазифа.....	301
Икки дўст.....	303
Бир минг бир юз бир шоир.....	307
Савдогар ва тўтиқуш.....	311

Ғойиб бўлган бошсиз.....	313
Ҳангома.....	315
Овчилар.....	317
Йўлбарс.....	318
Қоп-қора чечаклар.....	319
Қўшимча кўриқ.....	319
Тухмат.....	320
Уйқу.....	320
Баттол орзуси.....	321
Орзуга айб йўқ.....	322
Фитначи хусусида.....	323
Қўқон шамоли ҳақида ўтмишдан бир ривоят.....	325
Қулоғимда қолган йиғи.....	326
Шоҳрух мирзо сўхбати.....	327
Кенглик соғинчи.....	329
Гул йиғиси	330
Ғамгин шеър.....	332
Тариқат.....	334
Эски шеър.....	335
Кайфият манзараси.....	336
Туркийлар.....	338
Шарҳиҳол.....	340
Ёнаётганлар.....	341
Бузилган деворлар.....	343
Хомашё хусусида.....	344
Бир суврат таассуроти.....	346
“Ёмғирдан кейинги атиргул каби...”	347
Бозордаги афғонбола суврати.....	349
Жез отлиқ.....	350
Ёмғир.....	351
Хиргойи.....	353
Орол денгизини сақлаш борасида олий раҳбар маслаҳати.....	354
Қайсар булбул.....	355
Омманинг аҳволи.....	357
Майдон таърифи.....	358
Гиря.....	359
Синов майдони.....	361
Кутилмаган сийлиқлар.....	362
“Душманним кўпайди...”	364
Муножот.....	365
Иқрор.....	366
Энг охирги шеърларидан.....	368
“Нодиражон, Шоиражон...”	368
“Айт, эй хаста булбулим...”	369
“Қачон тиз чўкүвдик, ҳамон иззамиз” (Набижон Боқий).....	370

Адабий-бадий нашр

Шавкат Раҳмон
АБАДИЯТ ОРАЛАБ

Муқовани
Жамшид Саъдинов
ишлади.

Муҳаррирлар:
Нуруллоҳ Муҳаммад Рауфхон,
Набижон Боқий

Саҳифаловчи:
Орифжон Мадвалиев

Мусахҳиҳ:
Нодира Охунжонова

Техник муҳаррир:
Турсунали Акбар

Босишга 2012 йил 13 июн кuni рухсат этилди. Босмахонага 2012 йил 14 июнда берилди.

Бичими 84x108 ¹/₃₂. Ҳарф гарнитураси Calibri. Офсет босма. Шартли б.т. 24,0.

Нашр т. 6,54. Адади 5000 нусха. 103 буюртма.

Баҳоси келишилган нарҳда.

«КО'НИ-NUR» МЧЖ босмахонасида чоп этилди.

Тошкент шаҳри Бунёдкор шоҳ кўчаси 44-уй.